CARTIER PO

AURELIU BU

Hronicul G

Roman

Aureliu Busuioc

Hronicul Găinarilor

ivit lumii de către domnia mea Aureliu Busuioc, grămătic

Roman

Ediția a IV-a

EDITURA CARTIER

2016

Aureliu Busuioc
HRONICUL GĂINARILOR
Ediţia a IV-a
Ebook, februarie 2016

© 2016, 2012, Editura Cartier pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.

Editura Cartier, SRL, str. Bucureşti, nr. 68, Chişinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, Bucureşti.
Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
Cartier Roman LLC, Fort Lauderdale, SUA. E-mail: usa@cartier.md
Suport juridic: Efrim, Roşca şi Asociații
www.cartier.md

Cărțile Cartier *pot fi procurate în toate librăriile bune din România şi Republica Moldova.*
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, Barnes & Noble şi www.cartier.md

LIBRĂRIILE CARTIER
Librăria din Centru, bd. Ştefan cel Mare, nr. 126, Chişinău.

Tel./fax: 022 21 42 03.
E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. Bucureşti, nr. 68, Chişinău. Tel.: 022 24 10 00.
E-mail: librariadinhol@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POŞTĂ
CODEX 2000, Str. Toamnei nr. 24, sectorul 2, 020712 Bucureşti, România
Tel./fax: (021) 210 80 51
E-mail: romania@cartier.md
www.cartier.md
Taxele poştale sunt suportate de editură. Plata se face ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier Popular* este coordonată de

Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu
Lectori: Em. Galaicu-Păun, Valentin Guțu, Dorin Onofrei
Coperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Credit fotografic: Roman Râbaliov
Design/tehnoredactare: Mircea Cojocaru
Prepress: Editura Cartier

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Busuioc, Aureliu.
Hronicul Găinarilor ivit lumii de către domnia mea Aureliu

Busuioc, grămătic: Roman/Aureliu Busuioc;
cop.: Vitalie Coroban.

– Ed. a 4-a. – Chişinău: Cartier, 2016.

– 115 p. –
(Colecția „Cartier ebook”, ISBN 978-9975-79-909-6).
E-book.
1 disc optic (CD-ROM): sd., col.; în container, 13 x 13 cm.
Cerințe de sistem: Windows 98/2000/XP, 64 Mb hard, E-Pub
ISBN 978-9975-86-061-1.
821.135.1(478)-31
B 96

AURELIU BUSUIOC

HRONICUL GĂINARILOR

Aureliu BUSUIOC (1928, Cobâlca, azi Codreanca, județul Orhei – 2012, Chişinău), scriitor român. Îşi ia bacalaureatul la Colegiul „C. Diaconovici-Loga” din Timişoara. Urmează Şcoala Militară de Ofițeri Activi de Transmisiuni din Sibiu, pe care, în timpul examenelor de absolvire (1949), o părăseşte, pentru a se alătura familiei, obligată de autoritățile sovietice de ocupație să se

„repatrieze”. Se află în lagărul sovietic de filtrare de la Sighet (1949-1950). Este depanator-radio la un atelier din Chişinău, student la Institutul Pedagogic din Chişinău, apoi redactor la Editura de Stat. În 1955 debutează editorial cu placheta de poezii umoristice *Prafuri amare* şi cu cartea pentru copii *La pădure*. Lucrează în presa timpului. Îi apar volumele de versuri *Piatra de încercare*, *Firicel de floare rară*, *Dor*, *Poezii*. În 1966 publică romanul *Singur în faţa dragostei*. În 1969, la Teatrul *Luceafărul* din Chişinău îi este montată piesa *Radu Ştefan, întâiul şi ultimul*, interzisă de autorităţi după câteva reprezentaţii. În 1973 îi apare romanul *Unchiul din Paris*, tradus peste un an în rusă, germană (trei ediţii), slovacă, bulgară ş.a. În 1986 îi apare romanul *Local – ploi de scurtă durată*. Laureat al Premiului Naţional (1996). În ultimii 15 ani, publică romanele *Lătrând la lună* (1997), *Pactizând cu diavolul* (1999), *Spune-mi Gioni!* (2003), *Hronicul Găinarilor* (2006), *Şi a fost noapte...* (2012).

„Aureliu Busuioc merge la vânătoare nu ca Mihail Sadoveanu, ci ca Eugen Negrici. Îndeplineşte lucid şi sceptic ritualurile plăcerii. Propriul său scris şi-l priveşte cu scepticism... Raţionalismul incoruptibil, spiritul de observaţie mereu activ, curajul de a regândi adevărurile aflate în circulaţie, distanţa ironică faţă de scris, ca şi o anumită nesupunere calmă, de om de bună condiţie, faţă de orice constrângere, la care se adaugă vasta cultură literară şi plăcerea jocului, fac din Aureliu Busuioc un prozator sigur pe el şi rafinat.”

Alex. ŞTEFĂNESCU

CARTEA ÎNTÂI

1

La treisprezece ani împliniți ai secolului XIX, satul Găinari, comuna Roşcoveți, de fapt, cătunul cu acest nume, o aşezare anapoda cu vreo cinci-şase bordeie, dintre care numai două mai puțin becisnice, nu avea rădăcini adânci ca să poată fi căutate şi, mai cu seamă, descoperite prin cronici îngălbenite de vreme. Mai mult: răsărise pe vremea războaielor şi împăcărilor dintre ruşi şi turci dintr-o sămânță aruncată întâmplător într-o văiugă strivită între două dealuri întinse, populate de dropii şi potârnichi şi acoperite doar de netrebnica şi trufaşa colilie.

Sămânța avea nume omenesc, îşi zicea Panteleu Avădanei, pe atunci încă locuitor al Roşcoveților, şi fusese aruncată întâmplător, pentru că abia la cinci ani de la fuga nevesti-sii, Rada, cu un țigan din geambaşi, când începuseră să dispară misterios şi periodic orătăniile din bătăturile gospodarilor, nişte copleşi descoperiseră în dosul casei lui o groapă comună bine mascată, plină de penele, clonțurile şi scurmuşele boghetelor şi moțatelor pierdute în atâta amar de ani.

După afrontul soației, Panteleu, ori că de ruşine, ori că de durere, îşi făcea veacul mai ales la crâşmă, aşa că roşcovețenilor nici prin cap să le treacă bănuiala că un consătean de-al lor, care-şi bea cu silință mințile, ar fi fost

în stare de unul singur să-şi practice cu asemenea insistenţă meseria secretă şi, la început, s-au minunat de măiestria omului care i-a dus de nas cinci ani încheiaţi. Apoi, în mulţimea de păgubiţi, s-au găsit doi justiţiari ce nu şi-au jelit organele olfactive şi, coborând în groapă, s-au pus pe numărat ciocurile, ca fiind elementele cele mai rezistente la putrefacţie. Dar, ajunşi cu numărătoarea la vreo trei sute, au sărit ca din puşcă pe pământ, au cerut licoare contra ameţelii şi, venindu-şi în fire, au hotărât să pornească judecata.

Roşcoveţenii nu erau oameni setoşi de sânge. Strigaţi la oaste, preferau să-şi ascundă iubirea de pace prin hăţişurile pădurilor din împrejurimi. Mai mult: şi faptul că, puşi în faţa flagrantului cu orătăniile, nu se repeziseră imediat să-l linşeze pe vinovat constituie un argument serios pentru cele afirmate mai sus, dar de simţul acut al proprietăţii nu erau lipsiţi şi o asemenea provocare nu putea fi trecută cu vederea sau iertată.

„Să-l spânzurăm!”, fu verdictul strigat în unanimitate de mulţimea înghesuită în jalnica bătătură a hoţului de găini.

Panteleu, care stătea nici viu, nici mort rezemat de prispa înaltă, privind tâmp la gloata în care se putea observa şi un număr impresionant de tovarăşi de pahar, acum însă şi ei strigători ai sentinţei, făcu, în sfârşit, o mişcare ce ar fi putut fi luată la fel de bine ca o încercare de a cădea în genunchi, precum şi ca o tentativă de fugă.

Cei doi justiţiari îl prinseră imediat din ambele părţi:

— Şezi binişor! îl îndemnară ei. Ori ţi-i poftă să te facă lumea fărâme?

Mulţimea însă nu se putea ogoi:

„La ştreang cu găinarul!”

Panteleu reuşi, în cele din urmă, să cadă în genunchi:

— Oameni buni, şopti el cu gura uscată de spaima morții. Fraților... Mă rog...

Dar vorba i se pierdu pe loc în urletele gospodinelor, care veniseră înarmate cu făcălețe, cu tigăi şi cu alte arme potrivite puterilor părții femeieşti:

— La ştreang, ştreangul! Necuratul ți-i frate!

Unul dintre justițiari, care se dovedise a fi şi mâna dreaptă a vornicului satului, ridică brațele şi mulțimea, cam temătoare de putere, tăcu.

— Eu unul aşa cred: pentru faptele lui şi spânzurătoarea-i puțină...

— Aşa-i, aşa-i, încuviințară păgubiții.

— Să-l închidem în casă şi să-i dăm foc! strigă cât o țineau băierile o zdrahoancă, agitând în aer un țăpoi de care atârna neştiut de ce un scutec de tort.

— Bine-i şi cum zice muierea, numai că...

Ajutorul vornicului făcu o pauză lungă. Mulțimea îl aşteptă în tăcere să-şi mântuie gândul:

— Numai că iaca buba: turcii taie mâna pentru furtişag, aşa-i scrisă legea lor. Legea noastră spune că pentru hoție să se dea vergi şi să se poarte lotrul cu dărăbănica prin fața lumii, ca să-şi strige singur vina... Şi numai pentru moarte – moarte să se dea! Bine, îl spânzurăm ori îl ardem. Şi ajunge vestea la isprăvnicie... Câte capete au să cadă pentru că am pedepsit fără voia puterii un pârlit de găinar?

Prin mulțime trecu un murmur surd de nemulțumire.

— Poate să-l omenim cumva, să-i dăm nişte daruri? chicoti un omulean din cei mai în fața gloatei.

— Dară spânzură-l tu, viteazule! Hai!

Omuleanul se retrase uşurel în mulțime.

— Lăsați şaga, făcu cel de al doilea justițiar. Îl legăm şi-l ducem burduf la isprăvnicie, la județ!

— Şi acolo să-i dea câteva vergi la cur şi drum bun? Iar noi să rămânem cu paguba?...

— Apoi asta-i cam aşa, făcu ajutorul vornicului. Vrem, nu vrem, cu paguba rămânem, de unde să scoți o para chioară din hahalera asta? Prinde orbul, scoate-i ochii! Dar inima trebuie să ne-o răcorim...

Înțelegând că hopul cel mai greu trecuse, Panteleu începu să prindă culoare la față. Nu mai tremura, deşi în ochi i se mai putea citi groaza de bătaia ce avea numaidecât să urmeze.

— Câte găini ai furat, ticălosule? îl luă din scurt cel de-al doilea iubitor de dreptate, apucându-l de coamă şi ridicându-l în picioare. Nu te aud!

— Nu ştiu..., şopti Panteleu.

— Dar oasele? Unde-s oscioarele moțatelor mele, blestematule? Că în groapă nu-s!

Panteleu întoarse capul spre dărăpănătura de şopron, unde stătea legat cu un curmei un zăvod flocos şi murdar, mai mult mirat decât speriat de mulțimea adunată în bătătură.

Prinzând privirea stăpânului, javra se ridică în picioare şi începu să dea din coadă.

— Ia te uită, bată-l Dumnezeu să-l bată, diavolul! Copiii mei se culcau flămânzi, da el îşi hrănea jigodia cu găini! strigă zdrahoanca. Iate-l ce gras îi!...

— Să-l punem să crape tot ce-a strâns în groapă! strigă omuleanul, acum din mijlocul gloatei.

— Adică rămânem cu paguba..., constată ajutorul vornicului. Îl ducem la isprăvnicie.

— Ba eu zic aşa..., ieşi în faţă um bătrân îmbrăcat într-un suman curăţel, cu nişte plete sure, bogate, care-i acopereau umerii. Iacă ce zic eu...

Toate privirile se îndreptară spre vorbitor. Cum perspectiva unei despăgubiri era vădit nulă din cauza insolvabilităţii ticălosului, iar spectacolul compensator, adică înălţarea în ştreang a celui ce ţinuse în şah o aşezare întreagă timp de cinci ani, nu putea fi realizat, oamenii se simţeau cel puţin frustraţi, aşa că îşi ciuliră plini de speranţă urechile la vorbele bătrânului ce părea să se bucure de stima consătenilor.

— Iaca ce zic eu, făcu bătrânul. Îi tragem o bătaie bună, îl ungem cu dohot şi-i facem vânt din sat. Să uite drumul înapoi în vecii vecilor!

— Bravo! izbucni mulţimea. Şi să-l tăvălim prin penele jertfelor nevinovate!

— Ca pe-o mireasă curvă!

— Şi să-i dărâmăm casa! Nici amintirea lui să nu pută!

Peste câteva clipe, în mijlocul curţii apăru o capră de tâmplărie. Vreo patru săteni mai voinici îl umflară pe găinarul care se zbătea de mama focului, strigând vorbe de iertare, şi-l legară de capră cu faţa în jos. Îi smulseră iţarii, dezgolindu-i şalele şi bucile, şi, neştiut de unde, alături de masa de lemn apăru pe loc şi o grămadă de nuieluşe de lozie, cât să împleteşti vreo cinci panere.

— Care începe? întrebă ajutorul vornicului.

Şi, fără să mai aştepte răspuns, apucă din grămadă o vergea mai grosuță, o făcu să şuiere de vreo câteva ori prin aer, apoi o repezi peste fesele rotunjoare ale lui Panteleu:

— Unsprezece găini mi-ai crăpat, tâlharule!

Urletele lui Panteleu păreau coviţăitul de moarte al unui godac înjunghiat. Câteva muieri mai inimoase ieşiră din curte crucindu-se. Dar bărbaţii se înghesuiau la rând, lovind şi strigând suduieli din cele mai alese. S-ar fi părut că e o întrecere de flăcăi la dat cu îmblăciul în snopii de secară.

Curând Panteleu încetă să mai ţipe şi, când veni rândul bătrânului, acesta frânse în mâini nuiaua:

— Gata. Basta, că vine moartea... la uitaţi-vă, a dat sângele şi nici nu mai înţelegi unde-s şalele, unde-i curul... Daţi încoace dohotul!...

Cineva îi întinse o merţă din coajă de tei plină rasă cu unsoarea neagră.

Bătrânul se aplecă şi îşi rezemă urechea de spata stângă a găinarului.

— Suflă, slavă Domnului. Şi inima-i bate...

Apoi luă pe-o surcică din unsoarea puturoasă şi începu s-o întindă uşurel pe spatele păcătosului.

Vreo doi flăcăi îi dezlegară furului mâinile şi picioarele.

— Întoarceţi-l cu faţa în sus, zise bătrânul.

Flăcăii îl întoarseră.

— la uitaţi-vă, oameni buni, ce melestiu are! strigă uluită o muiere ce se afla mai aproape de eşafodul improvizat.

Bărbatul de alături, se vede că omul femeii, o apucă de cot:

— Mergi tot amu acasă, căţeaua naibii! Moare un om, dar ea tot la pulă se gândeşte!...

Bătrânul acoperi cu păcură pieptul şi pântecele lui Panteleu, apoi ceru o vadră de apă.

— Săltați-l în cur, porunci el.

Flăcăii se executară şi moşul repezi cu putere apa din vadră în fața nenorocitului.

Panteleu deschise ochii cu greu. Nu părea să înțeleagă ori să simtă ceva.

Apoi...

Multă vreme apoi s-au contrat roşcoveții a ce semăna urletul găinarului. Că nu semăna a urlet omenesc – cu asta se învoiau toți. Dar în rest – nu. Unii credeau că urletul fusese unul de bucurie nebună că mai trăieşte; alții, şi cei mai mulți, că aşa trebuie să urle un lup bătrân, rănit de moarte, cu atât mai mult cu cât, odată cu stăpânul, prinse a scheuna şi jigodia legată lângă şopron. Adevărul nu se va şti niciodată. Dar fapt e că în sat rămase o vorbă, folosită adesea de bărbații mai inimoşi când încercau să bage mințile în capetele muierilor îndărătnice:

— Ce urli, fa nebuno, că nu eşti Panteleu!

Ţoalele şi aşternutul abia făceau o bocceluță, pe care o nevastă mai grijulie o depuse lângă găinar.

Casa lotrului fu dărâmată repede. De altfel, nici nu era nevoie de mare efort. Trei voinici au culcat-o la pământ numai cu umerii, acelaşi lucru l-au făcut cu şopronul şi, după ce s-a aşezat colbul, numai stuful acoperişului, ce-şi mai păstrase cumva forma, trăda locul unui fost cămin.

— Iate, măi! făcu un flăcău. Nicio icoană. Nicio grindă! Mare gospodar...

Foc n-au pus de teamă că era vreme cam uscată.

Panteleu îşi tăiase de la o vreme urletul, gemea surd şi tot încerca de se poate ţine pe picioare. În cele din urmă, reuşi.

Mulţumită de cele văzute şi auzite, lumea începu să se împrăştie. Curând nu mai rămaseră în curte decât cei doi conducători ai execuţiei, bătrânul samaritean şi câţiva copii.

— Ei, lotrule, zise într-un târziu bătrânul, ia fă zece paşi!

Panteleu porni să păşească, scâncind şi schimonosindu-se.

— Ai putere destulă, constată moşul, ţi-a prins bine carnea de găină. Acuma umflă-ţi boarfele şi să ne luăm rămas-bun. Încolo, cum a vrea Domnul: ori trăieşti, ori mori... Hai!

Panteleu săltă cu greu bocceluţa, făcu doi paşi şi se opri:

— Să spuneţi la oameni că mă închin de iertare... Dacă o fi şi-oi scăpa cu zile, am să mă răsplătesc...

— Hai, valea! făcu ajutorul vornicului, împungându-l cu un capăt de nuia. Mai cu viaţă, mă tem că în altă parte totuna te aşteaptă juvăţul...

— Ba să mi se usuce..., mârâi găinarul şi căzu într-un genunchi. Stătu aşa o clipă ca străpuns de mare durere, apoi se ridică. Câinele... Lăsaţi-mă să iau câinele... Fiţi buni... Că viaţă de câine ne aşteaptă pe amândoi...

Bătrânul apucă javra de floacele murdare şi dădu să-l dezlege de la gât.

— Nu, nu! strigă speriat Panteleu. Dezleagă-l de la ţăruş şi ţine-l, altfel fuge...

— Poate-ar face mai bine să fugă, ce-i vinovat dobitocul? mormăi moşul, dar întinse lotrului capătul curmeiului...

La poartă, adică la locul unde au gospodăriile oamenilor poarta, Panteleu se întoarse cu faţa la cei ce-l executaseră:

— Apoi mă rog de iertare şi rămâneţi cu bine!

— Nu uita, ticălosule, făcu ajutorul vornicului. La vale, până la râpă. Şi pe buza râpei tot înainte. Şi atâta ne-am văzut!...

N-au fost martori să-l vadă pe Panteleu părăsind satul. Doar copiii ce l-au însoţit de la depărtare până la râpă tot povesteau cum acesta a coborât cu opinteli şi gemând în surpătura tăiată de şuvoaie, cum şi-a oblojit spinarea şi dosul cu frunze de brusture şi tot încerca să-şi îmbie câinele să-i lingă rănile, iar acesta întorcea capul în altă parte de putoarea păcurii...

Şi atât.

Lungă vreme nu s-a mai auzit de găinar.

2

Atoateştiutorul meu cititor, ajuns cu răbdare până la acest punct doi, stă în momentul de faţă la îndoială: să continue lectura? S-o lase baltă? Mare pleaşcă, istoria unui sat, de fapt – cătun, ajuns în două sute de ani până la numărul cinci-şase cu gospodăriile! Spanac pe varză! Grozavă „ab urbe condita”!

Şi totuşi îl rog frumos să continue. Pentru că are dreptate numai parţial. În rest – va putea citi pentru prima oară o relatare veridică, aproape un reportaj despre felul şi împrejurările în care a luat naştere o veche aşezare umană. E vorba de ceva unic în literatura istorică mondială!

Într-adevăr, ce ştim noi despre, să zicem, oraşul nostru? Data când a fost pomenit pentru prima oară în letopiseţe. Şi

atât. Mai departe – se inventează o legendă privitoare la denumire (în cazul nostru, un peceneg sau alt ungurean care îşi împrejmuieşte o chişlă nouă!), se scad două-trei sute de ani din cel al pomenirii în document, ca să arate totul mai vechi, se născoceşte o stemă (în cazul nostru, un izvor bătând din piatră şi semănând mai degrabă cu organul prin care o vacă elimină produsul rinichilor!) – şi dă-i înainte: hramul oraşului, beţie generală, entuziasm debordant, diplomă de cetăţean de onoare unui descendent improvizat al pecenegului cu stâna...

Sau să luăm Bucureştii. Ciobanul Bucur. Un personaj tot atât de real ca şi Aeneas, fiul Afroditei (sic!) şi al lui Anchises (?!), care a întemeiat... Hai, lăsaţi-mă! Legende, legende... L-a văzut cineva pe acest Bucur? I-a descris vreo cronică înfăţişarea? Virgiliu a avut cel puţin bunul-simţ să ni-l prezinte în toate amănuntele anatomice pe inexistentul prinţ troian, şi zic inexistentul pentru că azi se poate dovedi ştiinţific că dintr-o zeiţă inventată nu se putea naşte un bărbat în toată firea! Legendă! Ficţiune! Din care motiv putem pune la îndoială însăşi intemeierea unei familii sănătoase, recte Aeneas-Lavinia, cu atât mai mult a Romei!...

Parisul! Lutetia... Dar unde, de unde luăm numele galului sau galezului care a bătut primul ţăruş ori a uns cu mortar prima piatră pe *Île de la Cité*, ca să dea naştere oraşului ce ne trimite azi în R. Moldova Alianţa Franceză? Legende, invenţii...

Pe când Găinarii...

Iată-l aproape viu, târându-se în lungul râpei şi oblojindu-şi din când în când spatele-gios şi şalele cu foi de

brusture şi de pătlagină, însoţit de dulăul murdar şi credincios, care trebuie ţinut din scurt ca să nu fugă (ştie el unde!), iată-l, zic, pe Panteleu Avădanei, cel care în anul de la Christos una mie opt sute doisprezece, în ziua de vineri de după Paştele Blajinilor va îmbogăţi harta Europei cu o nouă aşezare, ce va purta cu mândrie numele ingratei lui meserii...

Nici vorbă de legendă sau născocire – totul săvârşit cu martori oculari, totul păstrat cu sfinţenie în memoria contemporanilor şi urmaşilor, deşi, în lipsa prezenţei unui Costin sau Neculce, nu s-a inserat nimic în letopiseţele vremii...

Şi încă una: ameţit de pe băncile şcolii de rigidul Ureche şi îmbrobodit de romanticul Neculce cu ale lui „O samă...", cititorul mai săritor la paiul vecinului decât la bârna proprie poate găsi în lucrarea de faţă unele momente de pastişă sau chiar de plagiat! Mă grăbesc să-i sting nobila indignare de la bun început: totul e făcut cu bună ştiinţă, mobilul acestei riscante întreprinderi nu a fost altul decât acela de a da, în lipsa unor cronici latine sau slavone, oarecare virtuală patină sărăcuţei relatări prezente. Altfel cum s-ar putea înţelege şi chiar aproba – în veacul nostru împănat cu compasiune, umanism şi vegheat de o justiţie echidistantă – unele scene demne mai degrabă de un Far West decât de centrul Europei?!...

3

Iar între timp Panteleu încerca din răsputeri şi fără prea mare succes să pună cât mai multă distanţă între persoana proprie şi satul în care huzurise. Scăpat de spaima că

mulțimea înfierbântată ar fi putut să nu ia în seamă legile țării şi să-i pună juvățul la gât, abia acum începea să simtă că nuielele primite nu erau chiar un dar al Domnului. Legă javra de o tufă, îşi făcu larg o cruce şi se întinse pe spate în firicelul de apă ce curgea linişt pe fundul râpei. Apa rece ca gheața, care cobora de la cele trei izvoare din celălalt capăt al satului, îi stinse pe-o clipă arsurile, dar, de cum se ridică, durerile îl luară şi mai tare.

„Ia, grijania mă-sii, nici măcar dohotul nu se spală!", se gândi el suspinând.

Desfăcu bocceluța, scoase din grămăjoara de boarfe cămăşoiul de tort în tort, era haina lui de duminici, şi îl îmbrăcă peste cap. Urlă de parcă i-ar fi tras cineva grebla pe spate. Nu mai riscă să-şi îmbrace şi cioarecii. Se mulțumi să-şi arunce pe spate țolul cu care se învelea în lungile nopți de iarnă şi să-şi strecoare sub cămăşoi alte foi de brusture. Încercă să escaladeze malul, ca să-şi urmeze drumul pe pământ neted, dar puterile nu-l ajutară. Continuă să înainteze anevoie din piatră în piatră, din când în când lunecând pe calupurile de humă cenuşie. Îl ardeau nu numai pielea şi carnea, izbiturile nuielelor îi ajunseseră şi rărunchii, simțea cum îl trag spre pământ măruntaiele, iar când se opri pentru nevoie, văzu că se pişă cu sânge. Dar nu se opri. Ştia vreo doi consăteni care nu s-ar sfii să-l ajungă din urmă şi să-i facă felul. Mai ales gândul la ei îl făcea să mişte cât mai repede picioarele ce-i tremurau vargă.

Era o primăvară secetoasă şi cam întârziată, zilele se lungeau văzând cu ochii, dar cu chindiile ce se lăsau în râpă se făcea tot mai întuneric şi trebuia să urce pe mal, altfel îl

puteau lăsa şi ultimele puteri, iar asta ar fi însemnat sfârşitul.

Ajuns la locul unde un stei uriaş obligase râpa să cotească, înțelese că n-a făcut cine ştie ce drum, poate vreo trei kilometri. Dar îşi mai aminti că în spatele stâncii apele ce veneau din deal pe vreme de ploaie săpau an de an un început de altă râpă. Era mai puțin priporoasă şi ar fi putut s-o urce... Însă, chiar în clipa când punea piciorul pe temelia steiului ca să-l înconjoare, pe firul apei, înotând grăbit, se arătară vreo cinci rațe. Panteleu n-ar fi fost în stare niciodată să spună lămurit cum a fost treaba, cum s-a putut îndoi din şale să se aplece fără să-l curme durerea, cum a apucat rața din fruntea şirului, cum i-a sucit dintr-o mişcare gâtul şi i-a băgat capul sub aripă, cum a împins-o în boccea, unde mai avea un cojocel peticit, o jumătate de blană de oaie şi o oală (în care fierbea găinile!) – cum a reuşit să se gândească în acelaşi timp că vine repede noaptea dacă se întorc acasă orătăniile acestea lacome, pentru că, tocmai când dădea să se îndrepte, trupul supus nenorocitului de supliciu îl trădă. Să fi fost pârâiaşul cu o palmă mai adânc, nu ar mai fi răsărit pe globul pământesc aşezarea cu numele de ocară „Găinari”. N-ar fi putut spune cum a ajuns ud leoarcă pe iarba bogată ce însoțea malul în tot lungul, poate doar cum a deschis pe-o clipă ochii, ca în clipa următoare să-i închidă pentru a se prăvăli cu fața în jos într-un hău fără sfârşit...

4

Deşi lăcaşul sfânt al Roşcoveților purta hramul cuvioasei Parascheva, roşcoveții evitau să dea acest nume nou-

născutelor. Pricina era una şi simplă: Parascheva de lângă izvoare, curva, farmazoana şi doftoroaia satului, o ţigancă (deşi ea nu-şi recunoştea etnia!) de vreo treizeci şi mai bine de ani, frumoasă foc şi al naibii rea de muscă.

De vreo cincisprezece ani, de când neştiut cum şi de unde se aciuase la bătrâna doftoroaie Răsura (care în scurtă vreme se şi stinse, înainte de a lămuri obştea ce-i şi cine-i nou-venita), satul se despărţea în două de cum dădea primăvara. Pricina era, fireşte, Parascheva de lângă izvoare...

O jumătate din gospodine cereau excomunicarea imediată şi definitivă a curvei, socotind astfel că bărbaţii nu vor mai întârzia nopţile pe dealuri sau cine mai ştie pe unde, cealaltă jumătate se punea cu toate puterile contra, de cum îşi amintea că, fără ajutorul farmazoanei, cu buruienile şi fierturile ei, nu şi-ar mai fi scos copiii din iarnă.

Gospodarii, din motive lesne de înţeles, erau mai rezervaţi. Unii cu gândul la ce-a fost, alţii cu gândul la ce-ar putea fi, la toate buclucurile provocate de soaţele mai posesive şi mai rele de gură alegeau poziţia neutralităţii sau cel mult a lui „da" şi „nu", dar ambele cu jumătate de gură. Cât despre flăcăi!... Cuvântul lor, deşi nu avea greutate în adunările obşteşti, în cazul dat biruia. Cei care luau deciziile în asemenea pricini intuiau, dacă nu chiar ştiau, că fără o Paraschevă multe nenorociri se puteau abate asupra vieţii în viitoarele familii: un iniţiat face cât trei papă-lapte...

Oricum, cu toate că nu putuse scăpa în acest răstimp de câteva păruieli, învăţătoarea flăcăilor şi prietena de câteva clipe a bărbaţilor continua să-şi practice meseriile cu tragere

de inimă, spre mulțumirea unora şi invidia (de ce să nu spunem lucrurilor pe nume?) altora.

Şi-apoi cine ştia mai bine decât ea graiul naturii, cutremurătoarea dărnicie a trupului de femeie şi felul în care trebuie să-l dăruieşti? Cine ştia mai bine când şi cum să strângă buruiana trebuincioasă la cutare şi cutare lingoare, să sape mai iscusit şi mai la vreme rădăcina dătătoare de vigoare şi sănătate?

Astfel, nimic de mirare că vinerea de după Paştele Blajinilor o prinsese pe Dealul Luminăției Sale, cum numiseră oamenii ştiutori întinsul acela înclinat şi nesfârşit la poalele căruia zăcea în adâncă uitare Panteleu Avădanei, jertfa spurcatului obicei de a pune mâna pe ce nu este al lui...

De data aceasta căuta sculățel, un fel de pătrunjel uriaş şi sălbatic, o buruiană foarte mofturoasă, care-ți dă răgaz mai puțin de-o săptămână ca s-o scoți, pentru a te răsplăti cu darul pe care-l avea de la Cel de Sus. Şi să fi fost numai atâta – vremea. Dar mai avea rădăcina şi apucătura de a-şi alege cele mai tăinuite locuri în care să-şi facă veacul. Aşa că abia spre chindii izbutise farmazoana să-i dea de urmă. O dureau picioarele de umblet prin pripoare şi îi amorțiseră degetele de atâta scormonit în adâncul țelinii: ferească sfântul să atingi planta cu fierul! Dar ducea la piept, învelit într-un şervet curat, leacul cel vrăjit, promis la doi flăcăi pe care natura îi cam obijduise cu vlaga bărbătească şi care o priveau trist-întrebător ori de câte ori o întâlneau.

— Sculățelul, băieții mei, sculățelul are să vă facă bărbați! Şi atunci să vedeți voi cine-i Parascheva! Numai să treacă Paştele.

Dar nici ea, vrăjitoarea, doftoroaia, ştiutoarea tuturor farmecelor, nu bănuia ce-i ţinea tăinuit soarta în clipa când era cât pe ce să calce pe trupul vărgat de nuiele şi mirosind a dohot... Plecată în căutarea sculăţelului cu noaptea în cap, n-avea cum să ştie femeia despre evenimentele zilei. Se aplecă asupra trupului ce zăcea cu o parte a feţei în glod şi, la lumina tot mai puţină a chindiilor, îl prinse de umeri, îl întoarse pe spate şi îl recunoscu pe Panteleu.

„Aracan de mine! se gândi. Nu i-a fost dat să moară ca oamenii, beţivanul!"

Dar beţivanul icni o dată lung şi crăpă ochii.

Abia atunci observă Parascheva că omul ţinea strâns în palmă un curmei de funie, la capătul căruia stătea întins şi nemişcat un dulău flocos, murdar şi tăcut.

— Cum ai ajuns aici, omule? întrebă ea. Cine te-a potrivit aşa?

Panteleu nu-i răspunse. Gemu ca o viţă răpusă de talan şi se prăbuşi iarăşi în neştire.

— Ei, ei, Panteleu, strigă Parascheva, nu muri, că nu te las!

Farmazoana era om de acţiune şi viaţa o învăţase să nu cedeze în faţa aparenţelor. Nu era nevoie de prea multă ştiinţă ca să înţelegi ce însemnau vârcile de pe spinarea găinarului, mai avusese ea vreo trei clienţi cu aceeaşi boală, iar prezenţa păcurii, fiind vorba de un bărbat, dezvelea şi pricina. Vasăzică, nu avea niciun rost să dea fuga după ajutor: nu l-ar fi primit. Aşa că legă coteiul de nişte buruieni, întinse pe iarbă ţolul şi, mai icnind, mai opintindu-se, aduse pătimitul pe velinţă, îl potrivi pe-o coastă şi-l trase la umbra unui tufar uriaş de curul-boului.

Panteleu gemea din când în când.

„Simte durerea, hotărî Parascheva. Vasăzică, poate scăpa. Dacă nu era dohotul...”

Desfăcu bocceaua să mai afle ceva de căldură şi sub jumătatea de blană găsi raţa. Mai trăia! Pasărea măcăi o dată să se audă şi în sat şi se repezi să fugă.

„S-a găsit şi un suflet bun, îşi zise femeia. I-a pus şi mâncare...”

Panteleu avea fierbinţeală. Parascheva aduse apă în oala pe care-o găsise în bocceluţă, îl stropi pe faţă şi-i udă buzele uscate. Dădu să bea şi câinelui, care linchi pe săturate, dând din coadă.

— Bei şi tu, potaie, ca şi stăpânul, zâmbi farmazoana.

Stăpânul deschise iar ochii şi gemu, de parcă ar fi vrut să spună ceva.

— Panteleu, stai aşa cum stai, să nu pleci. Într-un picior mă întorc. Am să-ţi aduc leacuri.

Curva îi zări, în sfârşit, mădularul, care-o uimise pe muierea de la judecată. Îl privi parcă speriată, chicoti şi îl clătină cu degetul:

— Oho! Acuma chiar să ştii că te pun pe picioare! Aşa bogăţie...

Sări şi o luă la fugă spre sat de parcă nu călcase atâta drum. Strigă peste umăr la câine:

— Ai grijă de stăpân, că te omor!

5

Răbdătorul, dar şi curiosul cititor al acestor (nu mai ţin minte cum le zicea Creangă, probabil: fleacuri), hai, al acestor fleacuri, a observat, desigur, că în proza zilelor

noastre se evită un milion de amănunte ale prozei de odinioară, cum ar fi descrierea aşezată (de obicei, poetică sau realist sumbră!) a locurilor: personajul merge (pe drum? pe alături?), dă năvală (în casă, în curte, la bar?) şi intră direct în subiect. Cel mult – o comparaţie neobligatorie: „se aşează pe nisip ca şi Santiago al lui Hemingway". Dacă totuşi, ca să dea de înţeles că totul se petrece în mediul rural, nu mai scrie: „o vacă singuratică, răspândind în jur un miros îmbătător de lapte proaspăt, păştea iarbă verde, rupând-o cu buzele ei moi şi umede", găseşte suficient să arunce: „lângă sat se nutrea un animal". Ca să nu mai vorbesc de portretele eroilor şi eroinelor. Eroul: „un bărbat". Slab? Gras? Înalt? Scund? Frumos? Slut? „Un bărbat". Şi atât. Şi, dimpotrivă, în loc de: „el intră în magazin şi cumpără un inel", citeşti: „el păşi pragul buticului *Eldorado* de pe bulevardul Cairo, colţ cu Splaiul Neutralităţii, şi fu întâmpinat imediat de un tânăr vânzător, era sigur că se numea Eduard, dar acesta se înclină respectuos şi zise: «Sunt managerul acestui select magazin, mă numesc Vasile şi aş putea să vă propun...»", amănunte de prisos, pentru că în tot restul naraţiunii nu va mai apărea nici Vasile şi nici eroul bărbat... La fel şi inelul... Eroinele nu mai sunt nici pe departe centrul vital al unei nuvele, nu ţi le poţi imagina, cu respiraţia tăiată, nu se apelează la niciunul din parametrii obligatorii ai unei descrieri care să le dea credibilitate, ci: „Domnişoarele erau dornice de discuţii fine şi eu mă gândeam că ele poartă sub fuste aceleaşi... (mă jenez să reproduc denumirea populară – „p...zde" – a organelor!) ca şi eroinele lui Turgheniev...".

Ce ziceţi?

O, nu! Departe de mine gândul să condamn stilul prozei contemporane, nicio literatură nu poate progresa fără mişcare înainte, atâta doar că în perioada de coagulare şi sedimentare a suspensiei din care naşte orice curent sau direcţie se mai şi exagerează (sau ni se pare nouă, celor mai rămaşi de timp, că ar fi aşa!). Salut din plin implicarea străzii, adică a vulgului, în procesul literar, democratizarea scriiturii, evitarea categorică a fățărniciei de dragul, chipurile, protejării moralei.

Care morală, domnule, ce „licenţios" în acest ev al terorismului? Cum să luneci pe poante pe pământul acesta îmbibat de sânge omenesc? Admit şi chiar admir proza aseasta care n-are timp de mănuşi aruncate ca provocare când sunt mult mai la îndemână ciomagul sau bomba artizanală! Ah, exemplul clasicilor? Dar nu mai este clasic, să zicem, inocentul Zola, care a frecventat toate bordelurile Parisului, ce-i drept, cu carneţelul de notiţe în mână, nu cu prezervativul în buzunar, ratând astfel cununiţa unui Henry Miller?...

Dar scriu toate acestea nu pentru a aproba sau a dezaproba noua proză, sunt sigur că şi fără mine lucrurile merg cum trebuie, în albia lor firească, le scriu pentru a dovedi că sunt un contemporan al propriei vârste, pentru a afirma că nu mă ţin de stilul clasic din vocaţie, ci de nevoie. (Ah, provincialismul acesta mascat cu un nume atât de frumos: epigonism...)

S-a născut, mai bine zis – se naşte o nouă aşezare pe harta Europei. Ne plângem că abia dibuim geneza unui Berlin sau Babilon, şi totul din cauza lipsei de informaţii. Ar mai fi fost în pâine arheologii dacă s-ar fi îngrijit scribii

faraonilor să ne lase papirusuri cu date precise, să nu credem o sută de ani că la moviloiul lui Kheops au lucrat o sută de mii de robi, pe când ultimele descoperiri demonstrează la sigur că autori au fost abia douăzeci de mii de pietrari, şi aceia egipteni liberi?

Aş fi nespus de bucuros să scriu ceva despre Dealul Luminăţiei Sale, pe care topografii ţarului l-au considerat drept ultim jalon în calea spre nemurire a ilustrului Potemkin, dar e şi aici vorba de o legendă, de născocire.

Puteţi să mă condamnaţi pentru stilul învechit pe care l-am adoptat, dar vreau ca peste ani, când se va scrie istoria (ştiinţifică!) a Găinarilor, savanţii să aibă pe ce se bizui, chit că vor numi şi ei scrisul meu provincial, adică epigonic.

Cinstit vorbind, de dragul adevărului, aş fi apelat şi la hexametru, asemenea lui Homer şi Virgiliu.

Nu m-a ajuns talentul...

6

Când a intrat în sat vrăjitoarea, noaptea se lăsase din plin, dar pe la multe porţi şi portiţe se mai spuneau vrute şi nevrute despre Panteleu. Ascunsă după o tufă de cătină ce spânzura peste gardul unei vecine, Parascheva prinse din zbor miezul tărâşeniei şi, de cum o zări una din ţaţele guralive şi le făcu semn celorlalte să tacă, o zbughi în casa bordei unde-şi ducea veacul.

Mai întâi, nu uită să ucidă cu un sucitor rădăcina pe care-o ţinea la sân, să-i dea drumul într-un ulcior plin cu o licoare numai ei ştiută şi să ascundă vasul în cotruţă, la întuneric şi răcoare. Apoi se apucă să aleagă lucrurile trebuincioase şi să le depună pe o ţoală cu care îşi apăra

iarna uşa de năvala vijeliilor. Luă toate învelitorile şi ţolurile, câteva străchini şi linguri, un tăbultocel cu mălai şi alte cele. Într-o paporniţă aparte aranjă cu grijă câteva oliţe şi ulcioraşe cu unsori şi fierturi, iar într-un hârb de oală turnă toţi tăciunii din vatră şi-i acoperi binişor cu cenuşă multă. Din tindă apucă toporul şi hârleţul şi, cu toate că se apleca sub greutate, trânti uşa cu piciorul şi porni fuguţa, cercând să ocolească locurile de unde se mai auzea murmur de vorbă. O singură dată nu se putu tăinui ca lumea şi o ajunse din urmă strigătul batjocoritor al unei flecare: „Iate, paţachina, târâtura, se duce la treabă! Anico, ia vezi, acasă ţi-i omul?" Urmară râsete şi, probabil, ţipătul de protest al Anicăi, dar Parascheva nu se întărâtă să riposteze cum ar fi făcut-o altcândva.

La marginea satului se opri să-şi tragă sufletul, prea se încărcase, dar imaginea spatelui aceluia sfârtecat de nuiele şi a făcăleţului gigant o făcură să sară în picioare şi nu se mai opri până nu zări tufa de măceş.

La capătul depărtat al văiugii răsărea o lună plină şi grasă cât un bostan de plăcinte, luminând bine distins, dar şi părelnic împrejurimile.

La vederea Paraschevei, câinele se ridică şi se rezemă în coadă, dar nu scoase niciun sunet. Panteleu zăcea aşa cum îl lăsase, pe-o coastă, şi gemea încetişor. Nu te puteai dumiri dacă îşi recăpătase cunoştinţa sau dormea.

Muierea trânti alături tot calabalâcul şi prinse să strângă din râpă crengi şi rădăcini aduse de ape, acum uscate, şi se chinui mult să atâţe un foc până mai mocneau tăciunii. Aruncă javrei un boţ de mămăligă rece, pe care potaia îl

mirosi lung şi, deprinsă cu alte mâncăruri, îl înghiți totuşi până la urmă.

Femeia îl înveli pe beteag cu mai tot ce adusese de acasă, încercă să-i dea apă de băut, dar nu reuşi decât să-i umezească buzele şi, cum nu mai putea să-l ajute cu nimic, întinse veretca alături şi se culcă şi ea...

Nu-l văzuse la față pe Panteleu decât o dată sau de două ori, şi atunci beat, şi se minună nespus când îi zări ochii căutând mari în ochii ei şi gura muşcându-i gâtul, țâțele tari ca de fecioară, umerii... Vedea, în sfârşit, curva, care primise flăcăi şi bărbați nenumărați, că acesta-i omul pe care-l aştepta şi i se arătase de atâtea ori în bobi şi în fundul ciuturelor cu apă neîncepută, ştia şi nu putea crede că vrăjile ei n-au greşit, cum se mai întâmpla uneori să greşească pentru fetele care-i călcau pe ascuns bordeiul în fapt de noapte!

Era aici, mormăia de plăcere, şi ea nu-şi jelea farmecele ca să-i înmulțească plăcerea...

În sfârşit, amândoi se prăbuşiră în osteneala aceea care nu osteneşte, care dă mai multă vigoare decât ia.

Parascheva deschise ochii şi încremeni: fusese totuşi un vis. Încă prin vis bănuia că visează! Alături gemea şi îşi arunca mâinile în lături, tremurând şi din când în când mormăind cuvinte neînțelese, găinarul.

Femeia sări arsă, smulse de pe trupul schilodit toate învelitorile, îi pipăi fruntea şi înțelese că omul arde şi aiurează.

Într-o clipă umplu oala cu apă curată din pârâuț, puse vreascuri peste tăciunii ce mocniseră toată noaptea, de la marginea focului adună toată cenuşa şi făcu leşie.

Alese din paporniță un burluieş, cu coada unei linguri descleştă dinții lui Panteleu, care încerca slab să se împotrivească, îi turnă pe gât licoarea din vas, apoi începu să-i spele spatele cu leşia încă destul de fierbinte. Dohotul amestecat cu leşie se scurgea pârâu peste picioarele lui şi, încetul cu încetul, se putură desluşi şalele şi bucile vătămate. Erau o umflătură generală, pe alocuri, pe unde crăpase pielea, carnea începuse să prindă puroi şi Parascheva înțelegea de ce nu mai geme şi nu se mai împotriveşte omul: nu mai avea cunoştință de multă durere. Dar altcum nu se putea face nimic...

Aşteptă să se usuce cât de cât trupul, spălat de bine, de rău, şi îi întinse peste rană jumătate din conținutul unei ulcele. Licoarea nu amirosea frumos, dar acoperi putoarea dohotului. Apoi îşi dezlegă una din cele vreo cinci fuste din material mai uşurel şi-l înveli pe beteag, ca să nu-l ia în primire muştele...

Parascheva se trânti pe iarbă, abia mai putea sufla, dar zâmbi mulțumită şi zise, adresându-se câinelui:

— De-amu cum o vrea Domnul. Şi cum oi vrea eu!

Dar n-avea cine s-o audă: potaia dispăruse. Rosese legătoarea şi spălase putina...

7

Cred, adică sunt aproape sigur, că una dintre întrebările pe care şi le pune cititorul acestor amatoriceşti rânduri este următoarea: cine este şi de unde vine acest Panteleu? L-am cunoscut abia în momentele grele, când era demascat, apoi executat, şi am aflat mult mai multe despre şalele şi curul lui decât despre persoana acestuia. Iar persoana în cauză

era şi ea om, plugar în satul Roşcoveți şi cetățean al Țării Moldovei, în partea ce avea să fie luată mai târziu fără ştirea şi voia lui de către ruşi, adică un suflet şi un cap de locuitor peste care nu poți trece aşa, *en passant*. Părinții lui – Pătru şi Catinca Avădanei – erau, de fapt, din părțile Neamțului şi nimeriseră în Roşcoveți datorită unor împrejurări cât se poate de uluitoare, care-i musai să fie aduse la cunoştința cititorului curios.

Vorba e că pe la mijlocul celei de a şaptea decade a secolului optsprezece, plăieşul Pătru Avădanei fusese prins în flagrant delict când fura de pe pământurile comisului Oțetea trei vaci şi un catâr (pe care îl şi călărea când mâna vitele spre munte!) şi, pentru că era vorba de o pedeapsă capitală, tocmai era dus cu strajă la pârcălab, singurul care ar fi putut să-l trimită la spânzurătoare.

Şi aşa a fost să se întâmple că, în acelaşi an, ba chiar şi în aceleaşi zile, hanului tătarilor din raiaua Bugeacului i-a venit pohtă de ceva prospătură şi a trimis buluc mare în frunte cu fecioru-su, beizadea Hassan, să mai uşureze ținuturile moldovenilor de ceva turme mândre şi cornute. Şi, dacă s-ar găsi, şi de nişte public civil, mai cu seamă pentru înnoirea haremului.

Şi iar a fost să se întâmple că s-a ciocnit armia de disperați a tătarilor cu cele două străji şi cu hoțul de vite pe loc gol, departe de Cetate. Străjile au opus imediat rezistență prin fugă, dar unde să te pui cu iuțeala cailor tătăreşti, aşa că foarte curând unul dintre bravii poliței zăcea sângerând a moarte, al doilea se trezi cu juvățul la gât, vecin, în aceeaşi coloană, cu hoțul.

De-a valma cu turmele de oi şi harabalele cu provizii, drumul până la hanat ținu cam o lună, câțiva prizonieri rămaseră ciorilor de atâta spaimă şi jale, dar Pătru Avădanei rezistă, pentru că tătarii îşi hrăneau bine prinşii, hanul având nevoie de oameni în toată firea, buni de muncă, şi nu de schelete...

Mai pe scurt, Pătru nimeri în armia de robi ai feciorului hanului. Acesta îi prețui curând osârdia şi priceperea la lucru şi, de la o vreme, îi încredința treburi tot mai complicate, ba îi mai făcea şi unele înlesniri.

E lucru bine cunoscut în lumea lotrilor că, pentru cel care ştie a fura o vacă, e lucru de nimic să şterpelească cinci oi. Plăieşul avea la activ vreo zece vaci. Şi dacă nu s-ar fi nimerit să fie aşa bătrân şi puturos catârul, nu l-ar mai fi prins în vecii vecilor oamenii lui Oțetea!

S-ar putea spune că huzurea robul Pătru, mâncare avea pe voie, cu băutura însă o ducea rău: nu sunt dați cu vinurile oamenii lui Allah, nu țin pivnițe cu antale asudate de răcoare, altfel le-ar fi găsit el cheia. Şi mai era un clenci: în aşa belşug pe degeaba îşi putea pierde deprinderile meseriei. Aşijderea îl usca dorul de Catinca şi de mititelul Panteleu, din care visa să facă un om între oameni... Dar cum avea, spre deosebire de alte slugi, învoirea de a umbla zi şi noapte printre corturi, într-o zi se gândi omul că n-ar fi rău să verifice în ce măsură mai este bun în deprinderile vechi.

Aşteptă, vasăzică, să se întunece, era o noapte fără lună, se plimbă încolo şi încoace printre corturi, ca să-l vadă străjile şi să-l cunoască fără să-l strige, apoi...

Apoi (se minuna şi el mai târziu de lipsa de vigilenţă a tătarilor!) se trânti lângă reşedinţa lui beizadea Hassan, luă seama când acesta se porni spre cortul cadânelor pentru obişnuita muncă de noapte şi, scurmând cu ajutorul unei custuri sub pânza fixată în pământ, în scurtă vreme îşi strecură trupul viguros înăuntru, chiar lângă aşternutul Stăpânului.

Paznicul Înaltului Somn tocmai se prosterna cu faţa spre Mecca pentru rugăciunea de seară când un pumn sănătos la ceafă îi prelungi pe multă vreme prosternarea. La lumina puţină a lampadei, Pătru alese de pe o pernă cusută cu fir două hangere şi o sabie, toate trei în teci de aur, cântări apoi în mână un puşcoci, înflorat şi el cu metal galben, dar renunţă: nu se pricepea să-l mânuiască.

Ascunse prada sub pânza ce-i înlocuia cămaşa de tort şi cioarecii şi ieşi din cort pe aceeaşi cale. Trecu pe lângă toate străjile fără să fie oprit, un spahiu chiar îi ură noapte bună, şi ieşi din lagăr spre locul unde ştia că pasc neîmpiedicaţi caii. Ştia că sunt vreo patru cei care au grija animalelor şi, când îi zări pe toţi grămadă în jurul unui foc ce le lumina feţele, răsuflă uşurat.

Un singur lucru îl punea pe gânduri: caii păşteau neînşeuaţi. Dar gândul la ceea ce îl aştepta în cazul unui eşec, adică jos căpăţâna, îl făcu să se calmeze.

Alese la întâmplare un murg – se vede mai greu şi ziua, şi noaptea! –, îl luă de dârlogi, îmbiindu-l cu vorbe frumoase, abia şoptite şi, când socoti că distanţa dintre el şi herghelie e suficientă, sări pe deşelate în spatele bidiviului şi îl îndemnă cu călcâiele.

După vreo două-trei ore de călărit, simți că nu mai poate continua aşa, opri calul, îl priponi de un copac şi, cum se crăpa de ziuă, vru să smulgă nişte iarbă mai lungă în fir, s-o facă snop, apoi s-o învelească în pânza ce-i ținea de îmbrăcăminte şi, cu ajutorul celor trei brâie de care se atârnau armele să tocmească o chingă pentru şaua improvizată.

Ducea armele scumpe în brațe şi se chinui mult până îşi potrivi din coajă de tei şi lozie harnaşament pentru a-şi elibera mâinile.

Abia a treia zi de dimineață observă pe culmea unui deal rămas în urmă siluetele a trei călăreți şi înțelese că i-au luat urma tătarii. Dormise în nişte tufari stufoşi şi nu putea fi văzut. Îl luă cu tremurici, dar, când văzu că cei de pe culme o iau înspre miazăzi, pricepu că e salvat. Drumul lui ducea spre apus, numai spre apus.

Două săptămâni a tot călărit, prin păduri, prin locuri sterpe fără umbră de copac. În prima săptămână a dat de o aşezare omenească, dar, după ce-a păndit-o din toate părțile şi a intrat în sat, l-a găsit gol şi pârjolit, fără urmă de om. Într-una din casele mai puțin arse ori dărâmate a găsit în cotruța unui cuptor prăbuşit un mic tăbultoc cu grăunțe de secară şi, aşa nemăcinată şi crudă, i-a fost secara aceea mâncare pe multe zile.

Când a trecut apa Prutului şi a dat de-un sat ca oamenii, încă necălcat de ruşi ori tătari, după ce-a avut grijă să ascundă trofeele de aur, a aflat că prea coborâse aproape de Dunăre şi că mai are cale lungă spre miazănoapte, până la Neamțul lui. A schimbat calul de soi, dar slăbit peste măsură de drumul lăsat în urmă, pe o mârțoagă, țoale

omeneşti şi merinde şi a pornit spre casă împreună cu o caravană de care ce transportau spre cetatea de scaun sare şi peşte sărat. Avusese grijă să-şi învelească armele într-o veretcuță legată cu multă frânghie şi, la întrebările condrumeților, răspundea că duce acasă, în ținutul Neamțului, oasele unor frați uciși de turci. Şi oamenii schimbau vorba...

...A bătut la uşa bordeiului o bucată de noapte, Catinca nu voia nicicum să deschidă, iar prin băşica de porc întinsă în loc de geam nu se putea osebi chipul unui om. Până la urmă, femeia se milostivi şi crăpă uşa. Dar pe sub mâna ei țâşni micul Panteleu: „Tată!", şi i se aruncă în brațe. Abia atunci îşi recunoscu şi muierea bărbatul...

Nu erau bune veştile aflate. În cele cinci luni cât lipsise, oamenii puterii îl căutaseră de multe ori. Şi pândă făcuseră, şi zece dinari de argint puseseră răsplată pentru cine-l prinde. Cum altfel? Omul înfruntase puterea şi pravilele țării, ucisese un epistat şi un străjer şi furase vite – nu trebuia să scape de spânzurătoare!

În puțina vreme câtă mai rămăsese până să se crape de ziuă, amândoi strânseră ce brumă puteau aduna din sărăcia casei, puseră pe spinarea gloabei două boccele, desagii pe umeri şi, cu Panteleu de mânuță, ieşiră din sat fără să-i vadă cineva. Din mers îi povesti Catincăi minunatele întâmplări prin care trecuse şi, în sfârşit, îi explică de ce trebuiau numaidecât să fugă. De unde să ia martori că nu el a ucis străjile? De unde să ia martori că tătarii l-au dus cu juvățul? Şi cine o să-l creadă pe cuvânt că a reuşit să fugă din prinsoarea păgânilor, care ştiu să-şi păzească robii cu străşnicie?

— Dar nu-i nimic, în altă parte, numai nu la Neamț, am eu cu ce lucru să fac lumea să mă creadă!

Nu spunea nimic de ce lucru-i vorba, dar şi Catinca, şi Panteleu ştiau prea bine că tot ce spune Pătru e sfânt, nu degeaba carnea de vacă nu se mai termina în casa lor, chiar şi pe vreme de foamete...

8

Dar să-i lăsăm pe cei trei fugari să-şi vadă de lungul lor drum şi să revenim la oile, mai bine zis, la cei doi de pe malul râpei.

Panteleu zăcea pe-o coastă, sprijinit cu doi vălătuci de iarbă, ca să nu poată schimba poziția, şi nu mai gemea. Răsufla repede şi uşor, abia i se mişca pieptul. Parascheva rupse din tufa de măceş un ghimpe cu care îşi înțepă pacientul în călcâi. Niciun muşchi nu tremură pe fața bolnavului. Doctorii de azi ar fi spus pe un ton foarte grav: „comă de gradul trei, puls filiform şi respirație superficială, prognoza foarte rezervată", dar Parascheva ştia că-i totul aşa cum trebuie, pur şi simplu, omul stă de vorbă cu duhurile, n-are timp de fleacuri, îşi târguieşte dreptul la viață ori moarte. Şi prognoza ei era una optimistă: leacurile erau alese ca lumea şi n-o să accepte moartea un bărbat de treizeci şi o țâră de ani numai pentru că a luat bătaie la cur!

Iar între timp sări în picioare, apucă rața de sub tufa de măceş, dintr-o mişcare îi smulse capul şi, peste câteva clipe, penele multicolore ale păsării o luară la vale pe apa râpei. Aruncă restul de leşie din oală, puse în loc rața cinătuită şi suflă în foc să-l înveselească. Ştia ea că niciun duh serios nu schimbă o zeamă de rață pe moartea unui om...

Potrivi oala la foc liniştit, ca să nu dea fiertura în mare clocot, agăţă pe tufa de măceş nişte foi de brusture, pentru mai multă umbră, luă toporul şi porni spre locul unde văiuga mocirloasă se vărsa într-o vale largă, cu un pârâu adevărat şi copaci pe margini. Se întoarse istovită sub povara a vreo şase nuiele groase, legate împreună cu lozie. Zeama tocmai începea să-şi merite numele; trase oala în spuză şi presără peste fiertură buruieni şi seminţe numai ei ştiute. Mirozna mâncării ar fi trezit şi un mort, dar pe Panteleu nu-l trezi. Parascheva îi pipăi fruntea şi dădu din cap mulţumită. Încă ceva vreme, încă o ţâră!...

Luă cuţitul adus de acasă şi coborî în râpă, unde începea văiuga. Pe la mijlocul mocirlei se zăreau doi foltani de papură şi ea porni spre ei. Mâlul o ajungea până la genunchi şi apa până la brâu şi se chinui destul până legă doi snopi de papură numai bună la înfundat butoaie.

Se trânti alături de Panteleu ca să-şi mai tragă sufletul şi să-şi usuce fustele, când găinarul începu să tuşească. Tuşi mult, înfundat, apoi mai limpede, şi încetă brusc. Ea îi puse mâna pe frunte şi sări imediat în picioare: fruntea lui era toată o apă.

— Ce-am zis eu?! strigă Parascheva.

Panteleu deschise larg ochii, dar îi miji imediat. Era prea mult soare.

Femeia se lăsă în genunchi, îi luă capul în palme:

— Panteleu, şopti ea.

El o privi lung:

— Ci-ci-ne eş...ti?

Vorbea cu greu, avea gura uscată, buzele îi tremurau de parcă s-ar fi pregătit să plângă. Efortul era prea mare, el

închise ochii din nou. Parascheva dădu oala cu zeamă alături, luă o lingură din lichidul parfumat, suflă să-l răcească:

— Deschide gura...

Şi, fără să mai aştepte, îi despărţi buzele cu degetul şi-i turnă pe gât câteva linguri.

Doctorii de azi ar constata cu suficientă îndoială în glas: „posibil că momentul crizei a fost depăşit". Parascheva gândi simplu şi sigur: „E al meu!".

Panteleu nu mai scoase o vorbă. Adormise.

Era somnul acela care vine după orice luptă în care, probabil, ai biruit.

Din spatele tufei de măceş se auzi un foşnet şi apăru câinele. Avea burta umflată ca un bostan, iar în bot ducea o pasăre. Parascheva prea umblase dealurile şi şesurile ca să nu înţeleagă imediat: era un pui de dropie.

— Unde mi-ai fost până acum, coteiule? îl certă Parascheva. Zeama de raţă nu-i zeamă de dropie! Bravo! Cu asta îl pun pe picioare!

Câinele dădu din coadă fericit şi se tolăni lângă stăpân.

9

Mă văd nevoit, iubite cititorule, să mai fac o abatere de la subiectul modestului hronic, pentru a polemiza cu mitologiile lumii în privinţa aşa-zisei umanizări a animalelor, în speţă a lupilor şi câinilor. De fapt, nu atât a polemiza, cât a preciza nişte lucruri.

(Apropo de unele momente din lucrare, când îmi numesc truda ba amatoricească, ba lipsită de valoare etc... Nu e vorba de cochetărie, ferească sfântul! E vorba doar de a evita

să rănesc orgoliile colegilor, mereu arătând cu degetul: „Vedeți? Recunoaşte!”)

Cunoscute personalități, zic, ale istoriei au fost însoțite mereu de tovarăşi câini. Ludovic cel Mare – de trei sau patru potăi minuscule, ca să fie mai pe placul pompadouresei lui, Hitler – de un câine-lup (sau, altfel, ciobănesc german) în calitate de bodyguard şi mizantrop asemenea stăpânului. George W. Bush – de un terier scoțian, pentru a impresiona electoratul anglo-saxon. Vladimir Putin – de un labrador care să-i amintească mereu de Alaska pierdută pe vecie...

Până aici – fără polemică. Dar cât priveşte legenda cu Remus şi Romulus sau cealaltă, cu Mowgli, toți aceştia crescuți şi educați de lupi (şi ei din familia canidelor, *Canis lupus!*), aici avem ce discuta. E vorba de un fals. Ştiința a demonstrat că sugarii umani adoptați de animale nu pot redeveni oameni! Deprinderile căpătate la începutul vieții sunt definitive şi incurabile. De unde atunci asemenea întemeietori de oraşe – şi ce oraş! – sau asemenea strategi mai dihai ca Cezar în lupta contra vicleanului şi perfidului tigru? Vă imaginați, vă puteți imagina un arhitect care mârâie? Sau un om „parcă lup” care dă comenzi unei turme de bivoli în limba lupilor?... Absurd!

Mitologiile au inversat lucrurile. Adevărul e cu totul altul şi cel mai plauzibil argument în această privință poate fi chiar anonimul *Canis lupus familiaris* al lui Panteleu. Nu e vorba de un mutant care ştie că cel mai potrivit bulion pentru un traumatizat trebuie făcut din carne de sălbăticiune, cu un procent de colesterol foarte scăzut. Nu! E vorba de animalul adoptat de om şi nu dresat. De un membru al obştii umane deprins să gândească! Farmazoana

a înțeles (sau a intuit) prima acest lucru şi a ştiut să-i speculeze din plin foloasele!

Şi aici îmi permit să închid paranteza.

10

Prutul l-au trecut în ziua a opta sau a noua. Cu toate că era o primăvară secetoasă şi pământul uscat, fugarii înaintau cu greu, trebuia să ocolească drumurile bătute, şi acelea mai mult de-a lungul țării decât în curmeziş. Apa au trecut-o cu piciorul, un om bun le arătase vadul. Şi, de fapt, tot peste oameni buni şi miloşi nimereau. Nu-i lăsau fără o bucată de pâine ori un boț de mămăligă pe bieții creştini cărora le linsese focul tot avutul. (De unde se poate deduce că şi în secolii trecuți era nevoie de un țel declarat pentru deplasarea dintr-o regiune în alta ori, cel puțin, de o legendă!) Ba, din când în când, se mai alegeau şi cu câte vreo țoală ori vreun lăicer, iar de vreo trei ori, când au trecut peste căile pe care caravane transportau spre cetatea de scaun ori spre Țara Leşească tot soiul de bunuri, s-au ales şi cu peşte sărat, şi cu ceva măsline, şi cu un drob de sare... După ce-au trecut Prutul, cum au urcat malul priporos din ultimele puteri, mârțoaga, simțind pământ tare sub copite, s-a întins lată şi nu s-a mai sculat... Cu atâta străbatere de hățişuri şi pripoare, gloaba dăduse în tignafes, numai pielea şi ceva oase mai erau de dânsa... Pătru înjghebă din două prăjini şi coajă de salcie un fel de leasă, pe care puse calabalâcul şi se înhămă el să ia locul vitei moarte. Cum, după spusele omului bun, până la şleahul Lăpuşnei mai aveau cale de vreo jumătate de zi, Pătru nu-şi jeli puterile,

dar, când dădură de colbul răscolit al drumului celui mare, zvârli hamul de pe umerii zdreliți şi gemu:

— Basta! Dacă nu trece vreun car să ne ia şi pe noi, aici ne facem casa! Ori mormântul...

Şi atunci a fost să spună Catinca vorbele pe care nu le îndrăznise până atunci şi care au hotărât soarta fugarilor:

— Pătruț, unde ne duci? Şi ce ziceai tu că ai un lucru care să ne scape de ştreang?

Omul trase sub streaşina pădurii vehiculul cu boarfe şi daruri, desfăcu pentru prima oară veretcuța cu trofeele furate de la beizadea Hassan şi trânti în iarbă bogatele arme:

— Iaca lucru! Numai să ajungem cu ele până la pârcălabul de Lăpuşna ori de Orhei!

Catinca amuți la priveliştea aurului strălucitor. Copilul Panteleu se repezi şi apucă un hanger cu tot cu brâu:

— Aista-i al meu! Tată, aşa-i?!

Pătru îi dădu cu palma peste mână:

— Ai să te tai, prostule!

Dar nu avu timp să lămurească lucrurile mai departe: pe şleah, dinspre partea Lăpuşnei, se auzi duruit de roți şi curând se zări un nor de praf. Pătru aruncă peste armele din iarbă veretcuța şi nişte frunzari, apoi se dădu la marginea drumului:

— Voi stați aici!

Ceea ce urmă putea fi un vis sau închipuirile unui scrântit la minte: în urma unor călăreți îmbrăcați de mare sărbătoare şi cu iuruc-bairacul – steagul domnesc – fluturând plutea o caleaşcă aurită, trasă de şase cai bravi, iar din spate, din norul de colb stârnit de roțile caleştii,

veneau nenumărați dărăbani înțoliți şi ei de mai mare dragul.

Primul gând al hoțului de vite fu s-o şteargă în pădure, dar se vede treaba că nu gândea destul de repede, pentru că unul dintre primii călăreți dădu pinteni calului şi peste o clipă îl struni asupra lui:

— În genunchi, vierme! strigă călărețul. Trece Măria Sa Domnul Moldovei. Cine eşti şi ce cauți aici? Stai la pândă?

Picioarele lui Pătru îngenuncheaseră de la sine, înaintea comenzii. El încercă să spună ceva, dar glasul refuza să-l asculte.

— Ei? strigă nerăbdător călărețul, aplecându-se să-l împungă cu sabia. Eşti singur? Câți sunteți?...

— Si-singur..., reuşi să bălmăjească Pătru şi în clipa aceea caleaşca opri în dreptul lui.

— Măria Sa pofteşte doreşte să vorbească cu un om din prostime, strigă cineva dinlăuntrul echipajului. Căpitane, dă-l mai încoace!

Pătru se târî în genunchi, dirijat de sabia căpitanului, se opri lângă uşa caretei şi căzu cu fruntea în colb.

— Să trăieşti, Măria Ta! strigă el.

Uşa caleştii domneşti se deschise şi capul încoronat se plecă în afară:

— Ți-ți-ți, ți-ți-ți? făcu capul.

Pătru nu înțelese nimic, dar din spatele capului răsună imediat un glas omenesc:

— Măria Sa, Domnul Moldovei Alexandru al II-lea, are milostivirea să întrebe cum o duc oamenii proşti şi, dacă o duc rău, de ce o duc rău?

Hoții de vite gândesc repede numai dacă-s strânşi cu uşa şi acuma era exact momentul să profite de nemaipomenita ocazie ce se ivea.

— Suntem supuşii tăi, Măria Ta, din părțile Tighinei şi ne-a ucis tătarul tot satul şi ne-a ars casele... Numai noi, eu cu femeia şi un copil, am scăpat şi suntem fugari prin țară, să ne găsim un loc de aşezare, şi ne-am gândit...

Alexandru al II-lea Mavrocordat nu ştia limba țării, nu avea s-o ştie nici mai târziu, la Fanar se vorbea turceşte şi greceşte, aşa că întoarse capul spre vocea din caretă, care, fără îndoială, aparținea dragomanului. Acesta tălmăci Măriei Sale minciuna hoțului. Măria Sa ciripi ceva în limba lui, se aplecă puțin de pe pernele în care-şi odihnea oasele de drumurile Moldovei şi aruncă la picioarele lui Pătru ceva care nu putea fi decât o pungă. Vocea dragomanului răsună iar:

— Măria Sa îți dăruieşte cincizeci de dinari de argint, să-ți cumperi un acoperiş şi o vită şi să spui oamenilor despre milostivenia şi bunătatea Domnului Moldovei Alexandru al II-lea Mavrocordat. Mulțumeşte Domnului tău!

De chilipirul ce dădea peste el şi ai lui, Pătru îşi pierdu cumpătul, mulțumirile pe care le striga puteau fi luate mai degrabă o abracadabră, dar...

Dar Panteleu, de după tufele unde stătea tăinuit, pricepu că se pune la cale o mârşăvie şi hotărî că e cazul să se implice, să-şi apere tatăl. Apucă un hanger, sabia era prea mare pentru statura lui, şi se repezi ca un leu spre caretă, înainte ca maica lui să-l poată prinde de poala cămăşii:

— Lăsați-l în pace pe tata! El e om bun!

Căpitanul însă reuşi ce nu-i reuşise mâne-sii. Îl culcă la pământ şi îi smulse hangerul din mână.

— Ia stai! strigă el când privi arma mai bine. De unde ai, vierme, bogăția asta?

Căpitanul îl ținea pe Panteleu cu vârful sabiei la pământ.

— Vorbeşte, țâncule!

Şi iar îl ajută pe Pătru faptul că era strâns cu uşa:

— E darul nostru pentru Măria Sa! sări el. Aşa-i, Pantelică, ai vrut să dăruieşti hangerul Măriei Sale?!

— Aşa-i, scânci Panteleu.

Măria Sa dori să vadă arma. O întoarse pe toate fețele şi ciripi ceva tălmaciului.

Tălmaciul îl întrebă pe omul din prostime de unde-o are şi unde-i teaca.

De data asta, Pătru simți că poate s-o bage pe mânecă dacă nu spune adevărul. Şi... inventă un adevăr de care avea şi el să se mire mai târziu, după limpezirea apelor. Anume că, atunci când au năvălit în sat tătarii şi au prins a ucide oameni şi a da foc la case, el şi-a luat femeia şi copilul să fugă spre pădure, dar un călăreț tătar, se vede că mare mahăr peste ceilalți, s-a luat după ei, l-a înghesuit cu sabia goală într-o văgăună, dar el, Pătru, l-a doborât cu țăpoiul, i-a luat sabia, hangerul şi calul şi au fugit tustrei prin codru până a crăpat animalul sub dânşii...

— Iar teaca... Iaca, amuşi o aduc!

Se întoarse să se ducă la tufarii unde mai era Catinca, dar căpitanul nu-l lăsă de capul lui. Şi nu-i trebui mult să numere două junghere şi o sabie.

— O sabie şi un hanger zici? zâmbi a râde căpitanul. Bu-un...

Luă cel de-al doilea hanger cu tot cu teacă şi brâu şi îl încinse sub giubeaua ce-l apăra de colbul drumurilor...

— Apoi uite cum facem, putoare: ai luat de la supostatnic numai sabia şi un hanger. De ăstălalt nici n-ai auzit. Înţeles? Altfel nu dau pe bostanul tău nici măcar o nucă...

(Aici, cu toate că pot ieşi din stil, trebuie să remarc: corupţia la vârf nu e nici pe departe o descoperire a zilelor noastre!)

Cu armele pe braţe, de parcă le-ar fi dus pe tavă, Pătru se opri la uşa caretei şi îngenunche. Măria Sa îşi trase pe mâini nişte mănuşi albe, luă armele. Le învârti pe toate feţele şi începu iar să ciripească. Dragomanul traduse:

— Pârcălab de Lăpuşna! În satul de aici din vale să dai viteazului loc de casă şi o sută de prăjini moşie pentru vecie! Să ştie prostimea că Domnul lor răsplăteşte vitejii!

Caleaşca porni din loc ca fulgerul, lăsând totul înecat în colb.

— Prostule, zise Pătru, adresându-se lui fiu-su, care mai stătea întins pe pântece clănţănind din dinţi, dacă nu săreai tu, trei domni aveam să cumpăr! Dar nu-i nimic, mare-i Dumnezeu: puteau să ne taie şi capetele!

11

Mulţi dintre onorabilii cititori pot considera acest modest hronic al meu o imitaţie, o pastişă la opera lui Plutarh sau a altui istoric, să zicem Tacit: lux de amănunte neimportante, tendinţa de a compara biografiile personajelor. Cu toată stima şi consideraţia pe care-o port temerarului meu cititor, sunt nevoit să refutez asemenea acuzaţii. Argumentele?

Poftim: oare nu luxul de amănunte (cele mai multe – inventate!) face necredibilă întreaga *Eneidă* a lui Virgiliu? Tot aşa cum prezenţa altor amănunte ce lipsesc ar face-o drept unică bază în scrierea istoriei Oraşului Etern. Aşa că, dacă e să alegem între două rele (metaforic vorbind!), e bine să le îmbrăţişăm pe amândouă. Oare nu simte vrednicul şi perspicacele meu cititor o anume îndoială când află că părintele romanilor este considerat socrul lui Aeneas, regele Latinus, şi nu prinţul de Troia? Şi, în general, ce rol joacă în toată tărăşenia asta „Ab urbe condita", care se contrazice de mama focului cu Virgiliu?...

Ştiu de pe acum că în zilele noastre chiar creşte o nouă generaţie de istorici care va lua drept literă de evanghelie vechea spusă „sine ira et studio" şi pe viitoarea stelă ce se va înălţa în cinstea împlinirii a două sute de ani de la întemeierea Găinarilor nu se vor mai scrie bazaconii, cum s-a mai întâmplat cu unele monumente dedicate mulgătorilor de oi.

Acest modest hronic trebuie să fie luat ca unică temelie pentru fundamentala şi definitiva istorie a aşezării numite, iar dacă voi fi acuzat în continuare că am încercat să scriu biografii comparate (sau vieţi paralele!), dedicând prea multe pagini lui Pătru din părţile Neamţului, nu am făcut-o cu intenţia de a potrivi balanţa! Nu! Am vrut doar să subliniez că Panteleu nu este un Ioan Fără de Ţară. Şi dacă totuşi va rămâne şi cea mai mică suspiciune în această privinţă – să se renunţe categoric la biografia lui Pătru, deşi nu este nici pe departe una romanţată! Întemeietorul Găinarilor este – incontestabil! – Panteleu Avădanei, el a bătut primul ţăruş pe panta de sud a Dealului Luminăţiei! Şi ce mare nevoie

dacă a făcut-o cu mâinile Paraschevei? Rolul ei a fost mai mic şi decât al Laviniei, soaţa lui Aeneas: dacă nu ar fi existat Panteleu, cine ar mai fi auzit de Parascheva?!!

12

În cea de a treia zi de la „întâlnirea” cu Parascheva se vedea cu ochiul liber că Panteleu scapă cu zile. Rănile de pe şale şi fese prindeau coajă, de trei ori pe zi Parascheva i le spăla cu zeamă de muşeţel, apoi le ungea cu floare de sunătoare topită în ulei de rapiţă, iar unde se întâmpla să dea câte un pic de puroi, le oblojea cu coajă foarte mucedă de mămăligă. (Aici iar o scurtă divagaţie, dar nu în sensul de a bate câmpii – o simplă, dar principială abatere de la subiect. Autorul prezentului hronic intenţionează să întreprindă nişte cercetări serioase pentru a se lămuri dacă la începutul secolului nouăsprezece a vizitat sau nu Ţara Moldovei vreun strămoş de-al lui Sir Alexander Fleming. În cazul unui rezultat pozitiv al cercetării, s-ar putea isca un scandal internaţional monstru în ce priveşte prioritatea descoperirii penicilinei. Ne putem doar imagina în ce măsură ar urca statutul farmazoanei Parascheva, o simplă curvă a satului Roşcoveţi, şi cât de mult ar câştiga imaginea RM în lume! Deşi... din păcate, premiile Nobel nu se decernează post-mortem...)

Dar de vorbit Panteleu nu vorbea. Mârâia din când în când, mai gemea şi uneori încerca să ducă mâna la gură, dar, cum nu-şi coordona mişcările, nu puteai pricepe – e gura vizată sau altă parte a capului. Parascheva descoperi întâmplător pricina muţeniei. Cum îi turna zeama cu lingura şi carnea i-o ruguma ea ca la sugari, odată i s-a

părut că a scăpat un os pe lingură şi a cercat să i-l scoată cu degetul. Degetul nu încăpea dincolo de dinți: limba îi umplea toată gura. Şi-o muşcase când a fost bătut şi acum cocea. Să fi luat seama la timp, nu s-ar fi chinuit atâta ca să-l lecuiască... Dar în cea de a cincea zi, găinarul scoase primele cuvinte, dacă ar fi fost să nu ținem seama de acel „Cine eşti?" chinuit din prima zi.

— Paraschevă, şopti cu grijă pacientul, parcă mă mai lasă durerea...

„Ia te uită, se bucură în gând Parascheva. N-am vorbit niciodată şi mă cunoaşte!" şi-i zâmbi:

— Apoi dacă te-am lecuit eu... Dar stai aşa, bade Panteleu, trebuie să te mut.

Apucă de colțuri lăicerul pe care zăcea de atâtea zile şi-l trase în lături. Panteleu urlă:

— Uşurel, toanto, că mă omori!

Doftoroaia râse:

— Pe mâna mea nu mai mori, chiar să vrei! Mai rabdă o țâră... Şi puse mâna pe hârleț.

Mai în vale de tufa de măceş trase nişte linii cu ascuțişul instrumentului şi prinse să sape. La un adânc de hârleț lovi în piatră.

— Ce vrei să faci? se miră Panteleu.

— Casă, răspunse ea simplu.

Dar gresia ce se împotrivea tăişului îi dădu de înțeles că singură nu va reuşi să înjghebe nici măcar un bordei ca lumea. Mai cu lopata, mai cu toporul, săpă patru borte în colțurile pătratului însemnat la început, potrivi în ele patru prăjini pe care le uni la vârf cu nuiele mai subțiri şi, din partea tufei de măceş, spânzură scoarța moştenită de la

mama Răsura. Scoarța se dovedi destul de mare ca să fie şi peretele din spate, şi acoperişul viitorului cămin. Pe jos întinse veretcuțe şi alte boarfe, iar pe lături şi în față urma să mai care ce avea în casa ei din sat.

Panteleu ba privea cu ochi plini de mirare la ce vedea, ba picotea de somnul pe care i-l cerea trupul chinuit întru însănătoşire, dar nu scoase o vorbă.

Parascheva întinse peste şubreda construcție papura adusă din baltă, apoi, cu mâinile în şolduri, îşi contemplă plină de mândrie opera. Ştia că un vânt mai sănătos poate dărâma cu uşurință toată şandramaua, dar nădăjduia să fi trecut furtunile de primăvară. Iar între timp se va ridica şi Panteleu.

— Ei, boierule, după scăldătoare, poftim în iatacuri!

Nu mai puțea a păcură trupul schingiuit al lotrului, buruienile şi unsorile farmazoanei făceau minuni. Dar nu se cădea să intri în casă nouă fără trup şi duh curat.

Pe spatele bărbatului, rănile lepădau cojile, dar sub palmele moi ale femeii se mai osebeau bine vârcile lăsate de vergi şi mai țineau destulă durere într-însele ca să le frece cu grijă. La piept însă şi la pântece nu-şi jeli puterile. Ajunsă la locul de taină care-o minunase în seara când l-a aflat pe jumătate mort, Parascheva se opri să cântărească în palme avuția omului şi se trezi deodată că mâinile i se umplu de ceva ce creşte tot mai mult, tot mai neaşteptat. Ea caută privirile omului şi acesta deschise nişte ochi parcă ruşinați, parcă uluiți.

Parascheva îşi lăsă capul pe pieptul umed al lui Panteleu şi începu să îngâne un cântecel, cum ar fi făcut toate femeile când înțeleg cu ce misiune le-a lăsat Domnul pe pământ:

Sculățel, sculățel,
Ia să-mi faci un băiețel!...
Apoi sări brusc în picioare:
— Eşti al meu, bade Panteleu! Al meu! Eu te-am găsit!

13

Se ştie că, după ce părăsesc gura domnitorilor, cuvintele scad din preț.

Ştia şi Pătru acest lucru, dar să scadă porunca Măriei Sale Domnitorului Alexandru Mavrocordat chiar într-atâta – la aşa ceva nu se aştepta!

Mai-marele Roşcoveților stătea descoperit şi plecat în fața pârcălabului, care nici nu catadicsise să descalece, şi asculta atent:

— Îi tai ăstui vecin, făcu semn cu ceafa spre micul grup de fugari îngenuncheați în spatele lui, îi tai, zic, douăzeci... zece prăjini din moşia satului... Pe veci... Fără scutire de boieresc... Şi dădu pinteni calului. Dar opri imediat: Hm... şi cinci prăjini loc de casă. Din porunca Domniei...

După care se topi într-un nor de praf împreună cu dărăbanii care-l însoțeau.

„Păi, Măria Sa a spus o sută...", voi să strige Pătru, dar rămase mut de indignare, mai ales că-l recunoscuse pe pârcălab în căpitanul care-i luase hangerul cel mai frumos... Îl podidiră lacrimile, se năruia visul cu moşia şi conacul în care avea să huzurească ani de zile cu punga ceea.

Punga... Dinarii de argint îl încălzeau la sân, slavă Domnului şi de-atât, putea rămâne şi fără ei... Şi totuşi lăcrima...Altceva nu putea face.

Vornicul se dovedi mai puțin cărpănos: pe lângă ogoraşul de vreo douăsprezece prăjini la vedere, îi mai încredință „pe veci” şi bojdeuca unui moşneag trecut la cele veşnice fără moştenitori, la marginea satului, lângă râpa prin care se scurgea apa izvoarelor.

Logofătul stărostiei trecu în zapise cum se cuvine pe cei trei noi locuitori ai Roşcoveților, le dădu act de înscriere a pământului, îi scrise datori cu un sorocovăț pentru trudă şi atât mai văzu familia lui Pătru Avădanei notabilitățile satului. În aceeaşi după-amiază, Catinca îşi sumecă mânecile ca să cârpească pe ici-colo bojdeuca pustie de cine ştie când, Pătru îngropă în dosul casei punga din care luase numai un iuzluc, se duse în mijlocul satului, unde zărise cârciuma, ceru un cofăiel de copceac acru-pădureț şi astfel schimbă şi argintul.

Cârciumarul se minună că sărăntocul milostivit de pârcălab are astfel de parale la chimir, dar Pătru îl dezamăgi:

— Am iuzlucul de la Măria Sa Domnul Moldovei. I-am nimerit în cale şi m-a omenit... Dar cum crezi, că eşti om ştiutor, cam câte zile pot s-o duc cu banii ăştia?

— Apoi, la mine aici... pe vreo lună îți ajunge. Iar ai tăi, dacă nu-s hulpavi... Vreo două săptămâni îi poți hrăni...

„Mare treabă am făcut, se gândi Pătru. Să dau vreo două ocale de aur curat pentru cincizeci de săptămâni de băutură...”

Şi iar prinse să lăcrimeze, lucru pe care mai înainte nu ştia să-l facă.

Dar nu degeaba se spune că banu-i ochiul dracului. Nimerind dinarul acela în punga cârciumarului, diavolul se puse pe muncă. Ca şi Pătru. Ca şi cârciumarul.

Pătru, după ce cumpără un sac de secară de la un gospodar mai înstărit şi aduse o oaie gata tăiată, pe care o târguise, chipurile, într-un sat vecin, şi-i murase carnea cu sarea primită pomană de la cărăuşii de pe şleahul Sucevei, chinuit de amintirea aurului pierdut, începu să-şi caute alinarea la cârciumă. Cârciumarul, întărâtat de vederea unui dinar de argint în chimirul unui venetic, îşi cam pierduse şi el somnul. Unde s-a mai văzut, cugeta el, ca un domn al ţării să miluiască un supus cu o singură monedă?! Domnii dau pungi, nu monede!

Şi astfel diavolul, găsind că toate datele socotelii sunt coapte, hotărî să înceapă acţiunea. Îi şopti cârciumarului ce are de făcut; cârciumarul şopti unor lotri (că şi dintre aceştia se nimeresc pe la o ulcică de vinars) că ştie un om cu multe parale, pe care ar fi bine să-i împartă cu dânşii, iar lui Pătru îi şopti necuratul să se ţină de cârciumă, că asta-i bucuria omului!

Şi într-un miez de noapte, cum se întorcea Pătru pe mai multe cărări acasă, unde îl aştepta Catinca cu iahnie de oaie şi vorbe de ocară, îi tăiară calea doi vlăjgani, îl miruiră cu un par şi îl târâră în fundul râpei la scuturat, dar nu scurseră dintr-însul decât doi sorocoveţi. Era prea puţin, şi atunci îl duseră acasă, unde-i legară pe cei doi membri ai familiei şi le puseră căluş în gură. Apoi, trezindu-l pe ameţit cu o găleată de apă rece, îl luară cu binişorul să le spună unde ţine importanta sumă de care le vorbise cârciumarul. Pătru refuză să-i înţeleagă şi nu scoase o vorbă nici când

vlăjganii îi întoarseră toată casa cu fundul în sus, nici când îi stinseră câțiva tăciuni pe obraji şi pe piept. Doar când îi scoaseră din cioareci bărbăția să i-o reteze cu toporişca, Pătru sări ca un leu, dar vinul băut se dovedi a fi mai voinic...

Numai a doua zi pe la amiază s-a putut dezlega copilul Panteleu din funiile cu care era prins fedeleş şi, ieşind în mijlocul bătăturii, dădu atâta glas, că adună o jumătate de sat...

L-a îngropat creştineşte toată obştea pe veneticul Pătru, cel care trecuse prin multe nevoi, dar scăpase cu fața curată până a da de gustul băuturii. A aprins o lumânare şi cârciumarul, amărât foarte că pierdea un muşteriu atât de bun.

Şi astfel a rămas văduva Catinca să crească singură un băiat isteț, dar atât de isteț, că odată, amintindu-şi că-l văzuse pe taică-su săpând o groapă în dosul casei, se pricepu să vadă care-i treaba şi astfel moşteni punga dăruită de Măria Sa, Domnitorul Moldovei Alexandru al II-lea Mavrocordat, zis printre fanarioți şi Firaris...

14

Foarte instruitul meu cititor ştie bine şi, cu toate acestea, țin să-i reamintesc că lumea sexului frumos se împarte în două părți, aproape egale, în Xantipe şi Penelope. Dar, din fericire, există şi excepții. Rar, dar există! Pentru cei puțini care au îndoieli în această privință aş putea veni cu argumente, mai precis – cu exemple din zilele noastre, dar mă tem s-o fac, e periculos. Poposind în Antichitate, îți poți permite orice: totul se bazează pe legendă, deci, din punctul

de vedere al Codului penal, eşti scutit de orice temeri! Nici tu moştenitori ai demnității cutărei sau cutărei trecute matroane, nici tu urmaşi ai vreunui antic încoronat sau încornorat. Dar îşi aminteşte, de asemenea, fidelul meu cititor că încă în capul acestui hronic am perorat pentru un adevăr *real*, bazat mai ales pe mărturii oculare sau experiență proprie! Iată de ce îmi voi călca totuşi pe inimă şi, sub acoperirea celui mai strict anonimat, voi strecura câte ceva şi din contemporaneitate.

Un cunoscut al meu, să-i zicem XQ, din motive de vârstă fragedă necunoscând lumea femeilor, s-a însurat cu prima ființă ce i-a ieşit în cale, anume domnişoara L. Devenită doamna Q, L nu a catadicsit să-i facă lui X un copil, dar timp de cinci ani l-a cicălit pe bietul om în aşa hal, încât l-a împins la limita sinuciderii. Din fericire, l-au salvat prietenii, alungând-o pe L de lângă dânsul. Peste un an, la sfatul prietenilor, X s-a căsătorit a doua oară, de data aceasta cu N, o ființă tăcută şi foarte domestică. Aceasta i-a născut imediat după nuntă un băiat şi, îndată ce s-a simțit întremată după travaliul naşterii, s-a apucat să coasă şi să croşeteze hăinuțe pentru nou-născut, mereu în aşteptarea soțului care dispărea cu lunile la pescuit, având acest hobby. În peregrinările sale pe la diferite lacuri şi râuri, X s-a lăsat întâmplător sedus de o pescăriță, care i-a făcut şi ea un băiat...

Până aici toate bune, dar peste vreo cincisprezece ani, sătul de iahnii şi ciorbe de peşte, X renunță la pasiunea sa şi se întoarse în sânul familiei. Abia atunci observă X că află cu greu un locuşor în casa plină până la refuz de hăinuțele destinate copilului, dar – vai! – mereu prea mici ca să poată

fi îmbrăcate de fiu-su. Şi, iarăşi la sfatul prietenilor, deschise un magazin de lenjerie şi haine de gata pentu copii. Brusc, viaţa familiei sale cunoscu belşugul. Băiatul fu trimis să studieze la o facultate de diplomaţie şi, după ce-o isprăvi, căpătă un post de consul în Africa. N continua în tăcere şi cu multă osârdie să livreze marfă proaspătă pentru buticul familiei. Într-un cuvânt, armonie şi huzur!...

Dar – iarăşi vai! – totul se nărui în clipa când băiatul pescăriţei insistă să se facă analiza comparativă a ADN-ului propriu şi a celui al lui X. Un sfert din bunurile familiei Q trecură în proprietatea tânărului (instigat, desigur, de maică-sa...). N nu-şi părăsi şi nici nu-şi condamnă soţul accidental infidel, continuă în aceeaşi tăcere şi cu aceeaşi dragoste să coasă şi să croşeteze. Dar o sesizare anonimă (fără îndoială, a tânărului pescar!) adresată fiscului se sfârşi cu condamnarea lui X la câţiva ani de detenţie pentru evaziune fiscală, cu sechestrarea averii...

Fiul legitim al lui X, ajuns ambasador, evită să-şi mai recunoască părinţii. Dar N continuă să coasă şi să croşeteze şi, în aşteptarea unei eventuale amnistii, îşi vizitează în fiece lună soţul, ca să-i înmâneze în tăcere copturi de casă, învelite în şerveţele cusute cu propria mână...

Ce este uluitor în această tristă poveste absolut reală şi de ce am relatat-o atât de amănunţit?

În primul rând, faptul că legendele mint, pe când în povestirea de faţă totul se petrece exact aşa cum era normal să se întâmple. Socrate nu s-a sinucis doar ca să respecte legile cetăţii. E limpede ca bună ziua că şi-a luat zilele şi din cauza cicălelilor Xantipei, pentru că aceasta – cum s-ar zice la noi – „nu voia să lege căţeaua”. (Fapt întâlnit la tot pasul

în orice familie şi în zilele noastre, deşi nesfârşind toate cu gestul funest al filosofului.) Dar nimic despre mâncarea pe care i-o prepara nevastă-sa sau albiturile pe care i le spăla...

În orice Xantipă zace şi o Penelopă, iar despre acest aspect legenda tace mâlc.

Dincolo, în cazul lui Ulise, legenda nu spune nimic despre uriaşa cantitate de pânză, ţesută în zece ani de Penelopa: ce s-a făcut cu ea, cum s-a comercializat? Şi oare chiar să fi înghiţit calm soţia credincioasă adulterul soţului rătăcitor pe mări? Cred că a fost destul de inteligentă ca să-şi dea seama că nu putea fi vorba de un adulter, că asemenea fapt nu poate avea loc între un muritor de rând şi o fantomă, Circe fiind fiica lui Helios, altă nălucă şi el. În orice Penelopă zace şi o Xantipă, iar legenda încearcă să nege acest lucru...

De ce totuşi, te vei întreba, preţiosul meu cititor, am venit cu toate acestea aici, îngrelând astfel lectura hronicului? Răspunsul e simplu: nu am găsit alte mijloace ca să prezint în toată complexitatea lui tipul de femeie reprezentat de Parascheva. O Xantipă, a cărei cicăleală este, în fond, instrumentul ei de lucru – vraja, descântecul –, care poate lecui, dar şi (întâmplător!) ucide. Şi o Penelopă tăcută şi răbdătoare, suficient de înţeleaptă ca să umple orice casă de belşug şi, în acelaşi timp, să împartă fără zgârcenie dragoste carnală şi altora. Dar pe care o mai osebeşte de alte femei şi dexteritatea ei în mânuirea ierbilor asemenea lui Circe...

Fără a pătrunde adânc în psihologia acestui tip de femeie, va fi greu să înţelegem cum a luat fiinţă aşezarea Găinari pe harta Ţării Moldovei.

15

În următoarele zile, a alergat Parascheva de zeci de ori până acasă în sat şi îndărăt, dar îndărăt de fiecare dată încărcată cu de toate, de la zecile de legăturele cu buruieni şi nu mai puținele ulcele cu doftorii gata, de la ceaunele pentru mâncare şi fierturi de vrăjitorie la țoale şi alt calabalâc de care avea casa plină. Numai ulcica din cotruță cu rădăcina cea scumpă rămase neatinsă, să-şi adune în tihnă miraculoasa putere.

De fiecare dată alegea vremea zilei când mai tot satul era plecat la boieresc sau îşi lucra puținul ogor ce trebuia să-l hrănească tot anul, ocolea întâlnirile cu țațele agresive, deşi de vreo două ori nu le-a putut evita. Nevasta unui vecin, care-o prinsese odată cu bărbatu-su pe deal, la nişte înghesuială, he-he! – cu câți ani în urmă! – îi strigă peste gard: „Ce-i, fa terfeloago, te muți la țintirim? Acolo ți-i locul, bată-te Dumnezeu să te bată, curva dracului!”... Dar n-o învrednici cu răspuns ca altădată, alte gânduri o chinuiau pe biata farmazoană.

Trebuia să dea de ştire celor doi flăcăi ajunşi în impas că se apropia ziua lor cea mare şi nu-i putea găsi. Unul era feciorul vornicului din sat – cum să ajungi la casa unei asemenea persoane fără tămbălău? Iar celălalt, băiat muncitor, lucra la boier zi şi noapte cu ceva plată în locul celora care puteau plăti...

Treaba s-a rezolvat singură când feciorul vornicului o urmări odată pe ascuns şi, la marginea râpei, unde nu-i putea vedea nimeni, o opri:

— Paraschevă...

Ea tresări speriată, dar se linişti când îl recunoscu:

— Mânca-te-ar norocul, măi, chiar bine că ne-am întâlnit. Peste cinci zile să-mi veniți cu Sâle al Surdei la gura văii, dar mai de dimineață... A venit vremea să gustați şi voi puța de muiere...

Flăcăul începu să tremure tot, închise ochii şi-i puse mâinile pe buci. Dădu s-o sărute pe gât, dar ea se feri. Nu se dădea în lături niciodată de la aşa ceva şi se miră şi ea de gest.

— Mai rabdă...

Şi o zbughi uşurel spre coliba unde-o aştepta pacientul.

Panteleu se făcea tot mai bine pe zi ce trecea, nu se mai uda cu sânge şi, sprijinit într-un băț, cerceta cătinel împrejurimile colibei.

Bordeiul, înconjurat din toate părțile de zestrea Paraschevei, părea o şatră de țigani, trebuiau să facă ceva ca să arate totul mai omeneşte. Se apropia toamna, apoi venea iarna, cum s-o scoată la capăt ei doi în asemenea dărăpănătură?

„Ei doi...” Pentru Parascheva, cuvintele acestea erau pe înțeles şi hotărâte. A zis femeia „eşti al meu!” – păi, dacă a zis, nici vorbă că aşa va să fie.

În unele nopți, cu toată osteneala de peste zi, nu putea adormi farmazoana. Se minuna şi ea că a zis „eşti al meu” cu gândul la cu totul altceva, cu gândul că, iată, acesta-i bărbatul care ar putea să-i potolească focul ce-i ardea măruntaiele, foc pe care nu-l puteau stinge întâlnirile şi împreunările furate pe ici-colo, în grabă, cu băiețandri care sfârşeau înainte de a începe şi care mai aveau nevoie de multă şcolire, ori cu gospodari speriați, care nici nu se gândesc la femeie... Uneori se minuna şi ea că adeseori, în

nopțile acelea, se vedea cu un prunc în brațe, la casa ei, alături de bărbatul ei, pe care să nu-l împartă cu nimeni... Să nu-i mai scoată nimeni ochii cu „curva satului”, să n-o dea nimeni afară din biserică, unde s-ar duce în toate zilele, pentru câte a păcătuit, voite şi nevoite...

Tot mai des adormea cu asemenea gânduri nebune pe stratul de fân, afară, lângă bordeiul unde-şi recăpăta puterile Panteleu...

16

Cinci ani s-a chinuit Catinca, ba la lucru cu ziua pe la gospodarii mai înstăriți ori la curtea boierului Filimon, ba la săpat, semănat şi prăşit cele douăsprezece prăjini „de la Măria Sa”, dar, de bine, de rău, nici ea nu ducea foame, nici băiatul Panteleu, care mai mult bătea poarca cu alți târâie-brâu din sat decât o ajuta. Ce-i drept, uneori aducea şi el în casă ceva parale, ba odată chiar un dinar de argint, bani câştigați, chipurile, la barbut. Nu-i plăcea Catincăi aşa treabă. De la o vreme se înhăitase Panteleu cu Bănel, feciorul vătafului de țigani de la curtea boierului Filimon, şi uneori se întâmpla de nici nu da pe-acasă cu zilele. Şi, în asemenea vreme de singurătate şi gânduri rele, se mai ogoia grijulia mamă cu câte un păhărel de vinars, căpătat la crâşmă ba pe câteva ouă, ba şi pe câte-un bănuț din cei câştigați cu trudă multă la curte... Încetul cu încetul, nici nu luă seama femeia că se împuținează şi lucrurile din casă, şi părăluțele legate în colțul basmalei, înțelegea doar că o cercetează tot mai rar gândurile negre, de parcă rămâneau la fundul ulcelelor... Aşa că nu se prea omorî cu durerea când află că se zvonesc prin sat vorbe cum că Bănel al

bulibaşei şi Panteleu veneticul mutau oile de la o stână la alta peste trei-patru sate, fără ştirea bacilor şi pentru bune parale. Dar, cu toate pândele puse la cale de vătaful agiei de ţinut şi cu toate poterele trimise pe urme proaspete, nu se putu prinde niciun hoţ, aşa că zvonurile rămaseră zvonuri. Cu atât mai mult cu cât nici bacii nu se mai jeluiau... „Puneţi treaba lupilor pe spetele noastre", obişnuiau să se îndreptăţească Bănel şi ortacul lui când erau ispitiţi de câte vreun gospodar mai neîncrezător. De fapt, totul se terminase în ziua când bulibaşa, măsurând cu o funie udă şalele feciorului şi pe ale lui Panteleu, le spuse vorbe mari de învăţătură: „Când începi un lucru bun, trebuie de la început să ştii când îl închei. Altfel laţul te aşteaptă!".

Catinca nu se gătise anume de ajunul Anului Nou, când începea numărătoarea zilelor unui alt veac. Ca venetică, nu era călcată de urători: ce colaci de la o muiere singură care-şi află bucuriile în ulcică? Panteleu nu mai dăduse pe-acasă de vreo săptămână, dar Catinca de mult nu mai lua seama la asemenea lucruri: băiatul trecuse peste douăzeci de ani, ajutor din partea lui nici cât negru sub unghie, iar grija lui cea mare era să nu nimerească în arcanul strângătorilor de oşteni. Aşa că nici nu se trezi când se deschise uşa casei şi, un pic ameţit şi el, păşi înăuntrul odăii aproape pustii tânărul stăpân al casei de mână cu Rada, o verişoară de-a lui Bănel, smolită şi frumuşică, şi de trei zile – nevasta lui... O copilă, de altfel.

Făcuse băiatul, adică noile lui neamuri, nuntă ţigănească, de aia cu lăutari şi salbe de aur, cu multe bucate şi băutură: unde se mai pomenea ca un creştin de neam moldovenesc să ia de soaţă o lăiaţă! Dar, după trei zile

de joc şi cântece, se cuvenea mirelui să ducă aleasa la casa lui. Şi, cum robii boierului Filimon nu aveau învoire să calce în sat fără treabă poruncită de stăpân, veniseră tinerii însurăţei singuri, într-o sanie dăruită de bulibaşă – naşul –, plină cu toate darurile şi trasă de un căluţ sprinten.

În casă era frig, Catinca dormea pe cuptorul rece, învelită cu o jerpelitură de blană de oaie, pe masa plină de jeg şi urme de ulcele stăteau un burluieş răsturnat şi o strachină goală. Tânăra nevastă se aşează pe laiţa coperită cu un lăicer cam zdrenţuit.

— Lasă, Rado, într-o săptămână facem căsuţa ţâţă, ai să vezi!

— Ahaa! făcu tânăra chicotind a râde.

În ţigănie îi mergea vestea că-i cam hută, râde de tot ce-i spui şi nu se supără de nimic.

Panteleu smulse de pe mâne-sa blana, Catinca nici nu se mişcă, şi deschise uşa:

— Mă duc să dau calul la dos şi să-l învelesc, să nu îngheţe. Şi vin să facem focul.

— Îhî! făcu Rada. Şi iar chicoti.

Panteleu aduse în casă tot calabalâcul din sanie, apoi un braţ de vreascuri. În vatră răscoli cenuşa şi descoperi vreo doi tăciuni. Suflă peste ei pe cinste, până să aţâţe vreascurile.

— Pătrule..., mormăi prin somn Catinca. Pătruţ...

— Ce zice? întrebă huta.

— Îl cheamă pe tata. Nu se poate ogoi, sărmana...

— Aha..., zise Rada şi iar râse.

Încetul cu încetul, prinse a se încălzi în casă. Panteleu mătură masa cu mâneca, după care o umplu cu bunătățile aduse de la nuntă.

— Aşterne pe laiță, zise Panteleu.

Era prima poruncă pe care-o dădea stăpânul soației lui.

— Şi ea? întrebă soața.

— Lasă să doarmă pe cuptor. Are vătămătură, săraca...

— Îhî, făcu tânăra şi prinse să scoată din legătura cu zestre pernele, salteaua, oghealul, bogății ce nu mai văzuse casa asta...

...Catinca se trezi târziu şi cu greu, sări de pe cuptor, văzu masa plină cu bucate, apucă burluiul, scoase ciocălăul cu care era astupat şi umplu o ulcică. O dădu peste cap pe nerăsuflate şi o umplu iar. Abia acum observă că nu-i singură:

— A-a... Ai venit..., i se adresă ea lui Panteleu. Şi ea cine-i?

— Mamă, făcu Panteleu. Asta-i Rada, nevasta mea, nora ta. Ia pupați-vă!

Rada întinse buzele strânse buchet, dar rămase cu ele țuguiate.

— Smolițică noră... N-o fi cumva din țigani? întrebă ea şi dădu de duşcă şi a doua ulcică.

— Aha! confirmă bănuielile Catincăi tânăra. Din! Din! şi zâmbi larg.

— Adică am ajuns şi aici, zâmbi femeia. La vreme s-a dus taică-tu... Şi clătină burluiul gol.

Panteleu se încruntă să spună vorbe grele, dar îi tăie pornirea tânăra soție:

— Unde s-a dus? întrebă ea. Cine?

— N-am bani, măi Panteleu, zise Catinca. S-au terminat...

Panteleu scoase din chimir un iuzluc de argint:

— Iaca o sută de parale. Dar prea des să nu-mi ceri!

— Bogați țiganii! făcu Catinca, îşi îmbrăcă burnuzul şi ieşi.

Din ziua aceea, n-a mai văzut-o nimeni pe venetica ajunsă la Roşcoveți din părțile Neamțului. Vreo trei zile a căutat-o Panteleu prin toate râpele şi prin alte locuri mai deocheate, de ajuns la crâşmă nu ajunsese, o muiere o văzuse cică mergând prin viscol spre şleahul Lăpuşnei, drum de pierzanie iarna, bântuit de lupi, dar omătul spulberase orice urmă, dacă ar fi fost să fie. Nici în primăvară, după topitul zăpezilor, nu se găsi nimic, nici oase, nici resturi de burnuz ori altă țoală. Panteleu plăti popii un parastas mare pentru răposată, îi puse o cruce de lemn într-un colț al țintirimului şi altă cruce peste amintirea femeii ce-l născuse.

Avea nevastă şi trebuia să se gândească la dânsa, să-i facă un cămin în care să-i nască un băiat, s-o mai dea la brazdă pe copilă cu cele ale vieții, deşi pe zi ce trecea se convingea tot mai mult că materialul cu care se procopsise nu era cel mai de calitate. Aveau dreptate suratele Radei s-o ia de „cam pălită la cap”. Dar trebuia să meargă înainte.

Banii adunați la nuntă se cam terminaseră, chimirul suna a gol, prea îşi înțolise soțioara. Şi, când tocmi meşteri ca să-i întărească şi să-i zugrăvească mai vesel casa, nu găsi la cingătoare parale pentru arvună. Urcă repede în pod, unde ascunsese sub ursoaică punga moştenită de la taică-su şi din care nu cheltuise decât vreo trei dinari, dar punga

nu era la locul ştiut. Răscoli peste tot până să înțeleagă din ce mijloace îşi plătea maică-sa fericirea uitării...

Nu dădu pe față simțămintele ce-l bântuiau, se înțelese cu meşterii să mai amâne lucrările şi, după plecarea acestora, săpă înfrigurat sub una din caprele laiței. Iuzlucii primiți pentru oile „mutate" de la un stăpân la altul împeună cu Bănel erau la locul lor.

De amarul pagubei şi de bucuria că paguba nu fusese totală – se întâmplară lucrurile acestea la vreun an şi jumătate de la însurătoare –, se oploşi pentru două zile încheiate la crâşmă. Acolo se găsea, învăluit în aburii primăvăratici ai vinarsului, când îl prinse încă o bucurie, mare şi bună. Vorba e că, mai înainte cu vreo două săptămâni, Bănel îl vizitase noaptea ca să-l cheme la o „treabă" nouă. Aflase lăieşul că o stână depărtată rămăsese neştiut de ce fără câini, iar baciul de la o altă stână, şi mai depărtată, e un fost muşteriu de-al lor, totdeauna gata să dezlege punga pentru marfă proaspătă. Panteleu, amintindu-şi spaimele trecute, când se zvonea prin sat că ar fi fost părtaş la unele nelegiuiri asemănătoare, a refuzat colaborarea, iscând tot felul de pricini. Şi acum, refuzul acesta era prilej de bucurie bună. Pentru că a doua bucurie, cea mare, era că o poteră îi înghesuise pe Bănel şi pe alți doi ortaci în nişte coclauri, iar trupurile ciuruite de sânețe ale lotrilor se aflau de vreo două zile la poarta Lăpuşnei, ca să fie de vedere lumii şi de învățătură celor ce nu voiau să ştie de legile țării.

Dispariția lui Bănel spăla de pe Panteleu vechile bănuieli şi omul simți că i se ia o piatră de pe inimă. Conştient ori

nu, dar teama că odată şi odată lăieşul îl putea trăda stătea trează în adâncul lui.

Strigă deci către adunarea din cârciumă că dă el un rând de licoare ca să se îndure Domnul să-i lase nevasta groasă şi aruncă în palma cârciumarului un iuzluc. Acesta umplu cu grabă ulcelele muşteriilor, iar în faţa lui Panteleu umplu două. Sloboziţi de bănuielile pe care le aveau faţă de venetic, băutorii se adunară în jurul lui cu vorbe de îmbărbătare.

Treaba e că, de un an şi jumătate, Rada lui nu prindea sămânţă, iar în sat asemenea lucruri nu trec neobservate, în orice caz, sunt teme larg dezbătute pe la porţi şi prin casele oamenilor. Să ai nevastă stearpă însemna că nu eşti drag Domnului.

Printre muşterii se afla şi un geambaş, un ţigan liber, voinic şi frumos, venit să caute marfă tocmai dinspre munte, cum zicea el, şi care mai adusese şi vestea că se aşteaptă în curând firman domnesc despre dezrobirea întregului neam smolit. Acesta se apropie de masa unde se afla Panteleu:

— Mi-a vorbit de tine bulibaşa, pe care îl ştiu de mult...Hai să ne cunoaştem şi aşa. În sănătatea ta!

— Şi a ta, se învoi Panteleu.

— Aţi fost buni prieteni... tu şi cu Bănel... Săracul...

— Buni..., făcu oarecum bănuitor Panteleu.

— Şi ai luat de nevastă femeie din neamul nostru...

— Aşa este.

— Brava! Nu eşti ca alţii de-ai tăi. Dar cunosc şi durerea care-o ai cu dânsa... Ştii că neamul nostru nu-i ca alte neamuri... Ne pricepem la lucruri de mirare pentru alţii...

— Ştiu, ştiu, zise Panteleu, pe care ulcelele băute îl cam încălziseră.

— Apoi ascultă, frate, eu ți-o pot lecui. Ştiu vorbele care trebuie...

Panteleu mai ceru băutură. Ţiganul, care-şi zicea Arpad, îşi muie buzele; Panteleu dădu de duşcă. Şi iar mai ceru:

— Frate Arpad..., vorbea cam cu sughițuri. Poți să-i spui vorbele amu?... Hai, dară, să mergem!...

Tot drumul până acasă, Arpad îşi duse mai mult în spate „fratele". Rada chicoti veselă:

— S-a îmbătat! şi, ajutată de geambaş, îşi întinse bărbatul pe laiță.

Trezirea n-a fost din cele mai grozave. Îi crăpa capul. Nu ştia ce zi este afară. Burluiul plin de pe masă, adus cu Arpad de la cârciumă, era singura mărturie că petrecuse pe cinste în ajun. Alți martori nu se aflau nici în casă, nici în bătătură. Trăsura şi calul dăruit tinerilor ieşiseră pe poarta rămasă deschisă. După ce-şi scoase cu vreo două ulcele ceața de pe ochi, văzu şi lipsa țoalelor Radei, şi lipsa salbelor şi bănuților de aur cu care-i învrednicise nunta. Lăicerele şi scoarța de lână de pe cuptor, ca şi aşternuturile moi, făcuseră şi ele picioare... Numai iuzlucii de sub laiță erau la locul lor... Nu se afla în casă huta când i-a controlat...

Vătaful țiganilor de la curtea boierului Filimon îşi plângea pierderea băiatului, dar nu ştia prea multe despre Arpad, îl văzuse o dată şi atât. Şi nu avea de gând să-l vândă pe prietenul lui Bănel: „Ați fost ortaci de mititei, şi asta înseamnă mult...".

Vişinica, sora mai mare a Radei, se chinui lungă vreme până să recunoască:

— A văzut-o acum jumătate de an, când ai fost cu ea la târg să-i cumperi sulimane şi materie. V-a luat urma până a pândit că pleci singur nu ştiu unde şi au vorbit. Apoi s-au întâlnit la mine de câteva ori. Am vrut să-ți spun, dar m-am temut că ai s-o ucizi. Aşa-i la noi, la țigani... Nu trebuia să vă luați... Neamurile noastre n-au să se înțeleagă niciodată, avem alte obiceiuri... Ai să te duci s-o cauți?

Panteleu a ascultat-o cu ochii în pământ, n-a scos o vorbă, numai la plecare i-a ras o palmă şi dus a fost.

Din ziua aceea făcea Panteleu numai un drum: la crâşmă şi înapoi. Oamenii se mai întrebau de unde are să-şi plătească băutura, pentru că din casă nu ieşea altundeva, la vorbă cu cineva nu se oprea şi, dacă se îmbăta mai tare, arunca vreun cuvânt-două câinelui, care parcă-i păzea casa, dar nu hămăia la nimeni. Apoi au încetat să se mai intereseze de soarta lui până în ziua când s-au întâmplat copleşii ceia să se joace în spatele casei lui...

17

Aici se opreşte descrierea vieților paralele: a plăieşului Pătru şi a fiului său, Panteleu, a plăieşei Catinca şi a fiului ei, Panteleu, a iobagului Panteleu şi a soației sale, lăiața Rada. Aici se întâlnesc paralelele. Şi de aici încolo va scrie hronicul despre ceea ce şi-a pus drept scop să descrie: întemeierea aşezării Găinari, precum şi o succintă privire asupra activităților şi ideilor primilor ei locuitori.

Eminentul meu cititor înțelege prea bine cât de extenuantă poate fi munca unui cronicar înhămat la

asemenea treabă, o am în vedere pe cea care ia lucrurile de la rădăcină...

Să-l luăm pe Plutarh. Ce ne-a dat el cu Alexandru şi cu Cezar? Sigur, şi Alexandru, şi Cezar au întemeiat câte ceva. Să zicem – Alexandru, Alexandria. Dar cum? A dat ordin subalternilor, iar aceştia s-au conformat. Dar cine anume, cine sunt cei care au pus umărul şi piatra concretă? Cine sunt cei care au populat primii acest oraş? Cred că şi vornicul Roşcoveților ar fi putut da cuiva însărcinarea să ridice câteva case la capătul râpei, acolo unde aceasta se transformă într-o văiugă mocirloasă, dar unde ar fi fost atunci ineditul întemeierii, unde spontaneitatea faptului? Cum s-ar fi numit o asemenea aşezare? Roşcoveți-2?...

Zeci de castre (ori castrumuri?) s-au întins la ordinele lui Cezar şi din zidăria lor s-au iscat târguri şi oraşe. (Vezi *Commentarii de Bello Gallico!*) Dar unde este firescul apariției lor? Se ştie mai mult despre zarurile aruncate de dictator, deşi nu s-a stabilit precis dacă era jucător de barbut, decât despre aşezările lui înălțate la comandă. Totul ține de ordine date, de comenzi, de necesități, de legende, şi nu de romantice întâmplări, cum e cazul hronicului nostru...

Şi când te gândeşti că alt istoric, Publius Cornelius Tacitus, care ne-a mâncat tinerețea prin licee şi ne-a chiorât atâția ani cu *sine ira et studio* a lui, poate fi mai credibil în ochii unor contemporani ai mei numai pentru că şi-a scris *Analele* (ce cuvânt vulgar: anal!) în latină, limbă pe care n-o mai foloseşte nimeni, nici măcar mafioții din Sicilia!

Citeşte cu încredere, iubite cititorule, hronicul de faţă: e rodul iubirii faţă de adevărul istoric, atât de preţuit de conducătorii lumii noastre de azi!

18

E fapt atestat de ştiinţa medicală şi larg mediatizat: consumul excesiv de alcool dăunează grav sănătăţii. (Ca şi, de altfel, consumul exagerat de castraveţi sau spanac.)

Ei bine, Parascheva, această doftoroaie care profesa o medicină netradiţională, era de altă părere. (În paranteză fie vorba: de ce ceea ce moştenim prin tradiţie se numeşte „netradiţional”? Doar pentru că trăim în secolul paradoxurilor, al substituţiilor de noţiuni şi înţelesuri?) Iar părerea ei fermă era că Panteleu a supravieţuit anume graţie consumului exagerat de alcool! Muindu-i trupul şi încâlcindu-i minţile, alcoolul l-a afectat doar în exterior, iar potrivit principiului acţiunii şi contraacţiunii, în interior l-a dotat cu o pavăză în măsură să se opună acţiunii! Iată de ce organele lui interne n-au prea avut de suferit. Îndoieli avea doar în privinţa aparatului genital, situat în apropierea imediată a exteriorului lovit cu vergile. Şi cum acest organ o interesa mai ales, ea jertfi o parte din decoctul de sculăţel pentru omul pe care îl vedea tot mai limpede ca fiind al ei. Numai al ei...

Peste cele cinci zile, când băiatul mai-marelui şi celălalt flăcău cu probleme se prezentară la farmazoană conform înţelegerii, Parascheva îi luă la o parte, se aşeză cu dânşii pe iarbă şi le vorbi răspicat:

— Dacă vreţi numaidecât să gustaţi cu mine din ceea ce n-aţi putut gusta până acum, şi trebuie să vă spun că

treaba merită s-o cunoaşteţi, apoi să faceţi totul cum am să vă spun şi nicicum altfel. Leacul poate să ajute, dar poate să vă lase şi fără puţina putere ce-o aveţi... Sunţeţi gata să mă ascultaţi?

Flăcăii erau gata de orice. O mâncau din ochi şi în mintea lor rula nebuneşte filmul celor aflate de la alţii, mai norocoşi.

— Apoi iată treaba: o parte din leac am să vi-l dau acuma. Dar să ştiţi că, după ce l-aţi băut, trebuie să lucraţi, şi nu aşa, de mântuială, ci până dă sudoarea din voi. Şi să lucraţi aici, de faţă cu mine, că, dacă s-a întâmpla cumva ceva, eu să vă pot ajuta... Vasăzică, aduceţi de acasă ceva instrumente, nişte cazmale mai bine, şi mâncare pe vreo patru-cinci zile. Nu spuneţi părinţilor, născociţi şi voi ceva!

Parascheva scoase din paporniţa cu leacuri ulcica cu sculăţel şi dădu flăcăilor câte două linguri din licoare. N-ar fi primit flăcăii cu atâta pietate nici sfânta împărtăşanie!

Apoi o luară la picior.

— Ce-i cu ei, Paraschevă? Au gâlci?

— Anume că n-au ce n-au! râse vrăjitoarea.

— Mă tem că te cam mănâncă iar musca...

Parascheva mai nu sări în sus de bucurie ascunsă: vasăzică, o teme! E al ei!

Mai cu vorba, mai cu amăgeala, îi turnă şi lui pe gât din preţioasa băutură. Urma numai să mai aştepte. Nu putea da greş: licoarea contra vinului şi altor băuturi tari îşi făcea efectul. Odată, după ce i-a pus în zeamă doctoria, l-a îmbiat cu un păhăruţ de vin pe care Panteleu l-a primit ca pe un dar dumnezeiesc şi l-a răsturnat peste cap în mare grabă.

Ca peste un minut să se târască în genunchi, vărsându-şi mațele.

— Iaca, vezi, zise Parascheva, dacă mai iei un păhăruț – s-a zis cu tine. Moartea!

Se pricepea vrăjitoarea că nimic nu ia mai mult puterea bărbătească a omului decât beția. Iar ea avea nevoie de puterea aceasta!

Ştia farmazoana multe cele. Ştia pătrarele lunii şi zilele cu rod la femei. Încă în prima ei tinerețe rămăsese groasă de vreo două ori, dar lepădase de bunăvoie. Acum nu mai avea să lepede, dimpotrivă, ştia că numai o ființă mică, gângurind în copaie îl poate lega pe omul ce-l avea de drag pe neaşteptate şi cu bucurie. Şi cu multă teamă tot întârzia clipa: nu mai era prea tânără...

Parascheva ar fi putut conduce în zilele noastre, cu toată neştiința ei de carte, un trust, poate chiar un holding. Niciodată nu se apuca de vreo treabă fără s-o întoarcă pe toate părțile şi să calculeze riscurile. Toată comedia cu tratamentul ce-i aştepta pe băieți era în fond o întreprindere bine planificată, realizabilă în termene prestabilite.

Înghițind de câte două ori pe zi din miraculoasa băutură (de fapt, apă chioară, îndulcită cu suc de fragi, „placebo", cum ar zice azi medicina oficială!), flăcăii săpară în gresia dealului, mai jos de tufa de măceş, un bordei cât toate zilele. „Aici am să trăiesc de-amu înainte, aici o să mă găsiți când vi s-a scula...", îi tot îndemna Parascheva râzând, şi băieții nu-şi precupețeau puterile. Curând, pe marginile gropii bordeiului se înălțară pereți din piatra scoasă la lumină, curând grinzi şi căpriori mai tăiați de prin arinii din capătul văiugii, mai aduşi în fapt de noapte din sat încununară

construcția şi, după ce câțiva snopi de stuf luară forma acoperişului, din depărtare puteai crede că ai în față o căsuță mai scundă, deşi înăuntru te simțeai ca într-o casă ca lumea.

Nu uitară nici de valul de pământ amestecat cu piatră ce înconjura bordeiul de la deal, ca nu cumva să-l înece şuvoaiele în caz de ploaie, şi nici de patru puişori de salcie sădiți în cele patru colțuri ale aşezării.

Panteleu se ținea bine pe picioare, mai dădea şi el pe ici-colo cu hârlețul, era rumen în obraji, dar înăuntrul bordeiului hotărî că va face totul singur. Şi, în scurtă vreme, drese un cuptoraş şi o laiță lată cât o arie.

O săptămână încheiată vărsaseră şiroaie de sudori flăcăii, o săptămână încheiată băuseră de câte două ori pe zi câte două linguri de „placebo" şi, când Parascheva îi anunță că tratamentul a luat sfârşit, prinseră a tremura în aşteptarea inițierii.

Dar farmazoana avea planurile ei bine gândite din timp:

— Şi tu, Sâle, şi tu, Trifane, nu trebuie să vă grăbiți. Leacul lasă să mai lucreze în voi, el şi-a face treaba şi fără să fiu eu de față. Veniți aici peste douăzeci şi una de zile, ia să vedem ce zi cade, şi atunci o să ne veselim! Şi nu uitați să aduceți şi uşa la bordei!

Aceştia făcură mutre lungi, dar cum puteau flăcăii, care aveau numai una în cap, să se contreze cu vrăjitoarea ce le putea închide gura cu o privire?...

Panteleu cărase în casă mulțime de calabalâc din pătulul construit de Parascheva şi se odihnea pe laița largă, acoperită cu războiul moştenit de la mama Răsura.

— Gata, făcu farmazoana, am ajuns şi la casa noastră! Şi se aşează alături.

— A noastră? zise Panteleu. Parcă te-ai învârtit mai mult pe lângă ţâncii ceia...

— Ţânci, ţânci, dar ia te uită ce mamă de treabă au făcut!

— Şi cum ai de gând să-i plăteşti? Cu puţa?

Parascheva păli. Dar îşi luă îndată seama: „Mă teme, mă teme! E al meu!...”.

— Cum poţi vorbi aşa vorbe, Panteleu? Oare de-atâta te-am...

Panteleu n-o lăsă să termine vorba. O apucă de umeri, îşi înfipse dinţii în ţâţele ei tari ca de copilă, o prăvăli pe laiţa făcută cu mâna lui şi o pătrunse cu atâta dor şi putere, câtă în cei cinci ani de beţii şi singurătate nici nu ştia că o mai are...

...S-au ridicat de pe laiţă în zori, nu-şi spuseseră o vorbă toată noaptea – Parascheva zbura, Panteleu nu nimerea cana să-şi toarne apă, iar în uşa bordeiului, de fapt, lângă lăicerul ce înlocuia uşa, stătea mare, flocos şi tăcut câinele cu o găină la picioare. Parcă ar fi vrut să spună: „Masa este servită, boieri dumneavoastră”.

Şi le era o foame!...

Iar peste un pătrar de lună, într-o dimineaţă, când trebuiau să-i vină poalele cele roşii, Parascheva le aşteptă în zadar.

Se împlinea visul ei cel de taină!!!

Îl răsturnă pe Panteleu de pe laiţă, îl prinse de gât şi-i strigă în ureche să-l asurzească:

— Am prins! Oameni buni, am prins!

Era strigătul, urletul de bucurie disperată al unei femei de mult trecute cu anii, care prindea acum ultima diligență...

Astfel, în ziua dinspre noaptea Sânzienelor a anului de la Christos una mie opt sute doisprezece, începea să se nască pe harta Europei aşezarea cu numele ce avea să dăinuie peste veac: Găinari...

Sfârşitul Cărții Întâi

CARTEA A DOUA

1

De patru săptămâni, o lună încheiată, nu se mai culcau roşcovețenii cu grija orătăniilor, de-o lună întreagă nu se mai sculau cu noaptea în cap să-şi numere înfrigurați boghetele. Cloştile stăteau flămânde în panerele lor, aşteptând cuminți eterna minune a naşterii, cele mai harnice îşi plimbau de-acum puii pe te miri unde, ca să-i învețe potolirea foamei celeia de toate zilele, moțatele scăpate de chinul clocitului împânzeau bătăturile, ulițele şi hudițele, că, de s-ar fi întâmplat să se ivească pe lume Henry Ford cu vreo sută de ani mai devreme, ar fi fost tot satul asfaltat cu pene... Deasupra acestei forfote nezburătoare se roteau încontinuu escadrile de bulihari, dar „hai-haiurile" strigate de gospodine ba dintr-un capăt, ba din altul al aşezării reduceau la minimum pierderile, şi

acelea puse pe socoteala Creatorului răpitoarelor şi nu pe contul omului creat şi el de către Cel de Sus ca să ignore Decalogul...

Cu alte cuvinte, „Fenomenul Panteleu” se consumase şi se comenta tot mai rar pe la porți ori prin crâşmă, alte griji luau locul evenimentului depăşit. Vecinii din Roşcoveți datorau destule zile de boieresc moşierului Filimon, care nu era nici pe departe un filantrop, stăpânirea îi presa şi ea cu biruri mereu tot mai grase, legau oamenii tei de curmei ca să ajungă dintr-o iarnă în alta. Aşa că aveau destule teme în dezbatere ca să se oprească prea mult la una, oricât de importantă ar fi fost aceasta. Iar dacă lui Panteleu îi rezervaseră totuşi un statut aparte, au făcut-o pentru că fărădelegea lui lovea într-un centru vital al existenței satului. Erau oameni amărâți roşcovețenii, cornute şi porcine nu prea țineau, din lipsă de fânețe şi furaje, singura lor sursă de proteine, fără de care, ştiut lucru, viața e imposibilă, erau păsările.

Şi iată – răul descoperit, pedepsit şi îndepărtat aducea un nou suflu de bucurie în traiul sătenilor. O mare grijă mai puțin!

Dar într-o dimineață, după Sânziene, când Anica, fosta vecină a Paraschevei, slobozind găinile din pătul şi neieşind cu numărătoarea la cifra de seară, i s-a jeluit bărbatului, acesta a sfătuit-o să se ducă la şcoala de catiheți din Lăpuşna, unde se învață şi artimetica... În cea de a doua dimineață, adresându-i-se omului cu o jalbă asemănătoare, a încasat un ghiont în coaste şi un „parastasu’ mă-tii de chioară”. Şi numai în cea de a treia, la aceeaşi veste, omul nu s-a mai oțărât la muiere, ci s-a strecurat în pătul, unde a

constatat într-adevăr lipsa celei mai mândre păsări, cocoşul porumbac, bătăuşul de care se temeau şi copiii...

Cea de a patra şi a cincea zi, omul Anicăi (din nefericire, nu i s-a păstrat numele) le-a petrecut la cârciumă, unde, spre marea lui surprindere, a aflat despre două pierderi asemănătoare, petrecute în alte gospodării.

E bine cunoscut faptul că zvonul era singura sursă de informaţii veridice pe timpul feudalismului. Şi nu i-a trebuit nici o zi întreagă zvonului cu dispariţia găinilor ca să devină informaţie sigură şi să nască în Roşcoveţi o psihoză generală.

La un consiliu convocat urgent la vornic – am să-i mai zic şi primar –, s-a dezbătut o bucată de zi problema şi, ajunşi cu toţii la concluzia că autorul nu poate fi altul decât unul singur, adică Panteleu, s-a hotărât să se ia cele mai drastice măsuri. Bineînţeles, să fie prins mai întâi în flagrant delict, după care să urmeze a se trece chiar şi la pedeapsa capitală...

Satul trăia ca o garnizoană în care se declarase starea de asediu. Cuvântul de ordine era: „Panteleu a înviat şi se răzbună!" (sau, cum ar fi spus strămoşii noştri latini: „Panteleu redivivus et ultor!"), deci Panteleu trebuia spânzurat!...

Brusc încetă forfota păsăretului pe ulițe, cotcodăcind şi măcăind câtu-i ziulica închise prin cotețe. Unele jupânese tăiau pe ascuns în lipsa bărbaţilor câte-o boghetă ca s-o mănânce singură sau cu vreo prietenă de bârfe. Totul se contabiliza pe socoteala găinarului.

Oamenii nu erau curioşi să afle de Panteleu dacă mai trăieşte ori ba şi unde s-a aciuat. Ştiau unde poate fi găsit

doar cei doi sărmani obijduiți cu de-ale erecției, dar nu se înghesuiau să dea de ştire şi altora, în aşteptarea apropiatei inițieri promise de Parascheva. Mai ştiau şi nişte gospodine, care veneau la doftoroaie ba cu vreun puradel cu gâlci, ba cu treabă femeiască...

Aşa că în primul rând se organiză pânda, ceea ce ar echivala azi cu serviciul de informații şi contrainformații. La toate intrările şi ieşirile posibile se postau de cu seară flăcăi şi gospodari mai de încredere, înarmați cu ciomege şi furci, bine pitiți prin bălării, cu ordin aspru să-l aducă numaidecât pe lotru, oricine ar fi, în fața obştii pentru județ. Asemeni, se mai trimiteau şi femei să piardă cât mai multă vreme cu farmazoana şi, dacă se putea, să stea până noaptea târziu, ca să observe orice mişcare în preajma bordeiului. Iar în tufarii din apropiere stăteau treji zi şi noapte doi voinici, care să nu-l scape din ochi pe găinarul excomunicat...

Satul fierbea în clocotul de aşteptare a judecății de apoi...

2

Perspicacele meu cititor a observat, desigur, aversiunea autorului față de tot ce este legendă şi contribuie la falsificarea realității, în fond – a Istoriei. Mitologiile de toate culorile, şi greco-romane, şi asiro-babiloniene, şi sumeriene, mint de îngheață apele, nu degeaba mincinoşii incurabili, cronici sunt numiți ştiințific mitomani! Nu mai puține gogorițe se pot descoperi şi în născocirile mai recente, cum ar fi *Nibelungenlied* sau *Slovo o polku Igoreve...*

Dar... Există un „dar” în toate. Ca să respectăm adevărul, se află şi în legende „găselnițe” de o uluitoare finețe şi

ingeniozitate, despre care şi italienii, oameni deosebit de serioşi, ar putea spune: „Se non è vero, è ben trovato!”.

Să luăm măcar şmecheria lui Ulise cu gloaba ceea de lemn, părăsită, chipurile, sub zidurile Troiei când aheii, îngroziți (iarăşi chipurile!) de rezistența lui Priam & Co., au rupt-o de fugă. Cum au risipit troienii o bucată din zid ca să bage mârțoaga în cetate, cum au ieşit din burta bidiviului de lemn oştenii greci şi au deschis porțile grele ale cetății... Poveşti de adormit copiii... Dar cum rezistă asemenea baliverne la o cercetare mai atentă a unor oameni care ştiu să gândească? Ce primă întrebare şi-ar pune oamenii aceştia? Una simplă: „Ce idioți trebuia să fi fost militarii introducând în cetate un obiect atât de masiv, fără să-l dea mai întâi pe mâna genieştilor? Şi un copil ar fi putut bănui că gloaba poate fi ticsită cu dinamită sau alt exploziv de epocă, ce ar fi şters de pe fața pământului nu numai Troia, dar şi amintirea ei! S-ar mai fi procopsit atunci nevasta lui Heinrich Schliemann cu tezaurul regelui Priam? Pe naiba!...”.

Şi totuşi înghițim cu plăcere asemenea gogoşi, dar nu pentru „adevărul” pe care-l conțin, ci pentru talentul, pentru extraordinara fantezie a autorului.

Nu cred că e cazul să mai vin şi cu alte exemple, deşi s-ar putea găsi câte ceva picant, să zicem, şi în relația Kriemhild – Etzel – piticii nibelungi, dar asta ar însemna să mă bag într-o polemică fără sfârşit.

Cu atât mai mult cu cât şi în relatările de mai departe voi avea ocazia să ofer cititorului răbdător nu fantezii talentate, nu „găselnițe” excepționale, extrase din legende mincinoase,

ci lucruri de necrezut, dar absolut reale, iscate de eroii hronicului de față...

3

Parascheva ridică de la picioarele câinelui pasărea: era o găină neagră, grea şi caldă încă.

— Bravo, lăudă ea coteiul, chiar ai potrivit-o la vreme. Nu am gătit nimica pentru azi!

Câinele o privea drept în ochi şi dădea din coadă, ca o aprobare a faptului că fusese lăudat.

— Panteleu, făcu farmazoana, cum îl cheamă pe câinele tău?

— Câine! Cum să-l cheme. Câinele-i câine!

— Deşteaptă dihanie! Dar tot voiam să te întreb: de ce nu hămăie?

— Îi cuminte... Mă duc să-l leg. Eh, o zeamă acrişoară ce-ar mai merge!...

Parascheva se dădu lângă vatra improvizată şi se apucă să penească trofeul. Penele se smulgeau greu, pasărea ar fi trebuit opărită. Umplu ceaunul cu apă şi suflă în foc.

Şi abia atunci înțelese.

Se repezi în bordei şi trânti găina pe jumătate goală pe laiță, lângă Panteleu.

— Omule! A adus o găină! strigă ea.

— Da ce-ai vrut să aducă, o vacă?

— Panteleu, ți-i a râde? făcu ea aproape plângând. Vrei să ne caliceşti pe amândoi? Mă pricepeam eu că nu-i om cel care golea pătulurile, să fi fost om, îl prindeau de mult... Ai învățat javra?...

— Am învățat-o.

— Ucide-o! Ucide câinele până nu-i târziu...

Ea se aşează pe laiță şi începu să plângă.

— De ce să-l ucid? Unde mai afli aşa animal isteț! El are să ne hrănească.

— Spânzură-l, Panteleu! Înecă-l! N-are să ne hrănească, are să ne îngroape pe toți trei!

— Care trei? se minună găinarul.

Parascheva îl cuprinse de umeri:

— Dragul meu, nu ți-am spus, voiam s-o las pe mai târziu: am prins de la tine... Am rămas groasă... Şi dacă află satul cine ne hrăneşte... Panteleu... Vrei să pierim tustrei?...

Panteleu rămase mut. Orice ar fi crezut că-i pot auzi urechile, dar aşa bucurie...

Sări de pe laiță, o cuprinse pe farmazoană în brațe, nu avu putere s-o arunce în sus, dar scoase un chiuit ca de flăcău scăpat de oaste.

— Măi fată, măi! Un fecior? Am să fiu tată? N-are să-mi piară numele!

Parascheva stătea îmbujorată şi mândră:

— Ei? făcu ea.

— Care ei? strigă el. Socoate că am să beau o vadră de copceac când ai să mă învoieşti. Mare bucurie mi-ai spus.

— Ba eu te-am întrebat dacă îl spânzuri...

Panteleu se posomorî brusc. Se aşează alături de dânsa:

— Nu pot să fac aşa păcat, Paraschevă. Mi-i şi el ca un copil. Un an l-am şcolit, cinci ani nu m-a lăsat să mor de foame... N-are să ne lase nici amu. Nu dă glas, i-am tăiat strunele cele de hămăit, nu se încaieră cu alte potăi, cum să-l prindă cineva? Îşi ştie treaba...

— Of, Panteleu, Panteleu... Oare duci tu foame cu mine? Oare vin la mine muierile cu mâna goală? Lasă numai să treacă de Sfânta Marie cea Mică, să vezi cum are să mă calce jumătate de sat...

— Şi toți flăcăii..., făcu el cu jumătate de gură.

— Ba! S-a terminat cu flăcăii şi ceilalți dornici. Te am pe tine şi nu te las!

Panteleu stătu mult pe gânduri. Apoi vorbi:

— Poate că ai dreptate. Răi oameni în Roşcoveți, răi. Au să mă pândească din toate părțile. Şi nici pe tine n-au să te ierte că m-ai scăpat de la groapă... Am să-l leg. Am să-i fac o hrubă mai la deal şi am să-l leg. Să nu fie la vedere. Cum l-am învățat, aşa am să-l dezvăț...

Parascheva nu mai insistă. Compromisul i se păru rezonabil...

Panteleu puse mâna pe hârleț, chiti un loc mai la dos şi se apucă de săpat. Parascheva strânse penele împrăştiate în jurul vetrei şi ascunse găina în tufa de măceş. Paza bună, ştia ea, trece primejdia... Apoi se apucă să fiarbă o mămăligă de hrişcă.

— Ai să mai îngădui cu zeama, râse ea către omul care lega câinele în ascunzătoare şi acoperea groapa cu nişte frunzari.

Panteleu începea să semene tot mai mult cu tânărul cela însurat cu Rada. Parascheva nu-l ştia atunci, dar îşi închipuia cum arăta, îl văzuse doar beat, şi atunci fugitiv: adus din spete, cu fața buhăită. Acum, după „cura de dezalcoolizare", se ținea băț, deşi încă nu prea în putere: se ostenise bine obştea să-l aducă la brazdă. În schimb, nu se mai recunoştea pe sine farmazoana: ea, vrăjitoarea şi curva,

cinică şi neruşinată, acum nu se gândea decât la omul ei, găsit din întâmplare în mocirla văiugii şi adunat din bucăți, se gândea numai la ce-ar mai putea face pentru el ca să nu-l piardă (şi să nu se piardă!) şi aştepta înfrigurată ziua când, cu pântecele la gură, are să treacă pe ulițele satului s-o vadă toată lumea. Iată, să zică muierile naibii, e şi ea ca şi noi, ba chiar mai deşteaptă. A cunoscut toată dulceața vieții, în vreme ce noi ne-am spetit cu truda dealului şi a casei...

Anica, fosta ei vecină, veni către chindii, însoțită de o altă femeie, pe care Parascheva n-o cunoştea. Era din celălalt capăt al satului şi nu avusese niciodată treabă la doftoroaie.

Amândouă se plângeau de nişte junghiuri straşnice la maiuri, că nici viața nu li-i dragă şi nici poftă de mâncare nu mai au.

Le-a poftit Parascheva să-i vadă casa nouă, s-au minunat femeile de ce frumos este totul, Anica şi prin oale a cotrobăit de s-a bucurat stăpâna că ascunsese găina ceea pe jumătate penită. Apoi le-a dus în bordeiul cel vechi, unde-şi făcuse „bolnița", le-a întors şi pe-o față, şi pe alta, şi... nu le-a găsit nimic. Dar, după cum se uitau de ascuțit femeile în toate părțile, după vorbele pe care le tot porneau, a înțeles Parascheva că n-au venit „bolnavele" de hatârul lor, că au fost trimise de iscoadă. Şi se pricepea de ce.

Le-a dat doftoroaia „placebo" din cel făcut dintr-o mână de fân şi cinci linguri de apă, le-a dat şi sfaturi, dar pacientele nu mai plecau. Se lăsase seara, apoi noaptea, şi le tot întreba Parascheva dacă nu se tem să umble pe întuneric prin aşa locuri şi, de fiece dată, Anica, cutra ceea care mai înainte nu prea se obosea cu flecăreala când se vedeau, găsea motive noi ca să mai întârzie. Când

vizitatoarele au adus, în sfârşit, vorba despre mulțimea de bulihari care dau iama în păsări, Parascheva înțelese de-a binelea că lucrurile nu-s chiar simple şi că trebuie să facă ceva. Era pe la miezul nopții când pacientele s-au pregătit să plece. Sforăitul lui Panteleu, care se culcase de mult, răsuna de mama focului. Parascheva nici nu mai asculta flecăreala femeilor, singurul ei gând era să otrăvească mai repede jigodia de câine.

Conduse spioanele până unde cărarea se pierdea în nişte tufari şi, aşteptând câteva clipe ca să vadă țațele bun plecate, porni şi ea spre bordei. Dar o opri un glas bărbătesc, abia şoptit:

— Paraschevă!...

— Cine-i? Se sperie Parascheva.

Din întuneric se desprinseră doi. Erau Trifan şi Sâle.

— Ia uite cine-a venit! Flăcăii mei... Dar nu vi se pare că-i cam devreme?

— Paraschevă, zise Sâle, care era mai isteț. Hai mai la întuneric, că-i de rău.

— Ştiu, zise Parascheva. Au trimis iscoade la mine. Iar voi...

— Şi pe noi ne-au pus la pândă: ori pe tine, ori pe Panteleu să vă prindem cum intrați în sat... Să nu te duci, Paraschevă...

— Atâta grijă am..., pufni Parascheva. Mă duceam să mă culc...

Din bordei se auzea slab, dar se auzea sforăitul lui Panteleu. Deşi era întuneric bine, ea îşi duse mâna la gură ca să ascundă un chicotit.

— Dar ia spuneți, măi băieți, când ne-am înțeles să veniți la împărtăşanie?

— Ieri..., mormăi Trifan. Numai că n-a fost chip, să vezi ce se face în sat...

— Dară să ştiți, Parascheva, dacă spune, apoi face. Ia dați-vă mai încoace.

Ea îi luă de mână, îi duse în adâncul tufarilor şi se întinse pe iarbă. La lumina stelelor se vedeau prea puține, dar flăcăii aveau toată nădejdea şi aşteptarea în ochii lor tineri.

Parascheva îşi ridică fustele sub bărbie şi desfăcu picioarele. Pulpele ei albe se desluşeau pe iarbă ca două semne de lumină. Avea dreptate să nu-şi recunoască neamul din care se trăgea.

Răsuflarea flăcăilor mişca frunzele tufelor.

— Hai, zise Parascheva, care-i mai viteaz?

— Sâ-sâle..., scoase din adâncul plămânilor feciorul primarului.

Sâle păşi nesigur în fața femeii şi se lăsă în genunchi.

— Îi întuneric..., şopti el cu buzele uscate.

— Lasă, făcu Parascheva şi îl trase asupra-i. Oho! Bravo! N-ai grijă, strumentul îşi găseşte drumul şi fără lampă...

Sâle mugi înfundat.

— Uşurel, măi băiete, şi nu face gălăgie! Dacă ne aude Panteleu... Din dosul tufarilor, Trifan urmărea transportat mişcările ritmice ale fundului lui Sâle. Mai rar, mai rar... Aşa-a... Aşa... Lucrul ăsta nu se face cu grabă... Iaca, ai înțeles?... Bravo...

Sâle scoase un horcăit sec, apoi gemu lung şi se răsturnă în iarbă.

— Hai, Trifan, făcu veselă Parascheva, acum arată tu ce ştii...

Dar Trifan nu răspunse. Parascheva îl strigă încetişor. Se ridică şi dădu o raită prin tufari.

Trifan nu era de găsit.

— Zicea el că se teme, făcu Sâle. Poate eu... Încă o dată, că iar...

Parascheva râse înăbuşit:

— A dat ursul de miere? Nu, Sâle, nu. Ai satul plin de fete...Ţine-ţi puterile...

Îşi scutură fustele şi porni în grabă spre bordei. Se gândi că nu mai este bună de învăţătoare pentru flăcăi, nu mai are nimic a câştiga de la dânşii. Panteleu avea tot ce-i trebuia ei şi îi dădea totul din plin.

Şi ea are să-i dea totul. Încă nu-l simţea sub inimă, dar ştia că repede are să-l simtă.

Îi părea rău de Trifan. Ar fi trebuit, se gândi cu mintea ei de pe urmă, să-l ia aparte, singur – flăcăul nu era făcut pentru sex în grup, participarea pasivă la un asemenea act îl inhiba în loc să-l excite...

(E foarte probabil că, dacă şi-ar fi continuat în linişte raţionamentul, l-ar fi devansat cu o sută de ani pe Sigmund Freud, dar erau lucruri mai importante la care trebuia să se gândească...)

Găinarul sforăia pe rupte.

Ea luă din bordeiul vechi o ulcică plină cu leacuri de-ale ei şi păşi hotărâtă spre hruba în care îşi rodea curmeiul câinele...

4

Ştiu şi cei mai slab informaţi cititori ai mei că, dintre toate artele, cea mai importantă este cinematografia. Prin extrapolare putem acorda acelaşi statut şi televiziunii. La ea vreau să mă opresc mai ales.

Într-adevăr, ce-am avut înaintea televiziunii? Cartea! Şi teatrul, dar pe acesta îl eliminăm de la bun început, pentru că nu a luat niciodată un caracter de masă. Cartea – iată ce domina, iată ce orienta şi instruia masele. Monopolista carte! Şi stăteau, vasăzică, mii, milioane de indivizi aplecaţi săptămâni la rând, luni la rând asupra vreunui foliant gen *Comedia umană*, *Fraţii Karamazov* sau *Aventurile submarinului Dox*, periclitându-şi vederea şi sănătatea în general, îmbogăţind editorii şi tipografii. Nu mai vorbesc de ziare! Apariţia lor zilnică în cantităţi uriaşe însemna dispariţia a milioane de hectare de păduri, însemna sărăcirea de oxigen a atmosferei, însemna, în ultimă instanţă, iminenta dispariţie a rasei umane de pe pământ... Cu siguranţă că anume cartea, tipăriturile au inspirat proorocii care vesteau Apocalipsa!

Genială invenţie televiziunea! Pe lângă imensul câştig obţinut prin economisirea materialului lemnos folosit la fabricarea hârtiei, prin asanarea atmosferei odată cu minimalizarea consumului de nocivă cerneală tipografică, în majoritatea ţărilor civilizate. Puterea a înţeles că şi câştigul politico-ideologic poate fi uriaş şi, mai mult – poate fi dirijat.

În Statele Unite ale Americii, de exemplu, „happy-end-ul” (altă invenţie epocală!) adăugat tuturor emisiunilor televizate păstrează mereu în conştiinţa cetăţenilor idealul „visului american”. Televiziunea din Rusia sovietică, prin rescrierea

inversă a Istoriei (încă o găselniță colosală!), a reuşit să-şi convingă poporul că trăieşte deja în viitorul luminos, oferindu-i gratis mese copioase pe micile ecrane şi votcă berechet în magazine...

Dar cel mai mare câştig de care se bucură lumea întreagă este, fără îndoială, timpul liber. Unde pui luna pierdută asupra lui *Don Quijote* la citit, în comparație cu acelaşi hidalgo prezentat pe peliculă în decurs de numai două ore? Şi unde-l pui pe acelaşi cavaler rătăcitor, care pe micul ecran poate birui în lupta cu morile de vânt în funcție de conjunctura politică – lucru imposibil în carte fără a o redacta? Vă puteți imagina o Anna Karenina care nu se aruncă sub roțile trenului? Televiziunea o poate obliga să-şi administreze o supradoză de cocaină sau o poate trimite la un azil pentru țicniți! Ca în zilele noastre!

Iată ce este televiziunea!

Răbdătorul meu cititor se poate întreba, şi pe drept cuvânt: ce are sula cu prefectura? De unde până unde şi de ce într-un hronic, un letopiseț, care desigur nu se va tipări în mii de exemplare şi care oglindeşte vremuri şi moravuri de până la apariția televizorului, aceste speculații privitoare la mijloacele electronice de informație?

Răspunsul e cât se poate de simplu: în scris – un eveniment mai aparte, să zicem, două încăierări care se petrec concomitent, dar în locuri diferite, nu le poți prezenta simultan. Vrei-nu vrei, descrii mai întâi o încăierare, abia apoi pe a doua. Şi efectul stereoscopic de ansamblu dispare... La fel – descrierea culorilor. Mare brânză, veți zice. Dar într-adevăr e mare. Fiecare individ are galbenul lui, roşul lui şi albastrul lui. Cel puțin ca nuanțe.

Şi aici mi-am amintit, adică m-am gândit la unul din mijloacele folosite în asemenea cazuri de televiziune: poliecranul (nu sunt sigur că se numeşte aşa, dar cred că mă înțelegeți) – un ecran împărțit în două sau în patru şi, în fiece jumătate sau sfert de ecran, simultan şi paralel tot tabloul, deşi componentele lui se află la kilometri depărtare una de alta.

Pe hârtie nu poți scrie aşa ceva, de aceea voi ruga cititorul ca tot ce va urma să fie citit cu gândul la poliecran – ceva consum de fantezie în plus, dar un ajutor imens acordat modestului dumneavoastră autor...

5

Roşcoveții clocoteau. Să fi dat iama în țară turcii sau cazacii, n-ar fi fost mobilizarea ceea generală a micilor proprietari de păsări care avea loc acum. Oricum, turcii şi cazacii sunt un rău cu care nu te pui, o fatalitate, şi n-ai ce-i face, pe când un găinar, deşi, din punct de vedere fizic, este mai puțin periculos decât un cazac pofticios de basamac sau un osman cu iataganul dibuind fustele femeilor, atentează la sfânta sfintelor, la bunul lor privat şi, dacă îl prinzi – îl poți pedepsi. Iar fiind vorba şi de un recidivist...

Casa şi bătătura vornicului se transformaseră într-un stat-major operațional de unde se trimiteau iscoade şi străji în toate direcțiile din care putea lovi ticălosul, toți îşi scuipau în palme cu gândul la clipa când vor agăța juvățul de gâtul nesătulului. Cu atât mai mult cu cât aveau şi încuviințarea vătafului de agie, chemat de la isprăvnicia

ținutului şi care îndrăgise într-atâta copceacul de Roşcoveți, încât hotărâse să întârzie în sat până la întronarea dreptății.

Ajutorul vornicului, unul din foştii torționari ai lui Panteleu, veni la bordeiul găinarului de dimineață, însoțit de doi gospodari. Parascheva tocmai se întorcea de la baltă, unde avea ea nişte buruieni ce trebuiau culese numaidecât până la răsăritul soarelui, Panteleu se mai lupta cu somnul.

La drept vorbind, omul legii nu prea ştia ce şi cum să facă, nimeni nu-l prinsese pe hoț, nimeni nu-l văzuse mâncând păsări furate, era doar bănuit, aşa că nu avea de ce să-l lege şi să-l ducă la județ. Se mulțumi să dea o raită prin împrejurimi, nu descoperi nimic suspect, o salută pe Parascheva cu vorbe vesele şi îi mulțumi a batjocură că a scăpat satul de o târfă.

Parascheva nu-i rămase datoare:

— Da' nu eram târfă când îți umbla femeia borțoasă? Ori poate ți-am luat parale şi ai venit să ți le dau înapoi?...

Ştia tot satul că ajutorul primarului e un zgârcit cum n-a văzut pământul, aşa că omul legii se grăbi să schimbe vorba:

— Măi, măi, nici şaga n-o mai înțelegi de când te-ai întorlocat cu ăsta... Mai bine spune cum o duceți... Aveți ce mânca? Nu faceți foame?

— Iaca zău, ori crezi că nu ştiu de ce-ați venit? Ce-a dat aşa mila peste voi? Mâncăm bine, avem de toate, bolnavele mele nu vin la doftoroaie cu mâna goală... Numai găini, iaca, nu aduc... Se vede c-a dat boala-n ele...

— Şi cum trăieşte Panteleu aşa, fără mâncarea lui? întrebă unul din însoțitorii puterii.

— Trăieşte bine, zise Panteleu, ieşind din bordei. Să i se usuce limba când a mai pune carne de găină în gură!

Ajutorul primarului îl privi zâmbind:

— Ia uitați-vă, oameni buni, ce bine i-a prins învățătura... Chiar s-a mai îngrăşat!

— Iaca învățătura voastră, zise Panteleu, dându-şi jos izmenele şi dezgolindu-şi dosul. Na, bucurați-vă! Să vă piară toate găinile din curți, broaştele să vă ție de foame!

Fundul lui brăzdat de vârci care mai roze, care mai roşii arăta ca o pictură abstractă din viitor.

— Ptiu, bată-te Dumnezeu să te bată! scuipă omul puterii. Să mergem, făcu el spre însoțitori şi o luară toți la vale, către sat. De lângă tufarii unde începea cărarea, ajutorul căpeteniei aruncă peste umăr:

— Ne mai întâlnim noi, Panteleule! Ai grijă...

* * *

În bătătura vornicului, câte unul, câte doi, se întorceau de pe pozițiile pe care fuseseră puşi pândarii şi iscoadele. Unii cu ochii roşii de nesomn, alții plini de scaieți şi ciulini, alții cu țoalele murdare de pământ treceau la raport prin fața mai-marelui ce stătea pe prispă cu vătaful agiei şi cu un clondir din care reprezentantul isprăvniciei îşi umplea din când în când câte o ulcică. Primarele asculta încruntat rapoartele, toate cam la fel: „Nimica”, sau „Am văzut parcă o umbră, dar era o ciotcă”, sau „Am stat toată noaptea într-un copac, o turmă de mistreți era cât pe ce să mă facă fărâme. Dar oameni nu s-au văzut”.

Vătaful dădea peste cap ulcica la fiece raport şi, de la o vreme, îşi lăsase capul în piept ca să mai prindă puteri şi pentru următoarele ulcele. Vornicul era gata să dea oamenilor repaus când se arătă grupul de observatori care fusese în bârlogul bănuitului.

— Niciun semn, declară scurt ajutorul. Nici pene, nici miros de pene arse, şi prin oale am căutat: jumătate de mămăligă rece şi un borş de post... Iaca, să spună şi gospodarii cu care am fost! Curva de Parascheva se ţine tare, muierile noastre o umplu cu bunătăţi... Altă doftoroaie nu avem...

— Îi musai să facem..., începu primarul, dar ce anume să facă nu mai izbuti să spună, pentru că Anica, vecina Paraschevei, intră valvârtej pe portiţă:

— Două! strigă ea gâfâind. Una porumbacă şi alta roşie, cu gâtul gol! Tocmai picase cloşcă... Din pătul le-a luat, îi plin pătulul de sânge... Şi începu să plângă de mai mare jalea.

Nimeni nu întrebă nimic. Toţi înţelegeau despre ce este vorba.

Lumea începea să se împrăştie când apăru şi ultimul pândar, Trifan, feciorul primarului.

Se opri în faţa lui taică-su gâfâind.

— Ei? întrebă tatăl.

— Ferească Domnul, zise flăcăul. Nu-i om... O dihanie roşie ca para focului...

— Vulpe? întrebă vătaful şi duse ulcica la gură.

— Ba... De vreo două ori mai mare... Şi cu v-o două păsări în bot...

— Găinile mele! strigă Anica şi începu să se vaiete: Văleu, cloşculiţele mele!...

— Roşie zici? întrebă vătaful. Da cum ai văzut pe întuneric că-i roşie dihania? Şi iar duse ulcica la gură.

— Să-mi sară ochii, strigă Trifan. Era lună...

— Lup, zise primarul. Trebuie că era lup. Sunt aşa lupi roşcaţi...

— Da unde s-a pomenit lup la furat găini? protestă ajutorul.

— Ehe, făcu primarul, la foame bună, şi câinii boierilor mănâncă pădureţe...

— Da-a..., sughiţă vătaful, dădu să se ridice, dar se prăbuşi pe prispă, mai să răstoarne clondirul...

Vornicul se repezi să-l ridice, dar peste o clipă vătaful începu să sforăie cât îl ţineau băierile...

* * *

— Da ce mai vor şi aiştia de la mine? scrâşni Panteleu când dispăru compania. Nu le ajunge câte mi-au făcut?

— Măi omule, se stropşi la dânsul Parascheva. Chiar aşa de prost eşti? Iar au început să dispară găinile din sat şi pe cine să-l bănuiască ei dacă nu pe tine? Acuma înţelegi ce te aşteaptă dacă pun ei mâna pe câine?

— D-apoi câinele-i legat în borta lui...

— Ucide-l, Panteleu. Ucide turbul până nu ne-a ucis el pe noi!

— Să mă tai, că nu-l ucid. Mi-i ca un copil. Mai degrabă mă spânzur eu decât să-i fac lui felul... Ia chiar mă duc să-i dau demâncare...

— L-am hrănit eu de dimineață, se repezi Parascheva.

— Păi să văd dacă-i legat...

— Legat, legat, se grăbi ea să-l liniştească. Chiar ieri i-am pus legătoarea de piele, pe asta n-o mai roade. Te-ai duce să mai stai culcat, ia ce te-ai făcut vânăt după întâlnirea cu prietenii tăi...

— Buni prieteni, râse Panteleu. Chiar ai dreptate, mă duc să mă mai hodinesc...

* * *

La trei zile după ce văzuse Trifan dihania roşie, situația rămânea la fel de tensionată. În fiece noapte dispăreau câte două găini; în afară de iepuri ori umbre de copaci, pândarii nu vedeau nimic care să pară a fi găinarul; păsările dispăreau din pătule, cu toate zăvoarele şi proptelele puse de stăpâni; câinii, pe unde se mai țineau şi aşa paznici, dădeau alarma după eveniment şi nu ca să-l prevină. Unele gospodine mai inimoase îşi luau peste noapte moțatele în case, pe laițe şi cuptoare, de răspândeau muierile duhoare de găinaț când ieşeau pe uliță...

Curtea vornicului era plină de lume. Vătaful, şi el la locul lui, clondirul cu copceac aşijderea, rapoartele nu menționau nimic deosebit, pândarii sosiți cădeau din picioare, femeia care venise să anunțe lipsa a două păsări stătea rezemată de gardul de nuiele şi povestea a zecea oară amatorilor de senzații tari cum a ieşit în zori să deschidă pătulul şi cum i-a sărit în ochi lipsa unei curci şi a unui cocoş, amarnic călcător de găini. „Şi la rațe se băga, focosul!”

Dispariția unei curci era o noutate şi asta punea pe gânduri: hoața nu putea fi o vulpe, prea rar se bagă vulpile la aşa pradă. Vasăzică, trebuia să se țină seama şi de varianta cu lupul. Cine-l ştie, poate-i un exemplar bătrân, care nu mai are puteri pentru o oaie sau un vițel, dar cu o curcă o scoate la capăt. Numai că erau şi din cei care se îndoiau: lup roşu – nu prea auziseră mulți de asemenea dihanie. Poate doar dacă se rătăcise vreunul din părțile cazacilor, cine-l ştie...

Bărbatul Anicăi, care de data asta stătuse la pândă în partea dinspre pădure, păşi în ogradă zâmbind biruitor:

— Doamne fereşte, oameni buni, prin ce cumpănă am trecut!

Se opri în fața vătafului şi a primarului, urmat buluc de tot satul.

— Taman se crăpa de ziuă, eu stăteam culcat după o tufă de sânger şi numai ce aud „şşş-şşş" – se târâia cineva prin buruieni. Nu-s eu fricos, dar tare se mai clătinau tufarii şi bălăriile...

— Hai, zi-i mai repede, ce te tot fâțâi, făcu vătaful şi îşi umplu ulcica. Dacă eşti aici, înseamnă că ai scăpat cu viață! Şi dădu ulcica peste cap.

— Apoi asta aşa-i, făcu bărbatul Anicăi. Carevasăzică, mă salt eu într-un cot şi... mai să crape fierea-n mine: o dihanie cât un vițel, cu ochii de foc şi verde ca buraticul...

— Roşie, badei! strigă Trifan, feciorul primarului.

Bărbatul dădu căciula pe ceafă şi strigă la flăcău, fără să-l privească:

— Verde, zic. Verde ca nuca necoaptă!

— Apoi matale, badei, nu prea osăbeşti verdele de roşu...

— Măi tu, şterge-ți caşul de la botişor...

* * *

(Aici îmi voi permite, profitând de pauza cu disputa celor doi pândari, să remarc următoarele: prea uşor cedăm întâietate străinilor când e vorba de felurite descoperiri în diferite domenii, lucru pentru care naţia noastră pare să dispună de un anumit geniu. Să ne amintim doar de Henri Coandă, cu al său reactor, sau de Pavelescu – cu insulina... Şi în cazul de faţă cred că se va găsi un specialist oftalmolog care să se ocupe de problema priorităţii! Într-adevăr, cu douăzeci şi ceva de ani înaintea lui John Dalton, flăcăul analfabet Trifan, fiul vornicului din comuna Roşcoveţi, a observat cu martori că organul vizual al anumitor indivizi este incapabil să deosebească culorile. Şi, spre ruşinea noastră, defectul acesta de vedere se numeşte „daltonism", în loc să i se spună corect „trifanism".

Până când vom fi atât de indiferenţi şi de lăsători cu ceea ce ne aparţine de drept?!...)

* * *

Parascheva făcea pe dracu-n patru să-l ţină pe Panteleu cât mai departe de hruba în care sălăşluia câinele. Nu, nu-l otrăvise, cum avea de gând în seara aceea când au prevenit-o flăcăii de pericolul ce-i paşte pe ea şi pe găinar. Se temea că moartea javrei ar fi putut fi fatală pentru viitorul relaţiei lor. Panteleu era prea legat de cotei. Ba chiar şi ea se lăsase înduioşată de privirile pline de dragoste ale vietăţii lipsite de

glas, de faptul că îşi rodea funia nu ca să fugă, ci ca să-i servească.

Şi găsise farmazoana alte metode de a-l proteja.

Iar ca nu cumva Panteleu să nu fie de acord cu ele, îşi ținea bărbatul la pat, fie obosindu-l peste poate cu dragostea ei, fie mai picurându-i câte ceva din leacurile ce ar fi adormit şi un taur...

* * *

În a zecea zi, sătui de cearta dintre cei doi pândari şi mai ales intrigați de faptul că în acelaşi loc – ieşirea spre pădure – un al treilea pândar văzuse de două ori dihania, dar de data asta de culoare albastră şi cu aceleaşi două păsări în bot, vornicul şi cu vătaful de agie hotărâră să verifice în ce măsură li se spune adevărul şi se puseră de pândă în doi. Vătaful îşi încărcase sâneața cu toată grija pe care i-o permitea copceacul, vornicul se înarmă cu un țăpoi şi cu o măciucă. Vătaful mai luă şi un burluieş, se ştie că alcoolul e un bun lecuitor de spaime, mai-marele îşi aruncă pe umeri o saricâ: trasă peste cap, blana i-ar fi putut da o înfățişare de urs...

Luna era în ultimul pătrar, răsărea pe la miezul nopții, dar, odată răsărită, lumina totul, se putea deosebi la depărtare şi cel mai neînsemnat detaliu.

Pândarul care văzuse ultimul fiara – cea albastră! – era şi el de față, întins pe iarbă cu vreo doi paşi în urma stăpânirii.

Vătaful şi primarul se înţeleseseră să nu scoată o vorbă, îşi comunicau totul prin semne. Ce-i drept, primul mai ales închinând ulcica.

Când luna ajunse în crucea cerului, dinspre pădure se auzi un zgomot uşurel, de parcă s-ar fi târât cineva ori ceva prin iarbă uscată. Vătaful îşi rezemă sâneaţa în umăr şi răsturnă din greşeală ulcica abia umplută. El mârâi furios şi zgomotul suspect încetă imediat. Vornicul era gata să-i tragă una piperată, dar statutul de subordonat îl opri la timp. Lungă vreme nu se mai auzi nimic, de văzut nu se văzu nici atât...

Nu mai rămăsese mult până să se ascundă luna după gârneţii pădurii, domnea liniştea aceea profundă care îndeamnă la somn şi oamenii luptau cu el din răsputeri. Vătaful, necăjit la culme de gafa comisă, duse ulciorul direct la gură şi îl îndepărtă cu greaţă când vasul duhni a gol.

Şi anume în clipa aceea se auzi fâşâitul bălăriilor dinspre sat şi în faţa ochilor celor trei pândari, buhăiţi de aşteptare şi teamă, apăru o năluc㠄 mare şi albastră ca floarea de in, cu cearcăne aurii şi cu două păsări în bot, ţinute de capete, aşa cum îşi duc vânătorii prada din bălţi.

Năluca se îndrepta direct spre pădure.

— Tra-tra-trage o-o-dată! se bâlbâi vornicul.

Se auzi ţăcănitul cocoşului lovind în cremene – o dată, de două ori, şi a treia oară iarba de puşcă luă foc. În clipa următoare răsună o bubuitură asurzitoare şi un nor negru şi puturos învălui toate împrejurimile. Se auzi un scheunat scurt şi atât.

Când fumul se împrăştie şi pândarii se opriră din tuse, fiara dispărea în pădure.

Săteanul ce-i însoțea pe cei doi demnitari se repezi spre locul unde probabil țintise sâneața:

— Este sânge, strigă el bucuros. N-am spus eu că-i albastră?...

Vătaful apucă iar burluiul, îl duse la gură şi, cum minunea nu avu loc, aruncă vasul cât colo:

— Eu, când trag – trag, nu mă joc! făcu el şi păşi spre locul unde fiara refuzase să cadă.

— Da, făcu el, este sânge...

— Este, confirmă primarul. Măi tu, se adresă el săteanului, ia-i urma...

Pândarul se codea. Oricum, o fiară rănită...

— Ei? strigă şi vătaful.

— Mă duc... Iaca..., şi dispăru în pădure.

* * *

Parascheva se trezi când se crăpa de ziuă. Luă câteva linguri din mămăliga de hrişcă fiartă în ajun, câinelui îi plăcea mâncarea asta mai dihai decât carnea, şi se duse la hruba unde acesta stătea ascuns. Câinele nu venise încă. Ea nu-şi făcu griji, se mai întâmpla să întârzie: drumul prin pădure era lung. Se minuna şi ea de priceperea potăii să nu se întoarcă din sat direct, dar să ocolească în aşa fel ca să nu-i bănuiască nimeni stăpânii. Se întoarse la bordei şi se lungi alături de Panteleu, care dormea dus. „Are să se dezvețe singur”, zicea el... Pentru dânsul, principalul era că potaia trăieşte şi stă legată cuminte la locul său.

Până să urce soarele, Parascheva se mai duse de câteva ori la ascunzătoarea câinelui, dar culcuşul era gol. Fărădecât se întâmplase ceva. Şi ceva de rău...

Pe laiță, alături de Panteleu, ea se gândea că, vrea-nu vrea, va trebui să-i spună bărbatului toată povestea şi că tot ce a pus la cale s-a făcut spre binele lor... Animalul fusese învățat să facă ceea ce făcea şi altă cale să-l apere decât să bage satul în sperieți nu exista...

În fiece noapte îi schimba culoarea, dar aşa ca data trecută n-o nimerise niciodată. Combinația din coajă de sânger cu rădăcină de lăptuci şi flori de sunătoare îl făcea să pară că pluteşte deasupra pământului, i se părea şi ei că are de a face cu un duh...

Se ridică să mai cerceteze o dată hruba cu adevăratul găinar, dar, atingându-şi din greşeală omul, îl trezi.

— Măi-măi, făcu Panteleu, mult mai dorm în vremea de la urmă! N-ai niciun ajutor de la mine... Dar văd nişte vise aşa frumoase! Niciodată n-am avut!

„Buruienile mele!", se gândi Parascheva, dar cu glas tare zise:

— Fă-te sănătos cu totul, nu mai ai mult!

Soarele urcase de vreo două sulițe, printr-o gaură din țolul ce înlocuia uşa bordeiului se strecura o rază luminând picioarele celor doi.

— Ia să deschid uşa, să intre tot soarele, să ne mai veselească şi el! zise Panteleu.

Dar nu reuşi să facă un pas, că țolul se dădu parcă singur la o parte şi în prag, clătinându-se ca de lingoare, răsări o nălucă albastră ca floarea de in, cu cearcăne aurii în jurul ochilor şi cu două găini în botul din care picura

sânge. Năluca se ținea numai pe picioarele din față, pe cele din spate se vedea că le târâse. Ea lăsă păsările să cadă pe podeaua de lut, scoase un scâncet ca de copil mofturos şi se prăbuşi fulgerată...

* * *

— Nu se poate una ca asta, mârâi vătaful când se întoarse pândarul, murdar de pământ şi zgâriat de toți tufarii, ca să le spună că nu se mai vedea sânge şi că năluca s-a pierdut. Eu dacă pun sâneața pe cineva – acela-i mort! Ori poate că aveam gura uscată...

Pândarul făcu un pas înainte şi-i întinse vătafului o ploscă:

— Iaca, Înălțimea Ta, dacă nu ți-i greață.

Înălțimea smulse plosca din mâna săteanului cu viteza luminii şi fără greață. După ce-o luă de la gură, o scutură, ca să se convingă că-i goală, şi o aruncă:

— Dacă zici tu că nu-i, înseamnă că-i nălucă. Un duh necurat. Cineva vrea să vă curețe de găini...

— Cineva, zise vornicul. Ştim noi cine-i cineva! Parascheva, curva şi farmazoana! S-a întorlocat cu găinarul cela de Panteleu... L-am alungat din sat şi vrea să se răzbune...

Bătătura primarului era plină de lume agitată. Stăpânul ceru să se facă linişte:

— Iaca, dumnealui vătaful agiei a tras cu sâneața în dihania ceea albastră...

— Roşie! strigă Trifan.

— Albastră, apăsă cuvântul taică-su. Şi dihania n-a căzut. Pentru că-i nălucă. Duh rău. Cineva ne vrea răul! Şi noi ştim cine!

— Parascheva! urlă cât o ţineau bojocii Anica.

— Parascheva! Curva! Vrăjitoarea! o susţinu mulţimea.

— Aşa-i! hotărî starostele. Şi, iaca, eu cu vătaful şi încă vreo trei gospodari ne vom duce tot amu la dânsa să ne dea socoteală! În toată lumea, vrăjitoarele sunt arse de vii...

— S-o ardem şi noi! Cât putem răbda? urlă gloata dornică de dreptate...

* * *

Panteleu stătea în genunchi lângă trupul câinelui mort şi plângea ca un copil.

— Cât suflet am pus în el... Şi el mă avea ca pe un tată... Să tragi cu sâneaţa într-un copil?... Iaca, oameni buni, ce-i de frumos, mititelul...

Plumbul străpunsese amândouă pulpele din spate şi rămăsese sub blană, se simţea la pipăit. Parascheva îi explicase lui Panteleu de ce tot schimba culoarea animalului şi cum zi de zi ducea păsările furate ca să le afunde în mâlul bălţii.

— Îţi închipui, omule, dacă s-ar fi găsit o pană de găină la noi? Ne spânzurau pe amândoi... Câinele trebuia să facă ce l-ai învăţat! De câte ori l-ai legat, de atâtea ori şi-a ros legătoarea... Şi hai, Panteleu, ai să plângi mai târziu, hai să-l îngropăm... S-a târât bietul animal, a lăsat urme... Acuşi ne calcă nebunii... Hai să-l îngropăm...

Panteleu nu scoase o vorbă. Luă de pe cuptor jumătatea de blană de oaie, înveli câinele şi îl duse în braţe până la ascunzătoarea ce-l ferea de ochii lumii. După ce-l acoperi cu pământ, coborî în râpă şi reveni cu o dală de gresie pe care o aşeză asupra mormântului. Apoi îngenunche alături, îşi rezemă fruntea de piatra funerară şi rămase lungă vreme să-şi plângă singurul tovarăş adevărat...

Parascheva ştia că nu trebuie să-i vorbească.

* * *

Vătaful, vornicul şi vreo trei săteni se arătară brusc de după tufarii de la capătul cărării. Panteleu sări în picioare, făcu vreo doi paşi spre ei şi căzu fără voie în genunchi. În mintea ori în sufletul lui se derulă în câteva secunde tot filmul execuţiei trecute, simţea pe viu vergile şuierând şi carnea încrâncenându-se. Lăsă, mai bine zis, scăpă capul în piept şi şopti, deşi voia să strige:

— Înălţimea Ta... Iartă...

Vornicul împinse de umăr găinarul, care se răsturnă la pământ, trecu mai departe şi se proţăpi în faţa Paraschevei. Aceasta stătea în uşa bordeiului cu mâinile în şolduri, zâmbind.

— Ia spune, curvă, ce-ai făcut? şuieră demnitarul.

Vătaful îndrepta sâneaţa când spre Panteleu, când spre femeie.

— Da ce poate face o curvă? Ia, ne mai frecam şi noi, numai că ne-aţi încurcat! şi râse.

— Apoi cum o să te frecăm noi, făcu primarul, cum o să te frecăm noi la gât cu juvățul... Spune mai bine ce duh ai trimis asupra satului? De ce ne pier orătăniile?

— Chiar vă pier? se minună farmazoana. De ce nu mi-ați spus până acum?

— Tu nu te juca cu noi, strigă capul satului. Mai bine gândeşte-te cum ai să scoți gâtul din ştreang. Ai să mergi cu noi la județ. Ia umflați-o, oameni buni!

Câțiva săteni se repeziră spre dânsa, ea însă îi opri cu un gest:

— N-am trimis niciun duh. Eu nu mă am cu duhurile cele rele, dar de oprit le pot opri. Mai bine spuneți ce pagube aveți, ca să ştiu pe care să le alung...

— Vrei să ne duci cu zăhărelul! zise, cuprins totuşi de îndoieli, primarul. N-o să-ți meargă... O să-ți băgăm pe gât toate găinile ce le-ai furat. Şi o să te strângem cu ştreangul...

— Şi ce-o să câştigați dacă mă spânzurați pe mine? Duhurile au să-şi vadă de treabă mai departe până o să deie foametea în voi... Mai bine fac eu ce fac şi izbăvesc oamenii de pacoste!

Primarul tăcu. Stătea la îndoială şi se uită la vătaf. Vătaful observă la brâul unuia din însoțitori o ploscă şi-i făcu semn acestuia să i-o întindă. O eliberă de conținut şi dădu din cap către primar, adică – vezi tu.

— Bine, zise acesta. Fă ce trebuie tot amu. Şi dacă...

— Ei ba! zise Parascheva. Duhurile rele nu se alungă ziua, că ziua ele stau în fundul iadului şi nu aud. Treaba asta se face noaptea şi trebuie făcută fără martori...

— Da nu eşti prea deşteaptă? Adică lăsaţi-mă azi şi mâine căutaţi-mi urma?...

— Şi unde, mă rog, să fug eu din pustiul ăsta? Iaca, mă jur, dacă mâine vă mai piere o găină, singură îmi pun ştreangul în gât!...

Primarul se uită la vătaf. Vătaful simţea o sfâşiere nebună la suflet şi înţelegea că aici nu are cu ce-o stinge.

— Eu zic să încercăm... Sâneaţa mea o ajunge şi în iad, hotărî suferindul.

* * *

— Ei, făcu Parascheva după ce plecară oaspeţii nepoftiţi, ce zici, Panteleu? Am avut dreptate? Dacă nu boiam câinele, săracul, apoi şi un copil ar fi spus că-i al tău. Şi atunci, Doamne fereşte, nici să mă gândesc nu vreau la ce se putea întâmpla. Pe amândoi ne spânzurau, că roşcoveţenii îs nebuni, şi pentru un pui de cloşcă pot ucide omul!...

Panteleu se ridică de la pământ, unde stătuse în tot timpul tratativelor dintre Parascheva şi primar, oftă lung şi îşi făcu cruce:

— Tu să nu crezi, mi-i jale tare de cotei, dar şi de mine mi-i jale... Când m-am gândit la ucigania ceea...

— Gata, are să fie bine... Are să fie foarte bine, zâmbi Parascheva, îşi luă bărbatul de mână şi îl trase în bordei.

* * *

Aici se termină descrierea paralelă, în culori, a două evenimente petrecute simultan, dar în locuri felurite. Rămân

dator cititorului care a depus un anumit efort de fantezie ca să-şi imagineze poliecranul, fără de care, posibil, n-ar fi avut în fața ochilor întreg tabloul tragicelor evenimente desfăşurate pe parcursul a vreo două săptămâni, precum sunt recunoscător şi televiziunii, de la care am împrumutat şi adaptat la scris metoda ecranelor paralele...

6

Ar fi un lucru ciudat să nu se fi mirat venerabilii mei cititori de amănunțimea cu care am relatat în hronicul de față unele momente ce mi s-au părut cruciale. Dacă cititorul găseşte că este necesar, aş putea să-mi cer scuze, dar l-aş ruga mai întâi să-mi asculte argumentele.

Există – cel puțin, trebuie să existe – o responsabilitate fermă a cronicarului față de cititor şi, mai ales – față de Istorie. Orice abatere de la acest principiu poate duce la urmări imprevizibile, uneori chiar fatale. Cronicarul nu poate, nu are dreptul să omită în scrisul său detaliul! Un singur detaliu omis şi...

Dar mai bine voi exemplifica.

Ilustrul şi bătrânul meu coleg Miron Costin a scris că „nasc şi la Moldova oameni”, dar a omis să scrie ce fel de oameni şi la ce Moldovă! Şi, iată, cu trei sute şi vreo cincizeci de ani mai târziu, un grup de indivizi din Republica Moldova, autointitulați „comunişti”, îmbată poporul cu apă rece şi îl fac să creadă că pe ei i-a avut în vedere moşul-cronicarul, punând astfel mâna pe putere!

Urmările acestei – hai să-i spunem civilizat – neglijențe se cunosc. Şi mai ales se simt...

Nu există scăpări în hronice care să nu fie speculate, ca în cazul nostru – chiar peste secole, de tot felul de ipochimeni ce pot întoarce mersul firesc al Istoriei!

Iată de ce, uneori chiar riscând să fiu numit chițibuşar, voi continua să pedalez pe amănunt...

7

Întorşi în sat, vătaful şi vornicul deveniră pe neaşteptate martori ai unei scene dintre cele mai curioase. Mulțimea din bătătură stătea roată în jurul a doi inşi care se încăieraseră într-o bătălie pe cinste. Inşii erau bărbatul Anicăi şi feciorul primarului, Trifan, iar motivul ciomăgelii – culoarea nălucii găinărițe. Verde – în versiunea gospodarului – şi roşie – în cea susținută de flăcău. Disputa ajunsese destul de departe, bărbatul avea o vânătaie solidă sub ochi şi nasul turtit, flăcăul – un smoc de păr lipsă şi o ureche din care țâşnea sânge...

La urletul primarului: „Staţi aşa!”, vătaful nu găsi nimic mai bun decât să dea un foc din sâneață în aer, umplând bătătura de fum şi făcând gloata să se cutremure de spaimă. Părțile beligerante încremeniră, vornicul răzbătu prin fumul puturos şi îl prinse de umăr pe bărbat.

— Măi tu! şuieră el. Nu ți-i...

Dar nimeni nu mai auzi ce nu-i este bărbatului Anicăi, pentru că în aceeaşi clipă un călăreț opri galopul calului la poartă şi, fără să descalece, strigă:

— Cazacii! Cazacii la curtea boierului Filimon!...

— Mulți? se repezi vătaful.

— Vreo zece... răspunse Sâle, pentru că el era călărețul. Taie şi spânzură... I-au adunat pe toți în fața conacului, vreo doi îi păzesc cu săbiile, iar ceilalți beau în beci...

— Şi tu? întrebă primarul.

— Eu m-am strecurat pe după gard şi am încălecat un cal de-al lor. Nici n-au luat seama...

— Ia descalecă! porunci vătaful.

Sâle descălecă şi vătaful îi luă, cam cu greu, locul în şa.

— Oameni buni! strigă el. Luați-vă armele, cine le are, furcile şi coasele şi după mine, la conac. Spuneți şi la alții şi facem adunarea aici! Într-un picior!

Anii de la urmă se nimeriseră mai liniştiți, nu fusese nicio chemare la oaste, şi bărbații, înfierbântați de bătălia celor doi, simțeau în muşchi energie pe care n-ar fi fost contra s-o mai elibereze.

Până coborî primarul în pivniță să se mai îmbărbăteze, până ieşi cu o ploscă pântecoasă pe care i-o dădu vătafului, până îşi obloji Trifan urechea şi îşi încinse la brâu sabia moştenită de la bunic, ulița din fața casei starostelui se umplu de războinici: care cu furci şi țăpoaie, care cu topoare, care cu ce găsise mai bun de pedepsit cazacii.

Conacul boierului Filimon era aşezat pe o costişă, la vreo doi kilometri de sat, şi oastea – vreo sută de roşcoveți înaintând în pas alergător cu strigăte şi chiote – se vedea ca-n palmă.

Vătaful, călare, adică mai înalt ca pedestraşii, văzu mişcare în curtea conacului, apoi un grup nu prea mare de oameni îmbrăcați în burci negre încălecând şi dând pinteni cailor spre şleahul Lăpuşnei. Văzu, de asemenea, că pe calul cel mai din urmă sunt doi călăreți...

— Opriți! strigă vătaful. La pas, că nu-i mai ajungem. Fug cazacii! Se tem...

Prin mulțime se auzi un murmur de nemulțumire, dar înaintarea continuă.

Boierul Filimon, un grec născut pe plaiurile Moldovei, care moştenise pământurile de la un bunic de-al străbunicului său, boierit şi îmbogățit pentru cine ştie ce merite de către domnitorul Vasile Lupu, ieşi în pridvorul conacului, frecându-şi încheieturile mâinilor:

— Bun sosit, vătafule, şi bun sosit, primarule. Vă mulțumesc că ați venit, dar vedeți şi Domniile Voastre că nu mai este chip să pedepsim bandiții, au fugit... Iată, cele căruțe încărcate cu bunurile mele, n-au dovedit să le ia, la vreme ați venit.

Apoi se întoarse către vechil:

— Să se dea de băut şi de gustat bunilor mei vecini şi să le fie iertat boierescul pe trei zile...

În cerdac se aduse o măsuță şi boierul îşi aşează alături căpeteniile oştenilor.

— A treia zi a trecut pe şleah un alai, se vede treaba, cu un dregător de-al cazacilor, şi azi de dimineață s-au întors însoțitorii mai mărunți. Dar câțiva, erau vreo zece, s-au gândit că n-au chefuit destul şi, cum casa mea se vede de la şleah – au cotit încoace. Pe mine şi pe ai mei ne-au legat, au scos din odăi ce li s-a părut mai bun, mi-au adunat oamenii în bătătură şi au coborât în pivnițe. Zice vechilul că mare râs au făcut... Dacă nu veneați voi...

— Să fi ştiut mai devreme..., făcu vătaful şi întinse mâna să apuce ceşcuța, dar când îşi fripse degetele, zâmbi larg: Să ne ierți, boierule, suntem oameni proşti, nu ne pricepem la

băut cavă... Cică un boier de-al nostru a băut aşa ceva la Măria Sa sultanul şi şi-a opărit gâtul...

Boierul Filimon râse şi făcu semn vechilului. Acesta se întoarse într-o clipă cu un clondir din care umplu rase două stacane de cleştar.

— Dacă aţi fi venit mai devreme, am fi avut zece cai, dar aşa – numai unul. L-a luat băiatul care v-a adus ştirea?

— El, făcu vătaful şi sorbi stacana dintr-o răsuflare. Dar mi l-a dăruit mie...

Până în noapte au băut şi au chiuit voluntarii din Roşcoveţi în curtea boierului Filimon.

(Aici se cere o nouă parantează, deşi cred că bietul cititor e sătul peste poate de aceste, ca să le zic aşa, divagaţii. Dar nu sunt pure abateri de la subiect.

Vorba e că fratele lui Alexandru al II-lea Mavrocordat – Constantin, şi el fost domn al Moldovei de vreo patru ori şi al Munteniei de vreo cinci – desfiinţase de douăzeci şi ceva de ani, prin lege, instituţia şerbilor, adică a *rumânilor* şi *vecinilor*, aşa că ţăranii nu mai datorau niciun fel de *boieresc* stăpânitorilor de latifundii. Or, boierul Filimon îi poruncise vechilului să şteargă câte trei zile de boieresc celor ce veniseră de bunăvoie să-l apere de cazaci... Nu mai pomenesc de faptul că vechilul le-a iertat voluntarilor numai o zi, o şmecherie gravă! – e de mirare altceva: anume că legile nu funcţionau, exact ca în zilele noastre! Parlamentul propune, iar boierul dispune! Şi mai de mirare că nu protesta nimeni, cum nu protestează nici azi!

Dar asta-i soarta unui popor întunecat, care refuză cu încăpăţânare să-şi toarne lumină în cap!)

8

A doua zi, pe întuneric, prinseră a se aduna sătenii la casa stăpânirii. Vornicul şi vătaful încă mai dormeau, pândarii şi iscoadele nu fuseseră trimişi la locurile stabilite – cazacii le încurcaseră toate socotelile, dar nici despre păsări dispărute nu raportă nimeni. Fusese o noapte liniştită, cum nu se mai întâmplase de mult. Alta îi chinuia pe bieții gospodari: jigăraia – hoțul de vechil îi cinstise cu vin oțetit, dar, în euforia ce-i cuprinsese pe toți după biruința asupra cazacilor, nimeni nu dăduse atenție unei asemenea porcării. Oțet curat să le fi turnat, oțet ar fi băut...

Totuşi, când vornicul ieşi în pridvor şi, în loc să pornească în fruntea lor spre bârlogul farmazoanei ca s-o spânzure, le vorbi despre vrăjile pe care trebuia să le facă Parascheva ca să alunge duhul rău ce le-a împuținat orătăniile din bătături, oamenii începură să-şi strige îndoiala:

— Spune minciuni!

— Vrea să ne mânjească ochii, curva!

— La spânzurătoare cu amândoi!...

Îi calmă vătaful:

— Oameni buni! Nu-i mare lucru să spânzuri! Dar dacă se va dovedi că nu-i vinovat omul? Cum îl înviem?

Convenină să mai aştepte două zile şi, dacă în vremea asta nu se mai întâmplă nimic, să meargă o deputăție la vrăjitoare şi s-o omenească...

În următoarele două nopți nu se mai întâmplă nimic dacă nu punem la socoteală ucigania pe care i-o trăsese nevesti-sii vecinul vornicului în miez de noapte pentru că nu-l aşteptase cu ciorba caldă. Astfel că, de dimineață,

gloata adunată hotărî că Parascheva se ținuse de cuvânt şi că merită drept răsplată din partea stăpânirii o oaie sau o capră.

Oamenii stăpânirii socotiră că nu ține de rangul lor să facă parte din delegația ce avea să-i înmâneze farmazoanei premiul, aşa că vătaful se pregăti să se întoarcă la isprăvnicie, spre marea bucurie a vornicului, care vedea cum scade din butoi elixirul cu care se trata şeful agiei. Dar, de cum se aburcă în şa vătaful, se desprinse din mulțime Sâle:

— Măria Ta, zise flăcăul. Două vorbe, Măria Ta!

Nu se adresează lumea prea des cu „Măria Ta" unui vătaf de agie, aşa că, flatat, vătaful îi permise flăcăului cele două vorbe:

— Zi-i!

— Măria Ta, calul pe care stă acum Măria Ta l-am luat eu de la cazaci!

— Bravo! făcu vătaful şi, scormonind în pungă, îi aruncă băiatului o monedă de cinci parale. Ține!

Sâle lăsă moneda să se rostogolească în colb.

— Măria Ta, dacă l-am luat eu, înseamnă că-i al meu!

„Măria Sa" rămase cu gura căscată. Nu era un obicei al vremurilor ca un prost de iobag să se încontreze cu un om al stăpânirii. Dar, după o clipă de derută, vătaful îşi reveni:

— Aşa? Zi mulțam că nu te iau cu mine la agie... Dar mai ține-o şi pe asta..., şi îl croi cu biciuşca pe spinare de-i crăpă în lat cogea cămăşoi de tort.

Apoi dădu pinteni calului.

(Aici, cu permisiunea răbdătorului meu cititor, voi mai deschide o paranteză, în care se vor nota unele lucruri

aparent neînsemnate, dar cu răsunet major într-un viitor îndepărtat.

E prea bine cunoscut faptul că multe evenimente sociale grave au avut drept „detonator" motive mărunte, nesemnificative. De exemplu: răscoala sclavilor care a pricinuit atâtea daune Imperiului roman a pornit de la hrana necalitativă cu care erau tratați gladiatorii, inclusiv Spartacus. Revoluția care a transformat regatul francez în republică a fost declanşată de capriciile Mariei Antoaneta, atât de servil cocolite de către prostănacul ei de soț. Sau, mai aproape de zilele noastre, insurecția boxerilor în China a fost cauzată de ochii neoblici ai europenilor venetici, iar marea revoluție socialistă din octombrie a pornit de la buzunarele goale ale lui Lenin şi darnica umplere a lor cu valută germană...

Nu vreau să afirm că biciuşca de pe spinarea sărmanului iobag Sâle a dus ori ar fi putut duce la vreun cataclism social, nu! Dar a fost una din micile acumulări cantitative care au dus, în cele din urmă, la explozia calitativă ce avea să se producă peste o sută patruzeci şi ceva de ani. Şi nu în direcția la care ne-am fi aşteptat, din contra...

Dar, iubite cititorule, să avem răbdare, să n-o luăm înaintea evenimentelor...)

Parascheva se afla în bordeiul vechi, acum laboratorul şi farmacia vrăjitoarei, iar Panteleu, pe laița din cel nou, cu ochii trişti pironiți pe pereții proaspăt muruiți şi cu gândul la vechiul şi credinciosul prieten dispărut pentru totdeauna, când dinpre cărarea ce-i lega de sat se auzi larmă. Parascheva acoperi oalele şi ulcelele la care trebăluia şi ieşi să întâmpine – ştia ea ce să aştepte! – alaiul. Panteleu sări

ca ars drept în cioareci, îşi trase peste cap cămăşoiul încă umed şi se repezi să înfrunte dealul. Ştia el ce ştia, ştiau mai bine şalele şi fesele ce amintiri păstrează, dar strigătul Paraschevei îl ţintui locului:

— Stai, nebunule, încotro! Stai, îţi spun!

Panteleu se gârbovi dintr-odată, se făcu mic şi se aşeză pe lespedea ce apăra somnul veşnic al câinelui. Tremura.

Tufarii din capul cărării se dădură în lături, lăsând să treacă cei vreo douăzeci de săteni, foşti consăteni ai vrăjitoarei şi ai găinarului. În fruntea alaiului, Anica ducea de funie o capră tărcată cu ciucuri de lână roşie legaţi la coarne:

— Iaca, începu ea de departe, Paraschevă, ţi-am adus...

O întrerupse ajutorul vornicului, îmbrăcat de sărbătoare:

— Fa Paraschevă, pentru că i-ai scăpat de năpasta ceea cu duhul rău, oamenii din Roşcoveţi te răsplătesc cu aiastă capră şi cu ce-au mai adus muierile...

Două femei se repeziră să întindă pe iarbă o pânză de tort, altele se grăbiră s-o acopere cu oale şi străchini pline de bunătăţi. Bărbaţii depuseră alături câteva burluie cu vin şi petrecerea începu.

Ajutorul vornicului, după ce dădu peste cap ulcica, pofti să afle de la Parascheva cum a făcut de-a alungat duhul cel rău, cu buruieni ori cu vorbe?

— Ba chiar nu ţi-oi spune, râse Parascheva. Asta-i puterea mea şi, dacă ţi-o spun, apoi o prăpădesc. Da ce-ţi trebuie matale să ştii?

— Apoi n-o cunoşti pe soacră-mea? Îi duhul cel rău...

Mesenii izbucniră în hohote de râs.

— Soacrele-s duhuri aparte, numai diavolul le poate stăpâni, zise Parascheva.

— Da pe bărbații care vin la tine cu ce vrăji îi aduci, întrebă o muiere, Glafira, de care ştia tot satul că îşi bate omul mai în fiecare seară.

— Nu-i aduc eu, voi îi trimeteți! făcu Parascheva cu mândrie în glas. Ba să le oblojesc vreo vătămătură, ba să-i descânt de spaime şi de bătaie...

Glafira sări în picioare şi dădu cu piciorul peste ulcică:

— Ia uitați-vă, oameni buni! Am ajuns-o şi pe asta, să stau la masă cu o tearfă şi ea să râdă de mine! Cui îi place – să rămâie, eu mă duc! strigă înecându-se cu vorbele femeia şi se repezi spre cărare.

Se lăsă o linişte apăsătoare, dar dădu glas Anica, vecina Paraschevei:

— Măi, măi, iaca, am venit cu bucurie, şi ce facem? Rele-s muierile noastre!

Capra reuşise să se smulgă din locul ce-i fusese ales şi, cu țăruşul după ea, se plimba prin gospodăria găinarilor cu aere de stăpână. Mai întâi intră în laboratorul vrăjitoarei, dar probabil nu-i plăcură miroznele, pentru că se repezi imediat la o paporniță cu alte izuri şi îşi afundă înăuntru capul cu tot cu coarne.

— Vărzarele mele! strigă Anica şi se repezi să alunge obrăznicătura.

Panteleu stătea nemişcat şi absent pe lespedea câinelui, aşa cum îl prinsese alaiul oaspeților. Locotenentul vornicului îl cerceta din când în când pe furiş şi, în cele din urmă, se hotărî:

— Da Panteleu de ce nu face cinste mesei? Hai, măi, ce stai ca o mireasă ruşinoasă?

— Panteleu nu bea şi nu mănâncă. Îşi lecuieşte vergile ce i le-ai dat domnia ta..., făcu răspicat Parascheva.

Mesenii tăcură. Tăcu şi ajutorul vornicului.

— Apoi ne-a cam prins amiaza, zise unul dintre bărbaţi.

— Ce mai stăm? făcu şi Anica. Să mergem! Şi, către Parascheva: Nu uita să mulgi capra, că-i lăptoasă.

Abia dispăru ceata după tufarii ce deschideau cărarea, că se ivi o femeie cu un copilaş de mână şi cu un paneraş rezemat în şold.

— Vezi, Panteleu, şopti ea ibovnicului. Ce-am zis eu? Acuma are să dea năvală tot satul la doftoroaie! Acuma să vezi tu huzur... Dacă le-am alungat duhurile...

9

Către sfârşitul verii, Panteleu se simţea voinic şi sănătos ca pe vremea când se ţinea cu Rada. Sângele cel rău ieşise dintr-însul cu tot cu drojdia adunată în cei cinci ani de beţie, carne adăuga berechet din găinile şi alte bunătăţi cu care veneau sătencele la doftoroaie, ba simţea chiar nevoia să mai şi lucreze pe lângă casă, pornire pe care nu o mai încercase de mult.

Bordeiul se îmbogăţise şi cu o uşă, adusă într-o seară de Sâle, şi nu cu o uşă oarecare, ci anume cu uşa de la fosta lui casă, dărâmată, pe care flăcăul se pricepuse să i-o scoată de sub grămada de moloz... În jurul bordeiului săpase şi o bucată de pământ, în care Parascheva, pe lângă nişte buruieni de-ale ei, mai semănase şi altele, pentru nemaipomenitele ei ciorbe, şi doar arar, noaptea, după

giugiulelile cu Parascheva, mai aducea vorba de câinele mort, de dorul căruia nu putea scăpa.

Şi aşa, într-o noapte, aproape leşinat de apetiturile ibovnicei, privind țintă şi tâmp la uşa pe care juca lumina pâlpâită a opaițului, simți Panteleu că i se naşte în cap imaginea a ceva însemnat, dar încă necunoscut. Vreo trei nopți nu putu adormi decât spre ziuă, Parascheva nu mai prididea cu întrebările dacă nu i s-o fi întors vreo vătămătură, până când nu sări el bucuros de pe cuptor în miez de noapte şi, apucând hârlețul, ieşi valvârtej, fără să scoată o vorbă.

Parascheva rămase de strajă şi, tremurând de grijă în pragul bordeiului, nu izbucni în hohote de plâns decât la revărsatul zorilor, când din tufarii ce ascundeau cărarea se osebi pe cerul roşiatic imaginea ibovnicului.

Panteleu o cuprinse în brațe şi-i şterse lacrimile cu palmele pline de pământ:

— Ce plângi, fa, ca o proastă? Iaca! şi-i scutură în palmă o grămăjoară de arginți.

— De unde, Panteleu? Ori vrei...

— Nu vreau nimic, zise omul. Sunt de la Măria Sa Alexandru... I-am scos de sub moloz, am pribluit cam pe unde au fost picioarele laiței şi am săpat... Cu băutura ceea am şi uitat de ei!... Douăzeci şi unu de iuzluci... Acuma trai, Paraschevă!...

(Era, de fapt, plata pentru oile „mutate” împreună cu Bănel...)

Sâle apăru iar la Găinari pe la începutul toamnei. Parascheva era plecată pe dealuri după buruienile ei, Panteleu trebăluia la un fel de țarc cu acoperiş pentru

capră. Flăcăul era abătut şi se codi mult înainte de a porni vorba.

— Bade Panteleu, făcu el, n-ai nevoie de un vecin?

— Da cine-i prostul să vie în sălbătăcia asta?

— Eu...

— Tu? Măi Sâle, eu stau aici pentru că m-au dat oamenii afară din sat... N-am încotro...

— Da pe mine nu m-au dat? Casă n-am, de când mă ştiu, tot orfan am fost şi copil de suflet... Calul ce l-am câştigat de la cazaci mi l-a luat vătaful. Boierul Filimon nici banii câştigaţi cu palmele astea nu mi-i dă, unde să mai vorbim de vreo răsplată că l-am scos din mare cumpănă... Lasă-mă să-mi fac şi eu un acoperiş alături de voi...

— Fă-ţi, râse Panteleu. Dealul nu-i al nimănui. Şi nici râpa... Numai vezi, să-mi furi găinile ori capra!

— Dacă ai să mă înveţi...

Panteleu se încruntă, dar nu zise nimic.

— Apoi, dacă-i aşa, chiar azi îmi aduc aici boarfele şi mă apuc de lucru..., zise Sâle şi o tuli spre sat.

10

În toamna aceea, roşcoveţenii umblau mai mult pe trei cărări, la număratul bobocilor, sătenii se dovediseră câştigători, ogoarele şi, mai ales, viile nu se scumpiseră la răsplată. Moldova huzurea de bine, războaiele o mai ocoliseră, o singură cumpănă îi încercase pe roşcoveţeni: o mică oaste de-a leşilor străbătuse ţara către Dunăre să-şi libereze din prinsoarea turcilor nişte oameni de-ai lor, însă dăduse de ruşi, care aveau şi ei nişte socoteli cu Poarta, după care, cotonogită şi jefuită frăţeşte de moscali, se

întorcea acasă anume pe şleahul Lăpuşnei. Dar numai o căruță cu ceva merinde şi un butoi de vin fu toată paguba...

Pe la sfârşitul lui octombrie, Panteleu şi Parascheva, care, cu toate fustele, nu mai putea ascunde pântecele ce-i creştea spre gură, hotărâră să dea o raită la iarmarocul ce se ținea în ajunul Sfântului Dumitru la Lăpuşna. Oricum, venea iarna şi bordeiul avea nevoie de învelitori pe cuptor şi, mai ales, de scutece şi alte cele pentru copaia ce va primi pruncul. Ba şi de unele țoale pentru cei mari...

Trăsură pentru drumul de-o poştă pe care-l aveau de străbătut până la locul stăpânirii găsi Sâle, de la un gospodar căruia îi lucrase vreo săptămână la cules şi acela nu avea cum să se răsplătească cu bani.

Sâle îşi durase un bordei de toată frumusețea la vreo sută de paşi de cel al descălecătorului Găinarilor – aşa prinseră a-i zice noii aşezări roşcoveții. Să fi fost bordeiul lui deasupra pământului, ai fi jurat că-i o casă ca toate casele, nu degeaba lucraseră la ea ortacii flăcăului o bună bucată de vară.

Şi Sâle – de fapt, el venise cu ideea de a se duce la iarmaroc – şi el visa să cumpere un căluț, ca să se poată număra în rândul gospodarilor – visul lui din toate zilele de muncă de rob, de înjosiri şi lipsuri.

Iarmarocul îi întâmpină pe cei trei cu o forfotă şi o larmă de nedescris. Aşa ceva nu mai văzuse decât Panteleu, în zilele lui de căsnicie cu procleta de Rada; pentru Parascheva şi Sâle însuşi, iarmarocul era o noutate absolută. Dar, dacă Parascheva părea mai degrabă indiferentă, flăcăul căsca gura la mulțimea de oameni cu spaima şi curiozitatea unui copil. Ceea ce i-a minunat însă deopotrivă pe toți era faptul

că se vindea şi se cumpăra puțin, că oamenii adunați grupuri-grupuri stăteau mai mult de vorbă, şi nu ca la poartă, acasă, ci gesticulând agitați. Sâle mai întrebase pe la oamenii din sat despre prețurile de la iarmaroc, ştia că bănişorii pe care-i adunase para cu para abia au să-i ajungă pentru o mârțoagă nu prea arătoasă, dar era sigur că, aşa cum are s-o îngrijească şi are s-o teamă el, şi o gloabă poate ajunge cal.

Prețurile întrebate la geambaşi erau mereu peste punga lui, aşa că se opri în fața unui creştin care vindea un mânz aproape bun de învățat, dar slab de i se vedeau coastele. Trei iuzluci, cât cerea stăpânul, erau cam cât îl ținea punga şi, cum nu văzuse nimic mai bun şi mai ieftin – porni târgul:

— Doi, zise el într-o doară.

Creştinul râse:

— Cu doi iuzluci nu cumperi nici o capră, omule! Doi şi jumătate!

Sâle stătea la îndoială. Dacă dă doi şi jumătate, îi mai rămân şaptezeci de parale şi îşi mai poate lua şi un burnuz şi o pereche de ciubote. Dar, când să bată palma, îl apucă cineva de mânecă:

— Măi flăcăule, de ce n-ai luat cu tine pe cineva care pricepe? Ori n-ai auzit de tignafes? Mare minune ar fi să ieşi cu el viu din iarmaroc...

Creştinul îi trase o cruce intrusului şi se grăbi să schimbe locul cu tot cu gloabă.

Sâle voi şi el să-i spună două cuvinte cunoscătorului de cai, dar, când îl privi, i se păru că mutra îi este cunoscută. Şi, cu adevărat, se mai întâmplă şi asemenea minuni: în fața

lui se afla vătaful de agie, cel care-l croise cu biciuşca şi-i luase calul şterpelit de la cazaci.

Acesta nu-l recunoscu pe flăcău.

— Măi frate, zise vătaful. Se vede că eşti verde şi nu prea bogat. Nu ştiu de ce, dar îmi placi. Hai cu mine să-ți dau un cal bun pentru banii tăi!

Sâle nu ştia ce să facă, să fugă ori... Dar se lăsă dus de mânecă spre un colț mai îndepărtat al iarmarocului. Şi dacă va fi la o adică, dacă vătaful are de gând să mai adauge ceva la biciuşca din sat... Se simțea voinic, iar vătaful nu mai părea aşa de înalt ca atunci, călare...

Sâle recunoscu îndată şargul cu care îl scosese din nevoie pe Filimon. Stătea legat la unul din multele conovețe ale târgului şi, din când în când, fura din tolba unui patruped vecin. Alături se afla un băiețel care, se vede treaba, îl păzea.

— N-a întrebat nimeni de şarg? se interesă vătaful.

— Ne-a..., răspunse copilul.

— Uite-l, făcu vătaful. Trei iuzluci şi jumătate şi-i al tău! Mândrețe de cal şi nu-i bătrân...

Sâle înțelese că vătaful nu-l recunoscuse. Şi se gândi că nu are niciun rost să-i împrospăteze memoria. La naiba cu burnuzul şi ciubotele! Aşa pleaşcă nu pică în fiece zi!

Numără în palma vătafului suma.

— Mă doare inima să-l vând, zise acesta... Dar mi-i bolnavă nevasta şi...

Sâle nu mai stătu să asculte durerile vătafului şi, cu calul de dârlogi, tot întorcând capul să vadă de nu-i ia urma vânzătorul, se grăbi spre locul unde trebuia să se întâlnească cei trei locuitori ai Găinarilor.

Panteleu şi Parascheva nu se vedeau încă. Sâle legă animalul lângă cel împrumutat şi adăugă grăunțe în opalcă. Nu avea răbdare să părăsească iarmarocul, să încalece nobilul bidiviu recăpătat în urma acestei întâmplări ciudate şi la un preț de nimic...

Panteleu şi Parascheva veniră târziu, el cu un sac plin, nelegat la gură, din care se vedeau tot felul de țoale şi aşternuturi. Ea – la doi paşi în urma lui, smerită ca orice femeie de gospodar, cu o paporniță plină şi grea.

— Frumos cal, se minună Panteleu. Dar... ia stai!

— Ce-i? aproape că strigă Sâle.

— Cât ai dat pe el?

Sâle povesti toată întâmplarea.

— Da aici nu te-ai uitat? întrebă Panteleu, tipărind cu palma crupa şargului.

— Dangaua cazacilor, ți-am spus doar. Se vede treaba că vătaful..., începu speriat Sâle.

— Măi, cap de lemn, nu mai este niciun vătaf! S-a terminat cu vătafii! De două săptămâni suntem ruşi, măi! Şi cazacii îs ruşi şi, când au să te prindă...

— Cum adică – ruşi? nu înțelese Sâle.

— Ne-au vândut domnitorii ruşilor, până la Prut ne-au vândut, cu tot cu potroace! Nu mai avem Domnitor, avem Împărat, Țar, cum zic ei. Şi nu mai avem pârcălab, avem dracul ştie ce, şi nu mai avem vătaf de agie, nu mai avem vornic... Crezi că degeaba ți-a dat calul pe nimica? Ca să scape de el! Că, dacă îl prind cazacii şi-l întreabă de unde-l are, apoi juvățul e al lui! De fapt, şi al tău...

Sâle se făcu alb la față, apoi verde, apoi pământiu:

— N-au să mă prindă... Am să-i şterg dangaua, am s-o jupoi... Dar calul nu-l dau!

— Lasă, găsim noi leac şi pentru dangaua asta, îi linişti femeia. Parascheva poate scoate oamenii buni din toate relele, dacă a scăpat ea satul de duhul cel rău care-i lăsa fără găini! şi izbucni în râs.

Jumătate din drumul îndărăt Sâle îl făcu călare, pe deşelate. Numai când sări o mutelcă de la o roată descălecă, dar se mişca atât de caraghios, încât Parascheva găsi de cuviinţă să-l prevină:

— Suie în căruţă, Sâle. Ai să-ţi caliceşti bărbăţia şi Panteleu n-o să mă lase să umblu la ouăle tale cu oblojeli.

Panteleu rânji mulţumit.

Sâle urcă pe capră.

11

Schimbarea stăpânirii în jumătatea de răsărit a Moldovei n-a produs un impact prea mare în Roşcoveţi. În locul vornicului a fost numit un *staroste* dintre localnici, un mutălău care-şi petrecuse vreo trei ani în prinsoare la cazaci şi o rupea jumătate ruseşte, jumătate ucraineşte, adică, de bine, de rău, se mai putea înţelege cu cei de sus. Mână dreaptă îi venise de undeva, din fundurile Rusiei, un *ureadnic*, adică un fel de soldat lefegiu, care cu ajutorul pumnului sau al sabiei ţinea să înveţe lumea cine-i stăpân în ţară. Mare amator de *holercă*, el se deprinsese repede cu băbeasca şi feteasca locale şi, cum în alt loc decât la crâşmă nu putea fi zărit, rezolva acolo toate conflictele ivite între localnici, dând întotdeauna câştig de cauză părţii mai darnice la tejghea. Alţi *cinovnici*, şi aceştia trimişi de la

împărăție, aveau să vină mai târziu, fie ca să strângă birul, care nu devenise mai mărunt, fie ca să întocmească pre limba lor cărțile cu cei vii, cu născuții şi morții, fie ca să aleagă pe cei ce trebuiau trimişi la oaste. Dascălul venit să învețe copiii scrisul şi cititul rusesc, de la o vreme, începu şi el să-şi vadă mai ales de băutura lui, lăsându-l pe cel vechi să-şi continue meseria pe înțelesul celor mici.

Dacă n-ar fi vorbit limbi felurite, lumea n-ar fi putut face mare deosebire între veneticii fanarioți (cărora puțin le păsa ce limbă ştiu supuşii lor plătitori de biruri!) şi veneticii din răsărit, cu care era aproape imposibil să te înțelegi, dar trebuia...

Despre toate astea însă au scris (bineînțeles, pe degeaba!) mulțime de cronicari, mai buni şi mai ştiutori, ce-i drept, fără să pomenească Roşcoveții, aşa că nu mă voi abate de la subiect, poate doar ca să pomenesc că au fost şi din cei care au câştigat câte ceva din tărăşenia asta. Robii țigani ai boierului Filimon s-au ridicat într-o bună noapte şi, profitând de harababura generală, s-au întors la traiul lor dintotdeauna – şatra. (Se vorbea chiar că feciorul cel mai mic al bulibaşei, Alecu, fratele lui Bănel, împuşcatul, s-ar fi întâlnit undeva cu un rus, mai tuciuriu decât dânsul şi mare scriitor de cărți, cu care n-a putut împărți o lăieşiță frumoasă foc, pre numele ei Zamfira, şi pentru care mai nu s-au luat la uciganie. Un zvon, desigur...)

Pe noi ne interesează noua aşezare – Găinari, şi ei îi vom închina în continuare hronicul.

Numărând două gospodării-bordeie şi o familie jumătate, Găinarii se mai procopsiră în acea toamnă şi cu vreo cinci prăjini de vie proaspăt plantată cu butaşi (vorba vine: cu

bucăți de râpcă luate de pe drumuri, mama copceacului nefiind prea mofturoasă la materialul săditor!) şi cu încă o grădină, toate muncite cu brațul de Sâle, din când în când şi cu slabul ajutor al lui Panteleu. După excomunicarea din primăvară, Panteleu nu mai gustase vinul, deşi uneori i se părea că-l prinde dorul de aşa ceva, dar buruienile istețe ale Paraschevei i-l retezau pe loc. Şi, dacă pusese şi el mâna pe hârleț ca să răstoarne țelina pentru butaşi, o făcuse pentru că dealul fără un petic de vie i se părea pustiu şi oarecum străin.

După întoarcerea de la iarmaroc, de Sfântul Dumitru, o puse Panteleu pe ibovnică să se îmbrace în țoalele aduse de la târg, o lăudă că-i stă bine şi, trăgându-şi şi el ciubotele cele noi, o pofti să facă un drum până în sat.

Parascheva se împotrivi:

— Parcă ai poruncă să nu mai calci în sat! Şi la iarmaroc când ne-am dus am înconjurat, vrei s-o pățeşti?

— Care poruncă? Cine-a poruncit? făcu Panteleu. N-ai văzut că s-a schimbat stăpânirea? Cei care m-au calicit nu mai au nicio putere. Şi-apoi unde vreau eu să te duc – acolo-i milă şi bunătate...

— Unde să mă duci? întrebă ea.

— Ai să vezi...

Cu burnuzul roşu pe ea şi cu şalul înflorat pe umeri, Parascheva arăta ca o copilă, şi nu una oarecare, ci o viitoare mamă. Făcuse ea ce făcuse, dar nu ascunsese starea în care se afla, dimpotrivă! Sărbătoarea nu era din cele mari, dar, toamnă târzie fiind, oamenii răscoleau colbul ulițelor ba spre biserică, ba pe la neamuri şi prieteni la o vorbă-două.

Bărbații priveau la ea cu ochi unsuroşi, la Panteleu nu prea luau seama, femeile opreau la tot pasul perechea, ca să-i laude şi să le ureze într-un ceas bun.

Una singură, Glafira, care-şi bătea bărbatul fără milă, măcar că era stearpă, găsi de cuviință să adauge urării şi ceva de învățătură:

— Iaca, vezi, Paraschevă, dacă te-ai lăsat de păcate, şi Domnul s-a milostivit.

Parascheva pufni:

— Ba din păcate am prins, Glafiră. N-a venit îngerul să mă vestească, sfântul duh al lui Panteleu m-a umplut!

— Ptiu, păgâno! scuipă în colb femeia şi se îndepărtă fuga.

Se opriră în fața bisericii. Curtea era plină de lumea ce ascultase slujba. Panteleu o luă de mână pe Parascheva şi urcă scările sfântului lăcaş. Preotul mai era în odăjdii şi număra împreună cu dascălul banii din cutia milei.

— De multă vreme te aşteptam cu pocăința, fiule, zise preotul.

Panteleu îşi făcu o cruce largă şi sărută mâna slujitorului Domnului.

— Aş fi venit eu, părinte, dar am avut poruncă să nu mai calc în sat. Dar m-am rugat Domnului şi el m-a iertat. Că şi Isus i-a iertat pe hoții cu care a fost răstignit.

— Nu lua numele Domnului în deşert, omule. Dacă ştii ce-a făcut Isus Hristos pe cruce, de ce n-ai ştiut că în cele zece porunci este şi aceasta: să nu furi?

— Ehe, făcu Panteleu, multe porunci, cine să le ştie pe toate!...

— Huleşti, omule...

— Ba nu, părinte. Iată cu ce treabă am venit. Vreau să mă cununi cu femeia asta.

Abia atunci o recunoscu preotul pe Parascheva, ce stătea la doi paşi în urma ibovnicului şi se îmbujoră toată când auzi cererea lui Panteleu.

Preotul păli. Câteva clipe nici nu putu deschide gura.

— Cum... cum ai intrat în casa Domnului, vrăjitoareo? Afară! Afară la duhurile tale necurate, la preacurvia ta, la toate spurcăciunile ce le faci! Afară!...

Parascheva nu părea să se fi speriat. Îl privi drept în ochi pe furiosul popă, îi pufni drept în nas şi păşi țeapănă de mândră afară din lăcaş.

— Părinte... Sfinția Ta..., începu Panteleu, dar preotul nu-şi putea reveni.

— Afară şi tu! Cu vrăjitoarele în iad să te cununi!...

— Da nu mai fi aşa îmbufnat, încercă să-şi liniştească ibovnicul vrăjitoarea. De ce nu mi-ai spus ce gânduri ai? Am eu un popă cunoscut la mănăstirea noastră, o jumătate de an a umblat la mine... Acela te cunună şi cu naiba!... Ori ți-i rău cu mine fără pirostrii pe cap?...

12

Sunt lucruri în sufletul sau în mintea omului care se petrec fără participarea conştientă a respectivului suflet sau a respectivei minți. Visuri de care nu ştii nimic, gânduri care se gândesc singure, dorințe care, întâmplător descoperite odată şi odată, te lasă perplex. Parcă ar fi vorba de o viață trăită paralel cu cea de toate zilele şi care, la vremea ei, te face să te reconsideri, te face să te priveşti cu alți ochi. De obicei, cu ochi mai îngăduitori...

Parascheva, după scurta, dar intensiva şcoală a babei Răsura, doftoroaia şi farmazoana Roşcoveților mulți ani la rând, practica medicina populară cu talent înnăscut şi bine dirijat de bătrână, paralel cu înşelătoria şi dezmățul. Cinismul ei întrecea orice măsură, părea însăşi natura ei, şi a fost nevoie de o banală întâmplare – perspectiva unui act sexual cu un bărbat mai bine dotat în acest sens decât cei cunoscuți până la el şi grija dusă până la sacrificiu de a-l salva de la pieire – ca să poată înțelege că are şi ea visuri ca toate femeile de pe pământ: un cămin, un copil, o viață de familie.

Cu totul altfel s-au petrecut lucrurile cu Trifan, feciorul fostului vornic.

Slab de caracter, salvat de mustra oastei, profitând de protecția lui taică-su, după chixul cu inițierea, intrase în panică. Speriat că şi o a doua încercare s-ar putea solda cu o nouă ratare, Trifan evita să mai privească în ochii Paraschevei, ca să nu mai vorbim de alte reprezentante ale părții femeieşti. Şi, după o lungă şi chinuitoare căutare a unei soluții de a ieşi din impas, se născu în el voința nestrămutată de a se impune pe altă cale ca bărbat, ca bărbat adevărat şi temut.

Parascheva înțelegea vizitele tot mai dese ale flăcăului la bordeiul lor aşa cum era normal să le înțeleagă: îi era datoare, îi promisese! Din care pricină odată, profitând de faptul că Panteleu ieşise din bordei, puse mâna pe capul tânărului:

— Săracul băiat, te-ai speriat atunci, dar nu-i nimic. Iaca, am să aduc copilul pe lume şi atunci...

Trifan îi aruncă mâna de pe creştet:

— Nu-ți face griji, Paraschevă! S-au găsit altele mai pricepute ca tine!

Altădată, farmazoana s-ar fi simțit cel puțin rănită în amorul propriu, de data asta se mulțumi să râdă:

— Poate-i fi găsit pe cineva, dar mai pricepută ca mine la dragoste să tot cauți... Dar ia spune, dacă nu-ți mai trebuiesc eu, ce tot cauți la noi, la Panteleu vreau să zic? Ori nu cumva te-ai turcit... Ai grijă, că te rupe!...

Trifan se făcu roşu:

— N-ai nicio ruşine... Eu cu Panteleu...

Dar nu reuşi să continue: stăpânul revenea în bordei.

13

În două zile meşterise Sâle, singur, un adăpost pentru cal, dar pentru operația la care trebuia să-l supună îşi mobiliză vreo trei prieteni şi, bineînțeles, pe Panteleu şi Parascheva.

Şargul nu părea să fie nărăvaş, dar, probabil, se pricepea că îl aşteaptă o încercare grea, pentru că refuza categoric să fie băgat între cei doi pari bine înfipți în pământul înghețat, de care mai trebuia şi bine legat. Când totuşi fu obligat să se supună, începu să zvârlă, ba chiar să muşte. Soluția o găsi Parascheva:

— Măi prostălăilor, când potcoviți caii, nu le ridicați un picior? Când stă numai în trei, cum să zvârlă? Ia ridicați-i unul şi legați-l de par!

Sâle însemnă cu degetul pe crupa animalului un pătrat cu dangaua cazacilor în mijloc şi puse mâna pe cuțit, dar doftoroaia îl opri:

— Isteț mai eşti, degeaba te-am făcut..., dar se opri brusc: Panteleu era de față şi n-ar fi fost bine pentru viitorul lor să afle ce vecin are. Degeaba te-a făcut mă-ta bărbat..., se corectă ea. Şi un prost s-ar pricepe că ai scos pielea calului unde-a fost ars cu fierul... Trebuie să jupoi mai mult, şi să jupoi aşa ca să se vadă că a fost calicit ori în vreo întâmplare, ori de o fiară...

Parascheva luă cuțitul din mâna lui Sâle şi desemnă cu mânerul zigzaguri largi pe crupa lucioasă a şargului.

Cei de față găsiră că femeia are dreptate, dar Sâle se împotrivi, cu lacrimi în glas:

— D-apoi aşa înseamnă să-l jupuim de tot... Nu se mai lecuieşte el câtu-i veacul...

— Apoi lecuitul lasă-l pe seama mea, zise Parascheva şi întinse cuțitul vecinului: Taie, hai!

Sâle trecu cuțitul unuia dintre prieteni:

— Nu pot... Taie tu...

Acela coşi puțin pielea şargului şi dintr-o mişcare făcu lama să lunece pe sub prima linie a zigzagurilor însemnate de doftoroaie. Calul scoase un nechezat-urlet şi prinse să se zbată nebuneşte. Parii abia mai rezistau în pământ, cei ce țineau dârlogii şi alte frânghii cu care legaseră animalul săriră în lături, dar se vedea treaba că din flăcăul cu şişul în mână ar fi ieşit un bun cuțitar. În câteva clipe spintecă toate liniile desemnate de Parascheva.

— Acuma apucați pielea de sus şi trageşi în jos cât mai tare, să jupuiețti toată bucata dintr-odată... Să nu se chinuie...

Manevra reuşi din prima încercare.

Dar nu mai reuşiră parii să se țină în pământ, nu mai putură oamenii să mânuiască frânghiile şi, scoțând nişte gemete şi alte sunete ce numai a nechezat nu semănau, bietul animal se izbi în sus, apoi înainte şi se trânti în omăt cu partea jupuită a crupei ce sângera. Culcat, îşi arunca picioarele în toate părțile, gemea, apoi încremeni brusc.

— Mi-ați ucis căluțul, strigă Sâle, ați omorât şargul!...

14

Aici e locul cel mai potrivit pentru o nouă parantează. Bunul şi condescendentul meu cititor trebuie să cuprindă tot tabloul tragicelor evenimente petrecute la Găinari cu vreo trei săptămâni înaintea Crăciunului din anul una mie opt sute doisprezece...

Se ştie din vechimea cea mai veche – o tautologie voluntară ce-mi aparține! – se ştie, zic, că cea mai ieftină şi mai bine vândută marfă din toate timpurile sunt prietenii şi frații.

Nu voi pomeni de Iuda, cel care şi-ar fi vândut Învățătorul: în momentul de față se verifică unele date recent descoperite, care ar putea să-l reabiliteze. Întrucât lucrarea de față are un caracter strict istoric, mă voi referi la Istorie. Iată, de exemplu, prietenia, mai mult, frăția de arme a lui Mihai Viteazul cu generalul Basta. Luptăm cot la cot, bem şi mâncăm la aceeaşi masă, ca până la urmă să ne trezim cu capul tăiat al Viteazului, la ordinl generalului... Sau prietenia de beton a lui Petru cel Mare cu Menşikov – se ştie cum s-a sfârşit... Ori amiciția dintre Marius şi Sulla, sau cea a lui Iliescu cu Ceauşescu...

Fiind acest fenomen un fapt divers, fiecare dintre iubiții mei cititori ar putea veni cu exemple proprii, ignorate de Istorie. Ar fi fost de-a dreptul ciudat ca asemenea „fapte diverse” să nu fi avut loc şi în părțile Roşcoveților şi Găinarilor.

Ambițioasele şi riscantele planuri ale lui Trifan, planuri la realizarea cărora reuşise cu uşurință să-l convertească şi pe Panteleu, necesitau o platformă solid pregătită, dar bazată şi pe unele compromisuri. Printre acestea: apropierea de noul staroste, lucru greu de atins, dat fiind faptul că tatăl lui Trifan fusese vornicul satului, cât şi firea închisă a actualului conducător; în al doilea rând – o prietenie cât mai strânsă cu ureadnicul.

Îi reuşiră ambele compromisuri. Calea spre inima ureadnicului ducea prin gâtlejul veşnic uscat al acestuia. Îl costă binişor cucerirea numitei inimi, în schimb dădea astfel o dublă lovitură: mutălăul de staroste, deşi mai mare în rang, ca provenit din autohtoni, era la cheremul rusului, într-o clipă de trezie a polițaiului putea fi demis în doi timpi... În felul acesta, Trifan putea comunica nu doar prin semne şi exclamații cu ureadnicul, mutălăul juca rolul unui tălmaci sigur şi al unui prieten de pahar, deşi, după culoarea feței, se vedea cât colo că băutura nu-i prea prieşte...

În planurile lui Trifan şi Panteleu, un rol foarte important îl jucau Găinarii, loc frecventat mai ales de femei cu treabă la doftoroaie şi absolut izolat pe timp de noapte sau pe vreme rea. Exact ce le trebuia celor doi asociați.

Astfel Sâle deveni brusc „persona non grata”. Îndepărtarea lui prin violență ar fi putut da naştere prea

multor întrebări şi, în ultimă instanță, chiar unei piedici de netrecut...

În dimineața aceea cu operația la care era supus calul lui Sâle, Trifan, ureadnicul şi starostele închinau la crâşmă „ceaiul de dimineață", cum avea obiceiul să-şi numească polițaiul tabietul.

Conversațiile lor nu priveau, de obicei, subiecte prea complicate, dat fiind că orice frază trebuia tălmăcită ba într-o limbă, ba în alta, singurele vorbe ale localnicilor învățate de reprezentantul puterii limitându-se la două: „Hai narok". De data aceasta însă Trifan aduse vorba despre un lucru urât ce se petrece în țară. Şi anume că armia rusească suferă de pe urma faptului că unii localnici le fură soldaților bunurile şi, mai ales, caii...

— N-am prea auzit aşa ceva, zise ureadnicul, hai narok! şi ridică ulcica. Starostele traduse.

Trifan sări:

— Ce zice? Că n-a auzit? Dar de văzut n-ar vrea să vadă? Chiar la noi în sat, de fapt, la Găinari, îi pot arăta un cal furat de la cazaci! Tot amu!

— Panteleu? întrebă speriat starostele.

— Mai rău, zise Trifan. Spune-i!

— Parascheva? îl ispiti iar mutălăul.

— Spune-i ce ți-am zis, se mânie Trifan.

Ureadnicul ascultă atent cele comunicate şi se schimbă la față. Cu toate că în clondirul de pe masă se mai clătina până la jumătate „ceaiul de dimineață", omul stăpânirii îşi aminti brusc obârşia. Se ridică de la masă, îşi potrivi cureaua cu sabia şi făcu scurt:

— Să mergem.

Nu putea permite patriotul din el ca nişte pârliți de români să-i jefuiască nepedepsiți marea Rusie eliberatoare. Şi, la fel, nu putea ocoli ocazia de a se evidenția în fața superiorilor. Şi, apoi, o asemenea descoperire i-ar fi putut adăuga o tresă în plus pe epoleți...

15

Şargul se răsturna pe spate, nechezând neputincios, încerca să se ridice în picioare, dar omătul era lunecos, nu-l putea ajuta. Curând locul, cât o bătătură bună, arăta ca un câmp de luptă, numai sânge, pari rupți şi frânghii... Calul mai făcu o încercare să se ridice, apoi se linişti brusc, gemând şi suflând puternic ca din foale.

Sâle şi prietenii profitară de nemişcarea animalului şi-l descurcară din frânghii.

— Ce facem? se tângui stăpânul. Moare...

— Ba nu mai moare nimeni, îi strigă Parascheva. Stă bine, cu rana pe omăt, are să-i oprească sângele. Acuşi se scoală, mă duc să-i aduc leacurile mele. În trei zile are să se poarte ca un miel...

— De te-ar auzi Cel de Sus, scânci Sâle, dar se simțea în scâncetul lui nădejdea că Parascheva ştie ce spune şi ce spune face.

Cu bucata de piele jupuită în mână, femeia se îndreptă spre bordeiul ei, unde-şi ținea buruienile şi unsorile.

Ar fi putut să intre în bordei fără să ridice privirile din pământ, mergea greu şi se temea să nu-i fugă picioarele pe omăt, oricum era în preajma celui mai important eveniment din viața ei şi trebuia să se păzească. Dar ieşise învingător obiceiul de a căuta totdeauna spre cărarea ce venea din sat

– drumul la doftoroaie (ba şi la vrăjitoare!) era destul de bătut.

În spatele tufarilor ce apărau capătul cărării, acum lipsiți de frunze, văzu un grup de bărbați, trei dintre ei în uniforme militare. Îi recunoscu pe Trifan şi pe staroste.

Cei cu uniforme nu puteau fi decât cazaci...

Intuiția ei de farmazoană n-o trădă nici de astă dată: calul. Altă pricină nu putea fi. Dintr-o mişcare aruncă pe podeaua bordeiului bucata de piele, luă la întâmplare două ulcele cu unsori, după care ieşi în întâmpinarea oaspeților neaşteptați.

Un greabăn de pământ ascundea vederii nou-sosiților locul unde avusese loc operația.

Fără bună ziua sau alte cele, starostele se repezi la Parascheva:

— Unde-i calul?

— Măi, măi, dar cum ați aflat? se minună femeia. Se pricepu să vorbească mai tare, ca s-o audă şi cei de după greabăn. Numai că degeaba v-ați ostenit, i-am alungat singuri...

— Pe cine i-ați alungat? strigă starostele.

Ea aşteptă să se deschidă vederea spre calul zăcând şi spre flăcăi şi abia atunci continuă:

— Pe cine, pe cine, lupchii! Erau trei lupi, când am auzit fornăit şi am ieşit din bordei, unul era de-amu' pe spatele calului. Noroc că Sâle avea oaspeți, altfel ne mâncau şi pe noi... Nu-i aşa, băieți, că ne rupeau şi pe noi?...

— Voinice dihănii şi rele..., făcu unul din flăcăi.

Ureadnicul se învârti în jurul animalului murdar de sânge şi tremurând. Privi lung la teatrul de război şi porunci celor doi soldaţi cu care venise:

— Nu se vede dangaua, întoarceţi-l pe cealaltă parte...

Cei doi soldaţi reuşiră să pună calul pe picioare doar cu ajutorul flăcăilor şi al lui Sâle. Trebuiră să-l sprijine ca să nu se trântească iar. Şargul arăta jalnic, murdar că nu i-ai fi putut aprecia culoarea părului, cu sânge închegat pe tot trupul, părea a fi muşcat din toate părţile.

Lupi văzuse destui în ţara lui ureadnicul. Şi destule dobitoace sfâşiate de aceste fiare.

— Mda, făcu el când văzu rana de pe crupă. Lup! Ia-te ce-a mai muşcat, parcă a tăiat cu briciul! Nu-i pe undeva bucata de piele pe care au rupt-o?

— Cu ea în gură a fugit..., zise Parascheva. Iaca, arătă ea spre unul din flăcăi. El l-a otânjit cu un par, dar bucata din gură n-a lăsat-o!

— Eu l-am otânjit cu parul cela, confirmă flăcăul. Dar cu parul nu ucizi lupul...

— Şi încotro au fugit? întrebă ureadnicul.

Pe mutălăul de staroste îl lăsa gura să tot tălmăcească vorbele poliţaiului.

— Î-î..., începu Sâle ridicând mâna ca să arate spre deal, dar Parascheva i-o luă înainte:

— Încolo, spre baltă...

Ureadnicul trimice un soldat să cerceteze urmele.

Soldatul se întoarse imediat:

— Nu se poate intra, e baltă... Nu-i îngheţată...

— Apoi aşa-i, făcu ureadnicul, lupii aleg întotdeauna locuri grele... Vasăzică, asta-i treaba. Da' lumea spunea că-i de furat...

— Ba, de furat... Faţă de mine şi de Panteleu l-a cumpărat la iarmaroc, la Lăpuşna.

— Şi câţi lupi ziceţi că erau?

— Doi..., strigă Sâle.

— Trei, îl corectă Parascheva.

— Ia spuneţi, cum aţi aflat că au dat lupii peste noi? Cine v-a spus? îl ispiti Parascheva pe staroste.

Starostele nu-i răspunse.

— Ei, se mai aude, făcu Trifan, care tăcuse tot timpul. Cred că or fi fost copiii care se joacă prin râpă...

Ureadnicul se dădu lângă şarg. Trecu cu degetele peste marginile zigzagurilor însemnate de cuţit. Calul gemu şi se trânti la pământ.

Sâle se repezi să-l ridice, dar nu reuşi.

Ureadnicul trecu la botul animalului şi-l examină atent.

— Apoi iată ce-am să vă spun, moldovenilor. Măcar că nu ştiu ruseşte, dar lupii de la voi tot acelaşi năravîl au ca şi lupii din Rusia. În primul rând, ei nu se bagă la curul calului, se tem de copite. Aşa că o iau de la bot: unul îl apucă de nări, iar ceilalţi îi dau afară maţele... Calul vostru are botul întreg. Iar muşcătura... Şi un copil ar spune că-i muşcat cu briciul... Unde-aţi pus bucata de piele ce-aţi jupuit-o?

— Lupii l-au rupt, lupii! strigă Parascheva după ce starostele termină de tălmăcit vorbele poliţaiului.

Ureadnicul făcu un semn soldaţilor:

— Căutaţi! Din pământ s-o scoateţi!

Unul dintre ei intră în bordeiul lui Sâle. Celălalt se îndreptă spre celelalte două.

Parascheva făcu un pas spre „laboratorul” ei, dar ureadnicul o opri.

— Stai pe loc!

Curând se întoarse cel de al doilea soldat cu bucata de piele în mână. O puse pe zăpadă cu părul în sus. Într-un oval ars cu fierul se putea citi un cerculeț.

— Cazacii... Ei vin la oaste cu caii lor...Cine a tăiat? întrebă omul legii. Tu? se adresă el Paraschevei...

— Eu, zise Sâle. Eu...

— Mergi cu noi, porunci ureadnicul. Iar voi aduceți calul la *upravă*.

Cei doi soldați trecură de-o parte şi de alta a lui Sâle.

Starostele îi şopti ceva polițaiului.

— Cu ea o să stăm de vorbă când i-a mai scădea pântecele... Hai, am plecat!

— Trifan, îi zise Parascheva lui Panteleu când grupul dispăru pe cărarea ce ducea în sat.

— Ei, ba, Trifan! făcu găinarul. Parcă-s prieteni!...

— Dar pe tine de ce nu te-au luat?

16

Ai căutat, neprețuitul meu cititor, să-ți înnoieşti cunoştințele în ale mitologiei după unele observațiuni ale mele privitoare la acest capitol, mai ales când vine vorba de istoriile întemeierii de noi aşezări. Şi, fără îndoială, mi-ai dat toată dreptatea să protestez contra implicării de forțe cereşti (mai ales olimpice!) în asemenea treburi. Într-adevăr, e de-a dreptul caraghios ca în secolul nostru, hai să nu-i zicem

ateu, ci un pic rezervat în ale teologiei, să crezi că datorăm întemeierea Romei lui Romulus şi Remus, cei născuți din violul *zeului Marte* asupra unei vestale pământene (dovadă a faptului că Rhea Silvia nu era zeiță, ci muritoare este că şi-a abandonat gemenii unei lupoaice, aşa cum fac şi azi numeroase femei, chiar neviolate!). Sau că Aeneas a fondat cetatea Lavinium! Cel puțin riscante, aceste afirmații ale miturilor. În primul rând: cum putea relația dintre un zeu – adică ceva imaterial, o himeră! – şi o muritoare să ducă la naşterea a doi gemeni atât de materiali, încât să sugă laptele unui animal sălbatic? Cum putea duce împreunarea bine hrănitului rege Anchises cu zeița Afrodita – deci şi ea un duh, o iluzie, o extraterestră – la apariția unui prinț în stare să întemeieze cetăți?

Sunt convins sută la sută că mi-ai dat dreptate, dragă cititorule, sunt însă sigur şi de faptul că ți-ai pus la urmă şi marea întrebare: dar cum rămâne cu Roma? Roma există! Cum rămâne cu Lavinium? Ruinele cetății există şi ele!

Da, există! voi spune şi eu. Au existat şi cei doi gemeni, a existat şi prințul troian, a existat şi vestala. N-au existat personajele nemateriale, imaginare – zeii şi zeițele. N-a fost niciun Marte, a fost un sergent-major beat sau un caporal, pe care mitologia l-a avansat la gradul de zeu al războiului. N-a fost nicio Afroditâ, a fost una din slugile regelui, eventual o prietenă din copilărie, transformată mitologic în zeița frumuseții. Pentru a incita publicul cititor, pentru a da unor fapte vulgare umbra aceea de mister şi noblețe, atât de apreciate de popor. Asemenea în zilele noastre: într-un film banal, care povesteşte despre, să zicem, eşecul lamentabil al unei adunări de partid, se introduc câteva scene cu acte

sexuale prin birourile întreprinderii sau sub masa prezidiului, pentru ca spectatorii să nu părăsească sala...

Ar fi o insultă aruncată realității dacă în hronicul de față ne-am limita la cele câteva personaje care au participat nemijlocit la întemeierea Găinarilor şi nu am pomeni şi de cei puțini care, episodic, cu ştiința lor sau întâmplător, au contribuit la apariția pe harta lumii a acestei destoinice aşezări...

Deci nu ne vom permite să facem pe mortul în păpuşoi.

Iată:

Levon Abramian, un armean născut prin anii şaptezeci ai secolului optsprezece la Târgovişte, în Țara Românească, unde taică-su făcea avere strângând birurile pentru fanarioți, iar maică-sa, româncă, fiica unor boieri scăpătați, ținea un atelier de croitorie pentru madamele nostalgiind după fosta capitală, avea optsprezece ani când, împreună cu familia, fusese obligat să fugă mai întâi în Moldova, apoi în Rusia, ca să scape de mânia lui Ioan Gheorghe Caragea (pe care-l fura în văzul lumii!), dar şi de ciuma ce năpăstuise țara în acea vreme.

Fire aventuroasă, fără vreo meserie anume, refuză să împartă mizeria cu familia sărăcită peste noapte şi alese toga de pelerin al lumii ca majoritatea conaționalilor săi. Visa să ajungă bogat, cum fusese la Târgovişte, şi, obsedat de acest vis, făcuse roata prin zeci de târguri şi oraşe din Rusia, dar fără prea mare succes. Până când, în ajunul maturității, înțelese că în lipsa unui capital solid nu poți atinge înălțimi serioase şi că fără acest blestemat de capital poți face ceva numai în armată.

Nu, Doamne fereşte! nu era vorba să-şi pună uniformă cu eghileți sau fără şi nici să tragă cu arma: un civil trecut prin încercările vieții de mic afacerist poate trage şi cu condeiul! Ajuns la Sankt Petersburg după peregrinările ce-l aduseră în pragul disperării, făcu cunoştință în primul *tractir* vizitat cu un ofițeraş bine încălzit cu lichidele ce se servesc în asemenea stabilimente. De fapt, „făcu cunoştință" e un eufemism, ofițerul stătea singur la o masă plină cu sticle goale şi, când Levon trecu pe alături, îl apucă de mânecă şi-l aşează alături:

— Nu pot bea singur, şezi cu mine!

Armeanul tocmai voia să dea individului în uniformă riposta meritată când şeful sau proprietarul tractirului răsări alături şi-i şopti:

— Te rog, fă-i hatârul! Altfel îmi face praf localul!

Ah, cu ce drag şi cu câtă recunoştință avea să pomenească Levon Abramian clipa când fusese agresat de ofițer şi, contrar obiceiului, băuse ca un adevărat beţivan, deşi îl caracteriza în această direcție anume abstenţiunea!

Discuția incoerentă dintre cei doi dură câteva ore bune, după care, acasă, în apartamentul de celibatar al militarului, continuă până în zori.

Peste trei zile, Levon Abramian era adjunctul şefului cu aprovizionarea al unui regiment de „pifani", şeful fiind bine şi mult băutorul ofițeraş...

Aprovizionarea infanterişti lor, lăsată mai mult pe seama adjunctului, se făcea potrivit schemei simple – jumi-juma, astfel că peste doi ani, în ajunul ocupării de către ruşi a unei provincii situate în locuri mai calde, Levon era proprietarul unei căsuțe frumuşele în capitala Rusiei şi

deținătorul unui cont destul de grăsuț la una din băncile sigure ale Sankt Petersburgului. Dar mai era şi nemulțumirea de clima putredă a nordului, precum şi, mai ales, de teroarea la gândul că odată şi odată tot pică un control la departamentul cu aprovizionarea...

Când află numele pământului ocupat, Levon îşi aminti brusc limba pe care-o vorbise din copilărie, făcu aşa ca să se afle noutatea şi la Marele Stat-Major al armatei şi nu se împotrivi deloc când i se propuse postul de şef al manutanței într-unul din oraşele îndepărtatei, dar caldei Basarabii. Era mare criză de cunoscători ai limbii din noua provincie, iar mulți dintre cinovnici se simțeau orfani fără parchetul sankt-petersburghez sub tălpi. În câteva zile, îşi găsi familia uitată, ca să treacă pe numele maică-sii, care mai trăia, căsuța, iar disprețul fraților şi surorilor îl lichidă cu o sumă frumuşică. Apoi, fără să-şi ia rămas-bun de la văduva cu care avea de gând să pună capăt celibatului, luă calea provinciei proaspăt şi şmechereşte adăugate Imperiului.

Se împlinea visul tinereții sale, era o şansă pe care n-o putea rata!

Manutanța promisă în capitală, la fața locului, se dovedi a fi într-un orăşel umil din *uezdul* cu numele curios Lăpuşna, perspectivele unei creşteri a capitalului agonisit – mici în asemenea fundac, dar, oricum, fu nevoit să accepte. Nu mai levita asupra-i teroarea reviziei, şi asta însemna mult! În rest...

Activ, iute la minte, neostenit, ca orice om de afaceri, Levon Abramian descoperi totuşi, după multe zile de gândire, calea spre perpetuarea schemei „jumi-juma”.

Cum toate celea tebuiau luate de la capăt, Levon îşi găsi de ajutor o haimana, un localnic care numai pentru mutra lui trebuia băgat la puşcărie şi, când toată alergătura legată de încartiruirea regimentului, de alegerea localurilor pentru brutărie şi depozite de alimente luă sfârşit, porni să cerceteze piaţa. Mai precis, iarmarocul săptămânal, lăsat să funcţioneze aşa cum îl ştiau de zeci ori sute de ani aborigenii.

În primul rând, se convinse că preţurile, comparate cu cele din capitala părăsită, sunt derizorii. Apoi înţelese că noul comandant al regimentului, precum şi majoritatea ofiţerilor, au mai mult grija vistului, a balurilor la care să cucerească simpatia localnicelor şi a chefurilor care trebuiau subvenţionate de către manutanţă. Încolo, dacă ostaşii aveau ce mânca – însemna că lucrurile merg strună şi nu se prea interesează Statul-Major de fleacuri, cum ar fi depăşirea bugetului regimentar: colonizarea de pământuri noi cerea şi cheltuieli noi şi mari...

Trifan Cărbune, fiul fostului vornic al Roşcoveţilor, venise la iarmaroc să vândă vreo zece oi. Familia avea nevoie de ceva parale pentru nunta fetei, sora lui Trifan. Şi el se nimeri să fie al treilea neguţător cu care pofti să stea de vorbă boierul venit din Rusia (Levon purta o şubă din blană de lup şi o pălărie ciudată în formă de căldare răsturnată).

Vorba se termină repede, preţul cerut era cam a zecea parte din cât ar fi trebuit să plătească în capitală, adică era rost de o afacere bunicică. Flăcăul nu arăta prea umblat prin şcoli, aşa că... Haimanaua fu trimisă cu oile la regiment, iar Trifan invitat la *cantora* boierului, ca să

semneze hârtiile de vânzare-cumpărare a mărfii şi să încaseze banii.

Modesta căsuță țărănească în care îşi avea căminul vremelnic boierul rus care ştia limba flăcăului moldovean şi în care, tot vremelnic, până la construirea cazărmii, se întocmeau şi documentele manutanței îl dezamăgi oarecum pe Trifan, dar stăpânul îi plăcu: stă de vorbă cu el de la egal la egal!

— Faceți nuntă, Înălțimea Voastră? îndrăzni Trifan, cucerit de atenția boierului.

— De unde-ai scos-o?

— Apoi zece oi nu se cumpără aşa...

Boierul zâmbi:

— Soldații fac nuntă. Asta-i mâncarea regimentului pe-o săptămână... Peste câteva zile, iar la iarmaroc. Mai aveți de vânzare? Ai o sută, o sută cumpărăm...

Trifan simți că ameţeşte: „Iată omul meu!", se gândi.

— Oi avem, făcu el... Numai că...

— Numai că... ce?

Trifan nu răspunse deodată. Stătea la îndoială.

Armeanul intră în odaia de alături, de unde reveni cu o sticlă pântecoasă şi două păhărele. Le puse pe masă şi le umplu.

— Bea, băiatule, nu te teme, asta-i votcă. Ai băut vreodată votcă?

Băutura semăna cu holerca pe care-o aducea crâşmarul de la ucraineni, dar nu puțea aşa tare.

— Bună-i, icni Trifan.

— Bună, bună, spuse boierul. Şi cum ziceai tu – numai că? Numai că... ce?

Trifan răsturnă şi al doilea păhăruţ, trase aer mult în piept şi repezi ca din puşcă răspunsul:

— Numai că au câte o ureche tăiată pe jumătate..., şi privi drept în ochii boierului.

Acesta însă făcu o mutră lungă şi ridică din umeri:

— Ei şi ce? Soldaţii mei nu mănâncă urechi de oaie.

Trifan se mira şi el de cât curaj îţi poate da o duşcă bună de votcă:

— Înălţimea Ta, asta înseamnă că nu-s curate... Tata le-a cumpărat de la un baci, care i le-a adus noaptea. Şi dimineaţa, când le-a văzut – ia baciul de unde nu-i...

— Vrei să zici că-s de furat?

— Păi cam aşa vine treaba... Cine le fură le taie jumătatea unde au semnul stăpânului..., făcu Trifan cu glas scăzut.

Armeanul tuşi şi tăcu o vreme.

Flăcăul simţi cum îi fuge pământul de sub picioare.

— Mda..., zise boierul. Şi cum spuneai că te cheamă, nici nu te-am întrebat.

— Trifan... Trifan Cărbune..., şopti flăcăul şi simţi cum i se urcă un nod în gât.

— Trifan, vasăzică... Apoi uite, Trifane... Jumătate de ureche – jumătate de preţ. Tu ce zici?

— Înălţimea Ta..., aproape că se bâlbâi flăcăul. Când... când să le aduc?...

Boierul râse şi mai turnă o dată:

— Nu te grăbi, flăcăule. În primul rând, trebuie să ştii că treaba asta-i numai a noastră şi nu trebuie s-o afle cineva...

— Ştiut lucru, îl întrerupse Trifan. Mormânt...

— Ascultă bine! În al doilea rând, nu mi le aduci pe toate, câte zece bucăți de fiecare dată...

— Câte zece...

— Şi gata jupuite... Şi nu cumva să umbli cu pieile la vânzare, le îngropi bine...

— Le îngrop în baltă...

— Bravo, ai înțeles. Şi nu le aduci tu. Te înțelegi cu omul meu şi vine el cu o sanie ori cu o căruță şi doi soldați la locul unde o să vă vorbiți...

Armeanul deschise sertarul mesei, de unde scoase o cutie, şi numără în mâna flăcăului cinci ruble de argint.

— Atâta ai să primeşti de fiecare dată. Ştii să scrii?

Trifan privea vrăjit la bănuții strălucitori, care însemnau vreo douăzeci şi cinci de iuzluci, poate chiar mai mult...

— Atunci iscăleşte-te aici, zise armeanul şi-i întinse câteva hârtii.

Trifan desenă cu greu nişte semne ce păreau a fi slove, făcea acest lucru pentru întâia oară.

— Adică aşa-i treaba, Trifan Cărbune: nu te ştiu, nu mă ştii... De ce să se îngraşe lupii şi nu soldații mei?... Eşti băiat deştept, Trifane, ai să ajungi departe...

Ajuns la marginea târgului, Trifan dădu bice cailor, se culcă pe fundul saniei şi se înveli cu cojocul. Trăgea să pornească a viscol şi nu era rău. Votca mai încălzea trupul şi mai dezmorțea mintea. Iar mintea vedea limpede stâna aceea dinspe miazăzi, dinspre găgăuzi, cu vreo cinci sute de oi, lăsate la iernat în pustietate numai cu doi ciobani şi trei dulăi...

Caii ştiau singuri drumul spre casă.

17

Scriu şi tot scriu la hronicul acesta, iubite cititorule, scriu istoria vie, reală a naşterii unei noi aşezări în partea aceasta a Europei, pustiite de războaie şi năvăliri, de domni hrăpăreți şi de slugile nesătule ale acestora, şi, vrând-nevrând, se încumetă gândul a face o comparație între zilele trecute şi cele de azi. Şi simt cu toată ființa că acelaşi lucru te străduieşti să-l faci şi tu...

Ce aveam pe plan economico-social? Domni, slugi şi prostime. Domnul era puterea unică şi absolută, slugile – slugi, fie că duceau țucalul domnitorului, fie că îi țineau vistieria, îi comandau armata sau îi luau în gestiune magaziile. Nici tu un departament al construcțiilor – unde cădea săgeata trasă de cârmuitor, acolo se înălța un palat sau o mănăstire; nici tu un minister al economiei sau industriei – moara măcina la porunca domnului, stativele țeseau la porunca domnului, peştele se prindea tot la porunca lui... Prostimea, ca prostimea, se spetea pentru un boț de mămăligă, din care trebuia să mai taie şi o hrincă bună pentru biruri, şi se repezea plină de entuziasm să ia toporul sau coasa în mână când striga domnul „laca turcul!” sau „laca rusul!”.

Pe plan politic, treburile stăteau cam tot aşa: dacă biruia turcul, dă-i logofătului ordin să scrie scrisoare de supunere la Poartă, în care să explice vizirului ori sultanului că Țara Moldovei de mult plănuia să intre în componența Măritului Imperiu... etc. ... Dacă bătea rusul, dă-i logofătului poruncă ori mai bine scrie singur țarului că Țara Moldovei nici nu-şi închipuie cum a rezistat atâta vreme fără dezinteresata protecție rusească...

Iar prostimea, ca prostimea, cum să scrie ea țarului sau sultanului dacă nu ştia scrisul şi nici limbi străine nu prea studiase?

Azi, odată cu revoluționara aducere a civilizației în Țară, domnitorul a fost înlocuit cu un Preşedinte (care e obligat să-şi iubească pătimaş copiii, rudele şi amicii!), slugile sunt într-adevăr slugi (cu excepția țucălarilor, scoşi din nomenclator şi înlocuiți cu voluntari din rândul demnitarilor), aceştia urmați de guvern şi parlament, mai departe – o nouă categorie socială: clasa de mijloc, ori, mai precis, a mediocrilor, apoi prostimea propriu-zisă, adică majoritatea electorilor.

După cum se ştie, marea bătălie pentru ştergerea deosebirii dintre sat şi oraş s-a terminat cu cvasitotala ruralizare a oraşelor, atât ca mentalitate, cât şi ca limbaj, fapt care permite Preşedintelui să nu se mai rupă în două, politica internă şi externă practicată de noul conducător fiind o copie a gândirii lui Oşlobanu, perfect sincronizată cu cea a subalternilor, adică a întregii țări. (Excepție – opoziția, subțirică şi năucă, care pe vremea lui Panteleu se pedepsea cu tăierea capului, în zilele noastre – cu tăierea telefoanelor, sechestrarea conturilor bancare şi, mai rar, dar întotdeauna, cu procese penale, ale căror verdicte sunt dictate de la telefonul *number one* al țării...)

Cu groază mă gândesc, iubite cititorule, că, inspirat de zilele noastre, autorul letopisețului de față n-ar fi putut să-ți ofere un hronic pe măsura acestuia. Şi pricina ar fi fost nu conjunctura politico-socială, nu neîntemeierea de noi aşezări, slavă Domnului, cresc ca ciupercile peste tot căsuțe cu multe etaje, dar discreția absolută păstrată în privința

fondatorilor şi proveniența mijloacelor investite, recunoaşteți, nu pot fi subiect de letopiseț... Unde mai găseşti un Panteleu, unde un câine dresat şi vopsit ca al Baskerville-ilor, unde capră de tâmplărie şi nuiele de lozie, unde păcură, cu prețurile acestea umflate de criza mondială a petrolului? Şi, principalul, cine mai ia seama la o sută-două de galinacee furate când gripa aviară a dus la distrugerea a zeci de ferme şi la exterminarea voită a milioane şi milioane de moțate?...

Recunoaşte, neprețuitul meu cititor, te trec fiorii când te gândeşti că civilizația ar fi putut fi importată în țara noastră pe vremea Mavrocordaților, iar Panteleu ar fi putut fi un simplu magazioner la un depozit cu găini sacrificate, provenite din import...

18

De câteva zile bune, Parascheva nu-i mai punea în mâncare lui Panteleu buruienile celea numai de ea ştiute, care tăiau bărbaților pofta de băutură. Se minunau şi femeile care veneau la doftoroaie cu te miri ce beteşug cum de-a făcut farmazoana să-i arate omul atâta de voinic şi de cuminte la vorbă. Bordeiul numai din afară arăta a bordei, înăuntru nu l-ai fi deosebit de o casă mare gospodărească, plină cu de toate, pentru că nu veneau pacientele stăpânei cu mâna goală. Când într-o bună dimineață de duminică îi călcă pragul chiar cucoana matuşca şi-i ceru vrăjitoarei în mare taină să-i facă ceea ce Domnul refuza să-i împlinească, adică s-o bucure cu un urmaş, Parascheva respinse punga pe care i-o întindea nefericita femeie şi-i ceru în schimb o

vorbă bună pe lângă părintele popă, ca acesta să se îndure şi să le pună, ei şi lui Panteleu, pirostriile pe cap...

Într-un cuvânt, toate mergeau strună şi, dacă mai pâlpâia în aer o urmă a ceva nelămurit, ca un fel de alarmă, era, desigur, grija a ceea ce se apropia cu fiecare zi, ziua ce trebuia să însemne schimbarea vieții înspre şi mai bine – aducerea pe lume a pruncului. Toate mişcările, toate gândurile Paraschevei numai acestui apropiat eveniment erau închinate şi spaima aşteptării a ceva încă neîncercat creştea cu fiece clipă. Nu mai era de mult o feţişcană şi cine dacă nu doftoroaia trebuia să ştie că acest blestem al proniei cereşti „în chinuri să naşteți" e cu atât mai valabil cu cât trec anii...

În ajunul Bobotezei, în vreme ce Panteleu trebăluia pe afară, Parascheva se hotărî: adună într-o boccea tot ceea ce îi era de trebuință – plăpumioara, scutecele şi alte cele –, se îmbrăcă ca de ger, deşi era o Bobotează destul de miloasă, şi îşi strigă omul.

— Ce s-a mai întâmplat? se miră el. Mă laşi?...

— Mă tem, Panteleu. Vine sorocul şi mă tem... Vreo câteva femei din sat m-au chemat la ele... Tu n-ai să mă poți ajuta. Am să mă duc la văduva lui Terinte...

— Drept gândeşti. Să-mi faci un băiat sănătos şi voinic!

De fapt, pleca Parascheva cu inima strânsă, şi nu atât de chinurile făgăduite de Cel de Sus, cât de o presimțire a ceva rău, venit din altă parte. Făcuse o mare greşeală, dar nu-şi putea da seama ce anume. Avea s-o afle curând...

Panteleu o lăsă pe Parascheva la poarta văduvei ce născuse în viața ei un car de copii şi o luă repede spre casă. În sat intra cu spaimă, cu toate că schimbarea puterii

însemna şi schimbarea verdictului obştii – amintirea trecutului nu-l părăsea.

Întors la bordei, îl găsi pe Trifan stând pe laiță şi trăgând pe nas tutun.

— Iate, măi, parcă ai fi un boier de-acei de la stăpânire, se miră Panteleu.

— Încă nu-s, dar am să ajung, râse Trifan. Te-am văzut că ți-ai dus muierea în sat. Se aplecă şi ridică de la picioare un burlui pântecos. Poate acuma, că nu-i acasă, ai să încerci un gât-două?

— Nu-s nebun, zise hotărât Panteleu. Mai mult nici nu-mi trebuie; un gât – şi moartea! Parascheva ştie ce zice...

— Şi tu chiar o crezi... Ai să te faci şi tu muiere!

De când Trifan îi împărtăşise planurile sale şi de când Panteleu părea a le fi acceptat, flăcăul renunțase la „bade Panteleu", ca pe vremuri. Ortacii se tutuiesc.

— Am venit cu treaba ceea a noastră..., făcu Trifan. S-a copt...

Panteleu rămase cu gura căscată. Îşi aminti brusc vremurile celea ale tinereții, şi-l aminti pe Bănel şi simțământul acela de spaimă amestecat cu cel de triumf, de goana aceea nebună prin noapte, peste râpi şi coclauri, de urletele poterei şi ale ciobanilor când le pierduseră urma şi de sunetul acela dulce al arginților numărați în palmă la final...

— Ori acum, ori niciodată, zise sec Trifan. Parascheva s-a dus să fete, aşa-i?

— Trifane! făcu amenințător Panteleu.

— Lasă, am mai şuguit şi eu... Ei?

Panteleu fixă cu privirea burluiul. Apoi se repezi de parcă ar fi vrut să prindă o gânganie şi duse vasul la gură:

— Dacă rămân în picioare – să fie pe a ta. Dacă nu..., şi sorbi de parcă o căldură nebună îi istovise tot trupul.

19

În marile clipe de cotitură ale vieții, când pentru o hotărâre sau alta ne sunt oferite secunde, nu putem şti niciodată dacă am luat-o pe cea dreaptă. Şansele sunt fifty-fifty... Încerc să mi-l închipui pe Cezar pe malul Rubiconului când află că senatul i-a spus un „nu” categoric. Îl văd încordat la culme, îi văd îndoiala ce i se citeşte cursiv pe chip şi, în sfârşit, zâmbetul viclean al vechiului jucător de barbut care ştie că zarurile aruncate vor indica neapărat şase-şase...

Dar nu toți cei care strigă *Iacta alea est!* fac şase-şase. Nu putem fi toți Cezari. Mi-l imaginez pe bietul alegător de la Moldova în cabina improvizată a secției de votare. Câte chinuri sufleteşti, cât efort intelectual până să pună ştampila *votat* pe lista de candidați ai Partidului Comuniştilor! Apoi – câte îndoieli, câte chinuri sufleteşti timp de patru ani, până să pună la următoarele alegeri aceeaşi ştampilă pe aceeaşi listă ca data trecută... Ceea ce-i demn de admirație în toată afacerea asta e îndârjirea, consecvența cu care moldoveanul mizează pe o singură culoare, deşi... Dar s-o lăsăm baltă: votul în țara noastră e secret. Din păcate, nu şi rezultatele lui...

O altă ipostază a jocului de-a „zarurile au fost aruncate” se poate întâlni şi sub formă de act mecanic, nu de efort intelectual.

A început sezonul estival. Nu eşti hotărât unde să-l petreci, la mare sau la munte. Şi atunci apelezi la cea mai populară metodă mecanică de a lua hotărâri: scuipi în palmă, loveşti cu latul celeilalte palme şi porneşti încotro zboară cea mai mare parte din spută. Se practică în majoritatea ţărilor europene, cu excepţia Elveţiei, care e înconjurată numai de munţi.

Nu vom ascunde cititorului: hotărârea luată de Panteleu făcea parte din cu totul alt joc: cel al ruletei ruseşti, cu foarte puţine şanse de câştig... Dar era parte integrantă a procesului de fondare a unei noi aşezări umane în această parte a globului pământesc.

20

Curtea bisericii din Roşcoveţi era plină de lume încă din zori, abia se terminase slujba de Bobotează, credincioşii aşteptau ca doi flăcăi care se tot scufundau în butoiul uriaş cu apă sfinţită să scoată crucea şi preotul să stropească mulţimea cu stebla de busuioc pe care-o ţinea pregătită în mână. Văduva lui Terinte povestea unor femei cum îi venise farmazoana Parascheva în ajunul sfintei sărbători, o chemase ea – „cine alta s-o ajute, că-i la întâiul copil şi nu mai este aşa tinerică” – şi cum a născut chiar în noaptea aceea, „singură, eu abia am primit copilul, care-a ţâşnit ca vrana dintr-o balercă, şi i-am tăiat buricul...”.

— Frumuşel băiatul, smoliţel ca mă-sa, poate-a da Domnul şi nu s-a lua pe urmele găinarului. Am vrut să trimit pe cineva să-i ducă bucuria şi lui tat-su, dar Parascheva nu m-a lăsat, vrea să i-l arate singură. Amu-i la

mine pe cuptor, am s-o mai ţin câteva zile... Norocoasă doftoroaia... Nici eu, că am opt, nu i-am făcut aşa uşor...

— Cum să nu-i fie uşor, râse Anica, fosta vecină a doftoroaiei. Câți au călărit-o, a avut pruncul pe unde ieşi... Bună meserie şi-a ales.

— Păcat să vorbeşti aşa, zise văduva. Opt copii şi pe toți mi i-a doftorit ea. Ori pe-ai tăi nu i-a scăpat? Încolo – treaba ei, acuma-i mamă ca toate femeile...

— Numai fetele de măritat de n-ar deprinde de la dânsa meseria asta care uşurează fătatul, făcu Glafira, cea care-şi bătea bărbatul.

Dar nu râse nimeni: de sfânta sărbătoare se iartă, nu se condamnă păcatele...

În sfârşit, cei doi băieți reuşiră să pescuiască crucea de argint, o ploiță bogată de agheasmă se lăsă cu binecuvântare asupra credincişilor şi norodul începu să-şi umple burluieşele şi tortarele cu apă sfințită pentru tot anul.

— Oare are să-i boteze copilul părintele? întrebă Anica. Că-i din flori, n-a vrut să-i cunune... Cică se ține cu duhurile rele...

— Dar ce are copilaşul cu duhurile?... făcu văduva. Iaca, pe Hristos l-a botezat Sfântul Ion, măcar că era ovrei...

Deodată porni prin mulțime un murmur: intrau pe poarta bisericii ureadnicul cu teaca fără sabie şi chipiul în mâna stângă, iar ceva mai în spate – Sâle, nebărbierit, într-o bundă cam ruptă, tremurând mărunt, că de frig, că de altceva...

Ureadnicul se apropie de preotul care tocmai terminase botezul mulțimii, îşi făcu o cruce largă şi sărută mâna sfinției sale:

— Iată, sfinte părinte, ți-am mai adus un credincios. L-au găsit nevinovat, a cumpărat calul cu bună-credință, nu ştia că-i de furat, şi-apoi nici stăpânul dobitocului nu s-a arătat. Este poruncă să-l primim fără vina asta... Dar pentru că a supus animalul la chinuri care i-au adus moartea – să-i dai pedeapsă, sfinția ta.

— Bine, făcu popa şi întinse mâna, pe care Sâle, îngenuncheat, i-o sărută cu lacrimi în ochi. Se vedea de la o poştă că cercetările nu fuseseră dintre cele mai blânde... Domnul să te ierte, du-te la casa ta. Am să mă gândesc şi am să te chem...

Sâle se ridică şi porni spre Găinarii lui. Niciunul dintre ortaci nu îndrăzni să-l însoțească...

* * *

Iar în vremea asta, pe drumul părăsit de pe culmea Dealului Luminăției ce ducea cândva spre un sat ars şi pârjolit până în temelii de tătarii din raiaua Bugeacului, îşi tăia pârtie o sanie trasă de cei doi cai voinici ai fostului vornic. Sufla un vântuleț aspru, viscolind zăpada, de parcă executau comanda celor doi călători îmbrăcați în cojoace mițoase.

— Dar înapoi cum ne întoarcem dacă se acoperă urmele? întrebă unul dintre călători.

— E-ha! Caii ăştia, dacă au făcut un drum, apoi pe urmă ţi-l găsesc şi sub apă! zise celălalt. Apoi răscoli în fânul din sanie şi scoase burluiul. Na! Dar numai un gât!

Panteleu trase o duşcă bună şi nu se putea opri.

— Ei, mai uşurel, ghilanule! făcu Trifan, smulgându-i vasul de la gură. Mergem la treabă, nu la nuntă!

...Acasă, după jumătatea ceea de înghiţitură, în aşteptarea morţii promise, clipele i s-au părut ani, simţea că i se albeşte părul, iar explozia ceea de bucurie a sângelui, ce căpăta, în sfârşit, adaosul râvnit, i s-a părut însuşi finalul. Zâmbetul ironic al lui Trifan era oglinda în care-şi citea rictusul pieirii şi i-au trebuit câteva minute bune până când să poată bâlbâi blestemul de mult pregătit în adâncul fiinţei:

— Dumnezeul mamei ei de curvă! Iate cum mi-a luat jumătate din viaţă! Că asta nu-i viaţă, fără sângele Domnului... Cum a vrut ea să facă o balegă din mine!...

Într-un târziu, după alte câteva înghiţituri, a prins a râde cu Trifan de mama focului, până când tovarăşul de fapte viitoare şi-a luat seama:

— Gata! Ai înţeles cum stă treaba, acuma linişteşte-te, rabdă. Sania-i în vârful dealului... Pe urmă... pe urmă, măi Panteleu, măi!...

O dată, e drept, încă la începutul toamnei, încercase Panteleu marea cu degetul: luase un piculeţ dintr-un burlui adus de o pacientă a Paraschevei, dar îl cuprinse o greaţă şi o mamă de bolboroseală în pântece, de parcă ar fi supt fiertură de pelin, de-aceea de ucis puricii. Şi dacă nu-l ispitea Trifan, cine ştie cât ar mai fi ţinut-o pe-a muierii. Dar acuma ştia: era treaba ei şi a blestematelor ei de buruieni... Se gândea ce-o să-i facă la întoarcere târâturii, poate o

uciganie soră cu moartea, dar numai dacă n-o să-i aducă pe lume un băiat...

— Panteleu, strigă Trifan, nu mă asculți! Cască bine urechile şi ține minte: tu ai să rămâi cu sania în deal, sunt acolo nişte movile, n-au să te vadă. Eu am să mă duc la dânşii să cumpăr, chipurile, o putină de brânză, după care am să vin peste o zi-două. Mai văd cum țin oile – dacă berbecii şi noatenele stau aparte. Că de cele a făta nu ne trebuie. Şi iaca ce nu ți-am spus: în desaga asta am vreo zece bulzi de mămăligă cu carne tocată şi otravă. Am încercat-o pe o javră din sat: în patru-cinci ceasuri îi doboară ca fulgerați. Ştii cum îs dulăii la stâne, ți-ai luat rămas-bun de la baci, dar ei te mai duc din urmă o bucată bună, până te văd plecat. Numai bine ca să-i hrăneşti!...

— Bun plan, făcu Panteleu. Da pe stăpâni cum să-i adormi?

Trifan rânji vesel:

— Apoi am să-i mai ispitesc dacă vine cineva pe la ei, când şi cum, nu te gândi.

Panteleu n-avea de gând să se gândească. De copil, de flăcău învățase să acționeze fără prea multe gânduri în cap. Şi de țânc, dacă se apuca să scuture merii vecinilor, şi de flăcău, cu Bănel şi alți ortaci la furatul oilor, ştia că, dacă se gândeşte la urmări, urmările pot veni. Să nu-i fi dat atunci prin cap ideea să îngroape după casă penele şi capetele găinilor, oare n-ar fi fost azi în rând cu lumea?...

Se întinse în fânul amirositor din sanie. O moleşeală caldă, plăcută, aproape uitată îi cuprinse tot trupul şi curând ațipi.

Movilele erau la locul lor, nici în vale să te uiți, nici din vale să se vadă ceva.

Trifan sări din sanie, îşi puse desaga pe umeri şi apucă burluiul:

— Să mă ierți... Îl aduc când mă întorc. Şi vezi, nici vorbă să te mişti din loc...

Panteleu coborî şi el să se mai dezmorțească, dădu cailor fân. Trăgea un vânticel aspru, spulbera zăpada de nu se mai vedeau urmele saniei. Se cuibări iar în fân. Simțea în vine cum îl ia cu năbădăi, ca atunci când în trei cu Bănel şi încă un lăieş fuseseră prima oară „la treabă". Era primăvară, turma departe de sat, mieii alergau zglobii în toate părțile, ciobanul şi un copil abia pridideau să-i scoată din mărăciniş, de unde îşi strigau disperați mamele. Era un behăit general, cei doi câini răguşiseră de atâta lătrat. Călare pe deşelate pe un cal de-al boierului Filimon, lăieşul se repezise în turmă ca apucat, se învârtea în toate părțile, dar aşa ca cele mai multe din oile ce se răspândeau speriate să intre în dumbrava unde stăteau gata Bănel şi Panteleu... Opt oi au luat atunci şi nimeni nu le-a mai dat de urmă...

Timpul se scurgea greu, până să asfințească mai rămânea ca un ceas, când se arătă Trifan.

— Treaba-i ca şi făcută. Sunt aşa cum ştiam, doi ciobani în coşar şi numai doi câini. Aveau trei, dar pe unul l-a calicit un lup... Au mâncat cu poftă darul meu... Noatenele şi berbecii stau aparte, să fie vreo cincizeci-şaizeci. Pentru început nu-i rău... Duminică le vine un cumnat să le aducă făină şi ce le mai trebuie... Azi e joi... Ce zici?

— Ce să zic? Ciobanii au să stea liniştiți, poate chiar au să ne dea o mână de ajutor, nu?

— Nu face pe deşteptul... Îi legăm! Le-am lăsat lor burluiul, au să doarmă ca nişte îngeri. Până duminică nu le-a fi nici pe dracul! Încolo... noaptea-i lungă, până în zori ajungem acasă. În urma saniei, oile au să meargă uşurel...

* * *

Lui Sâle nu-i părea rău de cele aproape două luni petrecute în beciurile *upravei*, nici de cele vreo zece *cnuturi* încasate pe spinare cât au făcut drumul până la casa stăpânirii, unde s-a găsit un om de treabă, care l-a ascultat şi l-a crezut (şi l-a găsit pe fostul vătaf de agie, care-i furase, apoi îi vânduse calul!), îi părea rău că, adus şi şargul cu greu la upravă, dar lăsat fără îngrijire, pierise... Ce bine i-ar fi prins în gospodărie, câte planuri îşi făcuse cu dânsul...

Găinarii îl întâmpinară în tăcere absolută. Uşa bordeiului lui Panteleu era sprijinită cu un druc, aşijderea cea a „laboratorului" Paraschevei. Bordeiul lui era deschis, dar neumblat. Cuptorul rece, apa din vadră îngheţată, aşternutul răvăşit, aşa cum îl lăsase la plecarea ceea neaşteptată.

Nu avea pe cine să întrebe, aşa că se apucă de cele mai de trebuinţă: făcu focul, trase cu mătura, puse vadra cu gheaţă pe prichiciul vetrei...

Se gătea să facă o mămăligă ceva, nu mâncase nimic din ajun, dar se aşează pe laiţă şi rămase aşa să se gândească la câte încercări îl poate pune viaţa pe om. Nici nu luă seama cum trece vremea, se apropiau chindiile când auzi râsete şi chiuituri. Ieşi în prag. Vreo câteva femei cu Parascheva în

mijloc urcau spre bordeiul lui Panteleu. Ceata se opri în fața uşii sprijinite cu drucul şi larma încetă.

— Da unde, Doamne, s-a dat Panteleu? strigă Parascheva.

— La Bobotează nu l-am văzut, zise una din femei, care ținea în brațe, bine înfofolit, un copil.

Parascheva aruncă cu piciorul drucul, deschise uşa şi zise femeii cu copilul:

— Dă-mi-l, cu mama se cuvine să treacă pragul casei!

Sâle înțelese care-i treaba şi se îndreptă spe bordeiul vecinului. Femeile plecară în tăcere.

— Cum îți place, Sâle, băiat i-am adus, l-am adus pe Pătru, Pătruțu, şi tat-su nu-i acasă. Unde-o fi?

În bordei nu era chiar frig, dar cam rece pentru un nounăscut. Sâle aduse un braț de vreascuri şi făcu focul.

Parascheva se aşează pe laiță cu copilul pe genunchi.

— Băiat? întrebă Sâle.

— Flăcău, zâmbi Parascheva. Pătru, ca şi bunicu-su. Aşa a hotărât Panteleu.

— Când l-ai adus pe lume?

— Ieri. Ieri-seară. La văduva lui Terinte, m-am temut să-l fac aici...

— Şi te-ai şi pornit cu alaiul? Ce fel de lehuză eşti?...

— Bună lehuză, n-ai grijă... Dar Panteleu... Unde s-o fi dus, de ce nu-i acasă?... Îmi spune inima...

— Ce-ți spune?

— Ba nu-mi spune nimic. Dar trebuia să mă aştepte, să se bucure cu mine...

* * *

Cu vreo două ceasuri înainte de miezul nopții, cum nu se mai auzea niciun hămăit de câine, iar luminița din ochiul ferestruicii se stinsese, cei doi tovarăşi coborâră spre coşar. Răsărea luna plină pe un cer fără urmă de nori şi lumina ei ruginie dădea tot felul de forme ciudate sulurilor de zăpadă linse de vânt. Omătul abia scârțâia sub talpa ciubotelor, doar scurtele rafale de vânt făceau să țiuie subțire ciulinii uscați.

— Ia stai! şopti Panteleu şi încremeni în loc. Parcă s-a arătat ceva la fereastra coşarului. O față...

Trifan se opri. Privi lung spre căsuța de vălătuci a ciobanilor.

— Ți s-a năzărit, bade Panteleu. Încă nu te-ai deprins cu băbeasca... Haidem.

Uşa era închisă. Trifan îşi lipi urechea de scândura înghețată şi ascultă, ținându-şi răsuflarea. Din spate se auzea suflarea deasă a oilor, din când în când foitul animalelor când simt un străin.

Trifan îi făcu semn ortacului să se îndepărteze de la uşă:

— Ce facem, bade? Poate să-i strig că am venit după burlui?

Panteleu abia se ținu să nu pufnească de râs:

— Poate le spui că le-ai adus agheasmă? Eu cred că trebuie să spălăm putina. De data asta nu ne-a mers...

Trifan îşi trase de la brâu toporişca:

— Ba! O vezi? Nici n-au să prindă a se trezi când îi ating în numele tatălui! N-am făcut degeaba atâta drum! Hai, eu dobor uşa şi tu...

— Măi Trifane, nu ne-am înțeles să facem moarte de om...

— Eu cu mâna goală nu mă întorc!

Şi păşi hotărât spre uşă.

Panteleu rămase ceva mai în urmă:

— Trifane, stai să...

Dar aceste cuvinte ale lui se dovediră a fi cele din urmă.

Abia îşi luă vânt Trifan, că uşa se dădu singură de perete şi din întunericul încăperii luci scurt şi rece lama unui topor care i se opri în frunte. Panteleu mai reuşi să audă trosnetul osului care cedează fierului şi horcăitul ortacului înainte să simtă lovitura din umărul lui stâng, care-i făcu mâna să scape coada toporiştii. Dar cu dreapta roti unealta şi o simți oprindu-se în ceva moale, după icnitul celui nevăzut, probabil, în gât. Trifan mai cădea încă, împreună cu unul din stăpânii coşarului, când a doua lovitură, de data asta cu talpa toporului, îl puse pe Panteleu la pământ. El continua să rotească la întâmplare toporişca, nu vedea ce loveşte sau în cine, înțelegea un singur lucru: îşi vede moartea cu ochii. Dădu să sară în picioare, dar din adâncul încăperii, târându-se, anume târându-se, apăru capul uriaş al unui câine care-şi înfipse colții în pulpa dreaptă. Cu ultimele puteri începu să lovească în dihania încurajată de unul dintre stăpâni:

— Rupe-l, Ursu! Pe el, Ursu...

În cele din urmă, toporişca lovi ceva tare şi colții dulăului slăbiră.

Panteleu sări în picioare, şimțea că de-abia îl mai țin, şi se repezi spre sanie. În urmă se auziră câteva clipe paşii unui urmăritor, apoi încetară brusc. Panteleu întoarse capul

şi văzu întins pe zăpadă un trup care nu era al lui Trifan. Sări în sanie, căzu în fân şi trase de hăţuri. Cu o singură mână – stânga nu voia să i se supună. Caii urcară în galop panta până la movilele unde stătuseră ascunşi şi o luară în galop nebun îndărăt, pe pârtia ce se mai putea zări.

Abia atunci simţi Panteleu o căldură umedă pe pulpa piciorului drept şi, în lumina rece a lunii, osebi pe fânul puţin ce mai acoperea fundul saniei ceva negru şi lipicios. Apoi, deodată, o durere ascuţită în tot trupul, o sfâşiere ucigătoare îi tăie simţirile...

Aşa, ba revenindu-şi pe câteva clipe, ba prăbuşindu-se îndelung în uitare, făcu Panteleu drumul de întoarcere spre Găinari. În vârful Dealului Luminăţiei, caii se opriră singuri. Erau uzi de sudoare, aburii ieşeau din trupurile lor ca fumul dintr-un foc şi, la îndemnul slab al nefericitului lotru, refuzară să coboare costişa spre bordei. Panteleu mai degrabă se rostogoli decât coborî din sania roşie de sânge şi porni spre casă aproape târându-se.

În urma lui se desemna pe omătul imaculat o dâră subţirică, roşcată.

Cu un ultim efort împinse uşa bordeiului. Ca prin sită îi văzu pe Sâle şi pe Parascheva aplecaţi asupra a ceva ce mişca şi scotea nişte sunete subţirele, neînţelese.

Panteleu se ridică în genunchi, căscă gura de parcă ar fi vrut să spună ceva.

Parascheva deschise nişte ochi mari, îngroziţi de ce vedeau, dar ridică în braţe copilul şi strigă:

— Panteleu, e băiat! Pătru, Pătruţ...

Tatăl băiatului Pătruţ încercă să zâmbească, dar faţa i se crispă brusc şi omul se prăbuşi la pământ. Exact pe locul

unde cu câteva luni înainte căzuse la fel câinele crescut şi învăţat de găinarul Panteleu...

Sâle îl întoarse pe spate:

— E mort, zise el...

În după-amiaza aceleiaşi zile, ureadnicul din Roşcoveţi, împreună cu colegul din satul cu stâna atacată şi câţiva soldaţi, coborâră şi ei costişa pe care se târâse Panteleu pe ultimul lui drum. Constatară moartea criminalului, al patrulea mort în această încercare de jaf, răscoliră prin bordei, dar nu găsiră nimic care să intereseze organele represive ale imperiului.

Preotul refuză să-l înmormânteze pe lotru la cimitirul satului, aşa că Panteleu fu îngropat fără popă alături de locul de veci al câinelui învăţat.

Omul lui Levon Abramian îl aşteptă o zi întreagă pe Trifan cu leşurile oilor, apoi duse stăpânului vestea că tânărul îl amăgise.

Parascheva se mută împreună cu copilul la Sâle, cu care peste un an avu un al doilea fecior. Nu arăta deloc afectată de pierderea bărbatului din care nu mai reuşise să facă om, practică în continuare meseria de doftoroaie, nu şi pe cea de curvă şi farmazoană.

Aici se poate pune punct hronicului despre întemeierea propriu-zisă a Găinarilor, pentru că o aşezare umană poate fi considerată ca atare doar când locuiesc în ea cel puţin doi adulţi, se naşte un copil şi, bineînţeles, când are şi cimitirul ei...

Sfârşitul Cărţii a Doua

CARTEA A TREIA

1

Pentru venerabilii mei cititori, doritori să cunoască soarta de mai departe a localității Găinari, nu dispunem de prea multe informații, cel mult de înscrisurile uşor agramate din cărțile bisericeşti despre naşteri şi decese, de unele date din documentele aşezămintelor imperiale ruseşti (pentru perioada 1812-1918), unde e cazul – ale celor româneşti, precum şi de ceva elemente de folclor, de care, fireşte, ne vom apropia cu rezerve, dată fiind atitudinea suspicioasă a autorului față de mitologie.

De altfel, hronicul nu şi-a propus mai mult decât a realizat, iar această Carte a Treia este rezultatul unui act de bunăvoință al cronicarului, care nu şi-a neglijat niciodată cititorul.

Pe drept cuvânt, două sute de ani, pentru Istorie, pot fi o clipă sau o veşnicie. Şi dacă ar fi o absurditate să încerci a înghesui veşnicia unei, să zicem, Prime Republici Franceze într-un modest hronic cum este cel de față, clipa trecută de la întemeierea Găinarilor, cu tot cu zilele de azi, ar fi păcat să nu fie consemnată: ea începe în aceste pagini. Şi credinciosul meu cititor nu mi-ar ierta-o dacă n-aş face-o...

Aşadar, cronologic: creşterea cătunului Găinari şi locuitorii lui, cu unele date biografice, acolo unde lucrul acesta este posibil şi veridic, începând cu anul 1813.

1. Panteleu Avădanei, născut în 1770 în plaiurile Neamțului. Concubinaj cu Parascheva, născută în anul...(?).

Mort în 1813. Copii: Pătru, n. în 1813. (Detalii în Cărțile Întâi şi a Doua ale prezentului Hronic.)

2. Vasile (Sâle) Lopată, n. în 1789. (Mai departe, în înscrisurile oficiale ruseşti: Vasilii Lopatov.) Concubinaj cu Parascheva, văduva lui Panteleu. Mort în 1838. Copii: Ivan, n. în 1814.

3. Parascheva-doftoroaia, n. în (?). (Mai departe, în înscrisurile oficiale ruseşti: Praskovia Besfamilnaia.) Concubinaj cu Pantelei Avodanov, apoi cu Vasilii Lopatov. Dispărută în 1854. După spusele unor gospodine – luată de un vârtej în seara nunții unui nepot. După declarațiile altora – mistuită de o flacără albastră în fața cortului unde se veselea nunta, curioşilor prezentându-li-se chiar o mână de cenuşă strânsă la fața locului cu pricina... Desigur că e vorba de două legende fără acoperire! Dă totuşi de gândit faptul că, şi într-un caz, şi în celălalt, „martorele" susțineau că au auzit unele şi aceleaşi cuvinte strigate din eter de către doftoroaie: „Bucurați-vă, că bună sămânță v-am lăsat!"...

Copii: Piotr şi Ivan, n. în 1813 şi în 1814.

4. Piotr Avodanov, n. în 1813. Căsătorit în 1833 cu Licheria. Copii: Pantelei, n. în 1834. În 1835, arestat şi condamnat la cinci ani de închisoare pentru furt de oi din stânele găgăuzilor din părțile Comratului. În 1838, eliberat din închisoare pentru bună purtare şi în acelaşi an arestat şi condamnat la douăzeci de ani pentru jaf armat. Mort în Siberia, data necunoscută.

5. Ivan Lopatov, n. în 1814. Căsătorit în 1833 cu Anna. În acelaşi an, plecați amândoi în calitate de argați la

coloniştii nemți din sudul Basarabiei. Revin trei ani mai târziu cu doi gemeni: Albert şi Adolf, şi cu ceva bani.

6. Pantelei Avodanov, n. în 1834. Căsătorit cu Lisaveta în 1854, în ziua dispariției bunicii Parascheva. Copii: Piotr, n. în 1856. În 1857 este prins cu zece curcani furați de la agronomul Isaev din Roşcoveți, purtat prin sat cu două păsări legate la gât şi, în cele din urmă, iertat de stăpânul păsărilor recuperate. Peste trei zile este prins când dădea foc casei starostelui – casa arde până în temelie, tribunalul din Chişinău îl condamnă la muncă silnică pe viață. Mort în minele de plumb din Siberia în 1865.

7. Piotr Avodanov, n. în 1856. Căsătorit cu Maruşca în 1877. Copii: Pantelei, n. în 1877. În acelaşi an, înrolat în armată, la infanterie, în 1878 se află cu regimentul în stepele kazahe, la Semipalatinsk. De mai multe ori sustrage din magaziile unității arme, pe care le vinde păstorilor nomazi. La a treia tranzacție este prins în flagrant. Arestat, înainte de a fi deferit tribunalului militar este supus pedepsei obişnuite în acele vremi: trecerea cu spatele dezgolit printre soldații dispuşi în două rânduri şi lovit de către fiecare soldat cu vergeaua de la armă. Moare în timpul execuției, cadavrul îi este părăsit în stepă, unde va fi devorat de păsările răpitoare. Toate acestea aduse la cunoştința autorităților militare de unde criminalul a fost recrutat.

8. Adolf Lopatov, unul din gemeni, n. probabil în 1834, se mută la Roşcoveți în anul 1860, unde părinții cumpăraseră 5 ha de pământ. Mai departe, soarta lui, precum şi a restului familiei, este necunoscută.

9. Pantelei Avodanov, n. în 1877. Concubinaj cu odesita Anfisa în 1902. Copii: Piotr, n. în 1910. În 1903, ca să scape

de armata de la care se tot eschiva, fuge la Odesa, unde, cu girul unei rude de-a soției, este acceptat într-o bandă de contrabandişti. Îşi jefuieşte sistematic tovarăşii de „afaceri”. În 1908 este prins şi condamnat la moarte potrivit codului contrabandiştilor, dar reuşeşte să fugă şi timp de doi ani se ascunde la Găinari, în sânul familiei. La numai câteva zile de la naşterea copilului, este descoperit şi sentința foştilor acoliți este adusă la îndeplinire...

10. Piotr Avodanov, n. în 1910 – din 1918, Petre Avădanei, revenit la numele nerusificat.

În 1918 Găinarii nu se deosebeau aproape deloc de Găinarii din primele decenii ale secolului 19, ceva mai răsărite bordeiul – aproape casă – întemeiat de Panteleu şi celălalt, săpat de Sâle, acum chiar casă – deşi modestă – în care locuiau urmaşii lui. În rest, încă vreo trei bordeie, săpate de umili veniți de pe aiurea, printre care şi numeroasa familie a unui Pătrunjel şi a soției lui, Safta, fugiți prin 1912 împreună cu opt copii din Bucureşti, Țara Românească, unde aveau toate motivele să se teamă de legile care pedepseau hoția. Îşi întreținea şatra din găinării foarte mărunte...

Deşi roşcovețenii ar fi putut considera Găinarii o mahala a satului, autoritățile locale se interesau de cătun doar când era vorba de vreun furt sau vreo altă nelegiuire, găinărenii neplătind nici măcar impozite (dealul nefăcând parte din moşia satului!), evidența populației fiind ținută „după ureche”, aşezarea spontană neființând nici măcar pe planurile directoare ale Marelui Stat-Major al armatei ruse, doar înălțimea nelocuită, botezată de topografi drept a

Luminăției Sale, cota 320. O insulă părăsită în imensul ocean numit Imperiul Rus...

Odată cu revenirea Basarabiei la Patria-Mumă, Găinarii primesc (formal!) mândra titulatură de sat în cadrul comunei Roşcoveți şi o serie de privilegii, dar şi de îndatoriri, printre care şi ciudata obligativitate a învățământului primar...

2

Piotr Avodanov, până de curând Petea, acum Petre Avădanei, fu înscris la şcoala din Roşcoveți în clasa întâi la vârsta de unsprezece ani. Doi boieri şi o cucoană veniseră într-o bună dimineață la Găinari, unde le explicară Anfisei, mama lui Petre, şi Saftei, mama Pătrunjeilor, că odraslele lor vor trebui să învețe scrisul şi cititul; în caz că nu se vor supune, părinții vor trebui să plătească o amendă usturătoare. Cinci din cei opt copii ai lui Pătrunjel aveau vârsta (aproximativ) împlinită pentru atâta treabă, aşa că a doua zi, împreună cu părinții, se vor prezenta la Roşcoveți, unde li se vor distribui manuale, rechizite şi câte ceva de îmbrăcat, dacă va fi cazul.

În zorii celei de a doua zile, şase copii desculți, nu prea îmbrăcați, nici prea spălați, porniră pe drumul spre comună, fosta cărare, însoțiți de Safta lui Pătrunjel, Anfisa fiind angajată într-o partidă de ghilit pânza, una din muncile pe care le presta ca să-şi poată creşte orfanul şi potoli setea de care cam suferea de când cu moartea tragică a bărbatului.

Ceea ce îl impresionă mai mult pe micul Petre nu erau clădirea şcolii şi clasele cu bănci vopsite, nici mulțimea de

copii cu care avea să se vadă în fiece zi, ci pantalonii şi bocancii pe care îi strângea la piept de parcă s-ar fi temut să nu-i ceară înapoi boierul care se numea „domnul învățător”. Tălpile picioarelor, găurite de mii de ciulini şi tăbăcite de toate colburile şi noroaiele Găinarilor, refuzau să lunece în aceste minunate încălțări după libertatea absolută cu care erau deprinse chiar şi pe zăpadă, dacă nu era gerul prea mare. La sfatul domnului învățător, renunță la încălțare, urmând să facă lucrul acesta acasă, după ce se va spăla pe picioare... Al doilea lucru care-l impresionă nespus nu era nici abecedarul, căruia nu-i prea vedea o aplicare practică, nici tăblița de ardezie neagră pe care, oricum, s-ar mai fi putut mâzgăli câte ceva, ci ghiozdanul de carton presat, în care ar fi putut încăpea o mulțime de cireşe, mere, pere, prune şi alte cele ce stau de pomană în pomii din grădinile oamenilor.

Primii trei ani de şcoală au trecut cum au trecut; intrat într-a patra însă, cum ştia de-acuma să citească un pic, chiar să şi scrie câte ceva, Petre simți brusc un fel de leşin la inimă, monotonia şederii în bancă şi obligația de a asculta toate bazaconiile pe care încerca să i le bage în urechi donu’țător îl făceau să dispere. Un dor nebun de libertatea pierdută îi ardea pieptul, simțea nevoia de mişcare, de o activitate ce i-ar fi putut aduce foloase. Cam la fel simțea şi colegul Ilie, cel mai răsărit dintre Pătrunjei, şi, în timpul nesfârşitelor drumuri dintre şcoală şi casă, reuşiră să-şi comunice acest lucru. Mai mult – nici casa nu-i mai atrăgea, nu mai erau copiii de altădată, ca să-şi topească energia în jocuri de-a mijatca sau altăceva, aveau nevoie de senzații mai tari...

Prima lovitură au dat-o împreună în cancelaria şcolii. Ieşiți de la lecții „pentru sine”, unul a rămas pe coridor „de şest” (ştiau expresia de la Pătrunjel-bătrânul), celălalt a scos din servieta directorului tabachera cu țigări, pe care au ascuns-o în curtea şcolii.

Directorul fumase în recreația precedentă, aşa că nu putea fi vorba decât de un furt sau o glumă a celor doi colegi nefumători. Nefiind cei doi colegi prea glumeți, s-a trecut la percheziția generală a elevilor, în special a celor ce părăsiseră clasele în timpul lecțiilor. Petre şi Ilie erau cei mai vârstnici dinte elevi, dar nici prin buzunare sau locuri mai intime nu li s-a găsit nimic, nici limbile nu le tremurau la testul cu „Spui minciuni? Scoate limba!”.

A doua lovitură au dat-o spre sfârşitul anului, pentru ei – spre sfârşitul scolii. În aceeaşi manieră. Doar că, de data asta, jertfe au fost cei doi învățători. Unul a rămas fără galoşi, celălalt, fără umbrelă şi trenci.

Cercetările întreprinse urgent au rămas fără rezultat, dar bănuielile au persistat... Nu puteau fi alții decât cei doi handralăi care nici învățăturii nu-i făceau față, nici cu frecvența nu stăteau mai bine.

Obiectele au fost cedate lui Pătrunjel-bătrânul pentru zece pachete de țigări „Naționale” şi o sticlă de secărică.

Abia în toamnă, într-o zi ploioasă, trenciul şi umbrela au fost descoperite de către stăpân protejând un ins al cărui statut social nu era compatibil cu obiectele respective...

Pătrunjel n-a încercat să ascundă proveniența echipamentului. Aşa au făcut cunoştință cu şeful de post cei doi absolvenți ai şcolii primare din Roşcoveți.

Între o bătaie bună şi o lună de zile la construcţia unui hambar în curtea şefului de post, pe de o parte, şi tribunal, pe de alta, băieţii au ales prima variantă. De fapt, lucrul a durat aproape toată iarna, aşa că în primăvară băieţii, cu cazierul curat, au hotărât că locul lor de muncă cel mai potrivit era la iarmarocul din capitala judeţului.

Erau voinici, aveau câte şaptesprezece ani. Încărcatul şi descărcatul mărfurilor diferiţilor negustori erau o joacă de copii pentru ei, dar tot o joacă se dovedi a fi şi plata. Se putea trăi, dar în adâncul sufletului se simţeau frustraţi, meritau mai mult...

Din acea clipă, se poate spune, avea să înceapă biografia celor doi prieteni...

Într-o bună zi, ajutând un oier să vândă câţiva miei, câteva pielicele şi o putină cu telemea, au acceptat câte un ţoi – cinste pentru ajutor –, dar au refuzat altă plată, cerându-i în schimb să-i ducă cu căruţa într-un sat ce-i pica pe drum baciului. La câţiva kilometri de iarmaroc, la trecerea printr-o pădure, Ilie l-a afumat pe nefericitul negustor cu o măciucă, apoi au tras trăsura mai la dos, au golit chimirul destul de bine garnisit al vătămatului şi, lăsând omul să-şi vină în fire pe iarbă, s-au întors călări în capitala cu iarmarocul să-şi sărbătorească succesul.

Baciul însă s-a nimerit a fi tare de cap şi foarte curând, mai clătinându-se, mai frecându-şi cucuiele, s-a întors de unde plecase ca să dea alarma.

În seara aceleiaşi zile, în aceeaşi cârciumă unde cinstiseră câte un ţoi cu negustorul, cei doi asociaţi fură umflaţi de poliţiştii însoţiţi de victimă.

Trei ani la şcoala de corecție pentru Petre fu sentința şi patru ani închisoare pentru Ilie, care în timpul procesului împlinea optsprezece ani...

Anfisa primi cu stoicism vestea, de altfel, era bine afumată când şeful de post i-o comunică şi nu se miră deloc când, după trecerea a trei ani, se trezi în casă cu un flăcău, cam slăbuț, ce-i drept, care i se adresă simplu: mamă... Nici el nu se miră tare când văzu în față ruina unei femei, cândva frumoasă, care profesase în tinerețe meseria de „profesionistă" în cel mai rău famat cartier al Odesei, de unde o adusese la Găinari cu cine ştie ce amăgeli Panteleu, tatăl, pe care Petre nici nu-l prinsese în viață. Era, femeia, ca de obicei, bine băută, dar avea calitatea de posesoare a trei hectare de pământ, picate ca din cer în anul 1927, în urma reformei agrare.

Când însă absolventul şcolii de corecție (şi al închisorii, unde fusese transferat după împlinirea a 18 ani!) află că vânzarea acestui dar al patriei este interzisă pentru o perioadă de vreo zece ani, ataşamentul filial slăbi brusc şi fiul risipitor reluă calea iarmaroacelor din capitala provinciei. Aratul, semănatul, prăşitul şi cositul nu-l entuziasmau, erau munci pentru oameni simpli. El era învățat, avea patru clase absolvite. Şi câte ceva din altă şcoală...

În martie 1940, Petre avea treizeci de ani şi ceva, trei detenții, două a câte doi ani, pentru extorcare de bani şi jaf, şi una de cinci ani temniță grea (adică la ocnele de sare), pentru că împreună cu Ilie bătuseră crâncen un polițist care-i prinsese în flagrant delict de „violare de domiciliu şi furt calificat" şi care polițist avusese ideea salvatoare pentru

amândoi să moară în spital după proces. (Ilie, pentru că luase asupra sa greul crimei, fusese condamnat la zece ani şi nu se mai ştia nimic de el.) Eliberat din detenție, revenise la Găinari, unde se închină într-o doară la mormântul Anfisei, moartă în absența lui, se luă la harță cu primăria pentru cele trei hectare pe care maică-sa nu le lucrase nicio zi şi se însură, deocamdată pe „onoarea lui" – adică civil –, cu cea mai mică dintre progeniturile lui Pătrunjel, sluta şi destul de vârstnica Mariția... Bordeiul arăta aşa cum îl părăsise Anfisa, într-o mizerie de nedescris, mizerie pe care Mariția se strădui s-o perpetueze, lucru care pe Petre nu-l prea deranja, căminul lui de la maturitate fiind mai ales cel oferit de penitenciare.

Şi mai venise Petre de la ocnă alt om, nu mai era pungaşul şi găinarul amator din tinerețe, ocna te învață multe, te face un bun psiholog, vezi fraierul de departe şi-l poți îmbăta cu apă rece cât ai zice peşte. Dar nu se grăbea să se apuce serios de treabă, să-şi pună în aplicare cunoştințele căpătate. Voia să-şi mai umple de aer adevărat plămânii bucşiți de sare cât timp mai sunau în buzunar gologanii lui Pătrunjel...

În această postură îl prinse pe Petre Avădanei frumoasa dimineață a zilei de douăzeci şi opt iunie, anul una mie nouă sute patruzeci.

Stătea pe steiul care despărțea râpa de văiugă şi cugeta la...

Dar la ce poate cugeta un om fără căpătâi, flămând şi plin de planuri mărețe într-o frumoasă dimineață de vară?...

3

Atentului, aş spune chiar vigilentului meu cititor nu i-a scăpat, desigur, sintagma „frumoasa dimineaţă a zilei de...” şi, cum era şi firesc, s-a revoltat: de unde până unde „frumoasă” dimineaţa unei zile însemnate cu negru în inimile noastre şi a întregii ţări? Cum putea fi frumoasă ziua în care a fost ruptă pentru a doua oară din trupul ţării mult pătimita Basarabie şi dată pe mâna celor care şi-au făcut imperiu numai din asemenea prăzi? De acord, compătimesc cu cititorii, dar nu-mi pot cere scuze: dimineaţa era într-adevăr frumoasă, caldă, chiar toridă. Martoră ar fi putut să-mi fie răposata mamă, Dumnezeu s-o odihnească, care, din cauza caniculei, a leşinat în timp ce ne îndreptam spre bunici şi, căzând, şi-a fracturat o claviculă tip „crenguţă frântă”. A fost o întreagă aventură, în oraşul luat prin surprindere, cuprins de panică, în balamucul creat de locuitorii care încercau să scape din faţa puhoiului roşu ce se apropia, să găsim un doctor, cu bagajele deja încărcate în maşină, dar care şi-a întrerupt pentru o oră plecarea (posibil ca ora aceea să-i fi fost fatală!) numai ca să-şi facă datoria pentru care jurase în faţa memoriei lui Hipocrat...

Nu pot suferi, urăsc imixtiunea beletristicii în mărturii, în hârtii oficiale, cronica ţinând totuşi de document. Din care cauză mă cuprinde uneori un fel de protest când îl citesc pe Titus Livius, cel gata oricând să înlocuiască lipsa de informaţie veridică cu figuri de stil, adică să beletrizeze; mă enervează la culme descrierea luptelor pierdute de romani cu Hannibal la Trasimene şi Cannae, unde „cerul posomorât şi ploaia măruntă” apar numai ca să scuze cumva faptul că cei care au luat mardeală îi erau

compatrioți. Geniul militar al viteazului cartaginez nu avea nevoie nici de averse, nici de soare ca să biruie. Dar Titus Livius nu a scris despre un geniu, a scris despre un duşman... Mă mir că unii exegeți îl pun pe acelaşi taler cu, să zicem, Tacit sau Plutarh... Ori iată-l pe Karamzin. Niciun fel de tertipuri stilistice, niciun fel de floricele când ni-l serveşte ca pe tavă pe Petru cel Mare veselindu-se şi cântând ca un marinar beat când sărbătorea cinci ani de la victoria de la Poltava chiar a doua zi (nota bene!), chiar a doua zi după ce îşi decapitase feciorul...

În documentul istoric, figura de stil înlocuieşte adevărul, ca să nu zic că ascunde minciuna. Să ne amintim cel puțin comunicatele Sovinformbiuro-ului. Sau buletinele informative ale televiziunii naționale...

Nu, dimineața zilei de douăzeci şi opt iunie una mie nouă sute patruzeci a fost una însorită. Din punct de vedere meteorologic.

Din punct de vedere istoric, data, nu ziua, era neagră...

4

Dimineața zilei de douăzeci şi opt iunie a început la Roşcoveți cu alarmă de clopote, aşa cum se trag ele, de obicei, la incendii. Mulți oameni au sărit din case sau grajduri, dar, convingându-se că nu la ei arde, dădeau să revină la ocupațiile obişnuite, când din clopotniță răsună basul, de data asta pițigăiat şi speriat, al părintelui Teodosie:

— Oameni buni, vin ruşii! Carol al II-lea a cedat Basarabia bolşevicilor! Bucureştiul ne-a trădat!

După care făcu un rezumat al hotărârii Consiliului de Coroană.

Părintele Teodosie era singurul posesor al unui aparat de radio „Philips” cu baterii, la care uneori seara se adunau şi intelectualii satului.

— Oameni buni! strigă iar preotul – Vine ciuma roşie! Salvați-vă singuri, cum puteți, țara nu are grijă de noi!

Coborât din clopotniță, slujitorul lui Dumnezeu văzu un grup de oameni adunați în fața casei lui, aflate chiar în curtea bisericii. Erau notarul, primarul, şeful de post, directorul şcolii şi câțiva învățători.

Fără să scoată o vorbă, preotul deschise geamul larg şi porni aparatul de radio. Răsună glasul unui bărbat, vorbind cu un vădit accent rusesc:

„Aici postul de radio Tiraspol! Aici postul de radio Tiraspol! Frați basarabeni, iată că se împlineşte visul vostru al tuturor: regimul criminal, burghezo-moşieresc al României întoarce marelui stat sovietic Basarabia, răpită de la patria sovietică în 1918...”.

Preotul suci butonul la Bucureşti, de unde se transmitea decizia Consiliului de Coroană, dar nu mai rămaseră s-o asculte decât primarul, directorul şi câțiva săteni. Ceilalți, care în fugă, care mai calm, se îndreptară spre casele lor.

Preotul lăsă radioul să vorbească, ieşi din curtea bisericii şi intră în bătătura unui vecin. Peste câteva minute se întoarse cu o şaretă la care era înhămat un cal bine îngrijit:

— Eu nu pot să plec. Păstorul nu-şi părăseşte turma... Iată calul meu dacă cineva are nevoie de el... Domnule director?...

Directorul luă calul de căpăstru:

— Mulțumesc, sfinția ta... Toate rudele mele şi ale nevestei nu-s de aici...

— Domnul să te aibă în paza lui, făcu preotul.

Pe la vremea prânzului, în fața primăriei se adunase o bună parte din sat. Evenimentul zilei se comenta în fel şi chip. Câțiva bătrâni încercau să-şi amintească cum făcuseră ei slujba „la împăratu', la rusul cel vechi. Erau şi printre ei oameni, poate s-au mai cumințit, că tare mai beau ..."; „Ori şi-au mai făcut de cap ori nu când era sloboda! La noi aici ne-a ferit Domnul, dar câte-am văzut la Lăpuşna!..."

Un gospodar mai tânăr îşi amintea cum a fost grănicer la Tighina şi cum au prins o „şpioancă din Rusia: tot pichetul a trecut pe la ea în camăra de gardă! Câte pule-a mâncat săraca în noaptea aceea, numai ea ştie. Şi se ținea! Al dracului rusoaicele!".

— Ia vezi, laudă-te mai tare, îl sfătui un moşneag. Să nu-ți întoarcă tot ce-a mâncat!...

Trecu pe alături şareta preotului. Înghesuiți de tot felul de baloturi şi bocceluțe, directorul şcolii, împreună cu soția şi un copil de țâță, îşi ridică pălăria:

— Rămâneți sănătoşi, oameni buni. O să ne întoarcem...

— Nu ştiu, nu ştiu, făcu un bătrân. Drum bun...

Şeful de post, însoțit de doi soldați, păşea alături de trăsura trasă de doi cai, în care peste o mulțime de bagaje trona, obeză, nevastă-sa cu un copil în brațe şi cu altul călare pe un balot...

Salută milităreşte mulțimea, dar nu scoase o vorbă.

— Ce i-aş mai trage un glonț în cur, zise un bărbat bine băut, se vede treaba că încă din ajun.

— Da el ție nu ți l-a tras, omule! zise primarul.

— Ehe-he, numai să încerce!...

Pe la amiază, Petre se gândi că n-ar fi rău să dea o raită prin sat, se putea întâmpla să se afle, cum se mai afla uneori, vreun creştin care să-i toarne un păhăruţ. Inima cerea aşa ceva, dar, în buzunare, bănuţii ceia pe care-i primise de la Pătrunjel ca dar de nuntă (de fapt, plata pentru bucuria că-l scăpase de fata bătrână care ajunsese Mariţa!) se cam terminau...

Porni deci spre Roşcoveţi şi nici prin cap nu-i trecea că paşii aceştia îl vor duce spre împlinirea a ceea ce îi sortiseră ursitoarele...

Mulţimea adunată în faţa primăriei, care se afla peste drum de biserică, îl duse cu gândul la vreun praznic ceva, adică era rost de colivă şi băuturică, iar gândul acesta îi descreţi fruntea.

— Hai, Pătrule, făcu un sătean, mai cu viaţă, că vin ai tăi!

— Care ai mei?

— Care, care...Ruşii, bolşovicii! Vin să libereze Găinarii!

Pătru scuipă gros în colbul drumului şi se aşează pe o piatră lângă gardul bisericii. Nu avea noroc... Îşi aprinse o ţigară şi încercă să se gândească ce foloase ar putea trage din acest eveniment internaţional, când primarul ceru linişte.

Pe drumul ce venea de la judeţ, pe lângă Izvoare, se auzi zgomot de motor, apoi se zări cum coboară gâfâind şi pocnind din când în când o maşină ciudată, din acestea nu mai trecuseră niciodată prin Roşcoveţi, şi, scârţâind din toate încheieturile, opri lângă mulţime. Când se destrămă norul de praf, stârnit de roţile maşinii, şi apăru ceata de

copii ce o urmaseră, agentul sanitar, un pirpiriu care nici la mort nu venea fără să-i prezinți o găină, se repezi pe scările primăriei şi începu să strige cât îl țineau bojocii:

— Trăiască Uniunea Sovietică! Trăiască Armata Roşie, eliberatoarea noastră! Trăiască tovarăşul Stalin, eliberatorul nostru! Ura, domnilor!

Dădu ascultare îndemnului o mică parte din mulțime, în timp ce din maşină săriră vreo zece soldați şi doi civili. Civilii purtau la piept panglici roşii, militarii, în uniforme din pânză de cort, cu cizme din acelaşi material, arătau obosiți, probabil, de mult nu mai ştiau odihna, dovadă era transpirația care-şi usca sarea pe vestoane.

Unul dintre civili – lui Petre i se păru că recunoaşte în el un chelner de la restaurantul lui Rozin, unde îşi petrecea serile în rarele pauze dintre două detenții – se urcă sprinten pe scările primăriei şi ridică o mână în sus. Mulțimea amuți.

— Bine v-am găsit, tovarăşi! Tovarăşi, şi nu domni, domnii au plecat pentru totdeauna de unde au venit! Iată-ne eliberați de moşierii şi burghezii care ne-au gâtuit douăzeci şi doi de ani! Iată că tovarăşul Stalin s-a gândit la noi şi a dat ordin acestor vulturi (făcu un gest cu capul spre soldații care piroteau în picioare!), le-a dat ordin să ne întoarcă la Patria-Mamă, marea Uniune Sovietică!...

Petre nu-l ascultă mai departe, auzise de nenumărate ori lucruri din acestea acolo, la ocnă, de la „politici”, era sătul. Un lucru nu-l putea înțelege: dacă alungi domnii şi boierii, de la cine să mai furi?... De la ai tăi? Ori să-ți furi căciula din cap?... Era ceva ciudat, neobişnuit şi putred în toată afacerea asta, trebuia să mai aştepte până să înțeleagă... Ori poate aveau dreptate aceia, de la ocnă, care tot vorbeau de

Rusia ca de o țară unde toți oamenii sunt bogați şi fericiți şi că noi trebuie să luăm exemplul lor?... Nu, hotărât lucru, trebuia să mai asculte ce se spune, altfel rămâi de căruță...

Petre se ridică de pe piatra care-i cam intra în buci şi se dădu în mulțime, mai aproape de oaspeți. Chelnerul – pentru că el era – îl recunoscu, îl servise de multe ori încă înainte de tărăşenia cu polițistul căruia-i spărsese capul şi-i rupsese o mână, coborî de pe trepte şi strigă:

— Iar acum are să vă vorbească reprezentantul guvernului sovietic eliberator, tovarăşul Ivan Țaralungov!

Tovarăşul sări pe scări, îşi scoase chipiul prăfuit, se şterse cu el pe fața plină de sudoare şi începu:

— Tavarăşi exploatați şi caliciți de boieri români! *Zaraz* să facem mai dintăi o cunoaştere: eu sunt *upolnomocenâi* de la Republica Autonomă Moldovenească, Ivan Țaralungov... Am venit la voi ca să alungăm pe cine este *contra* şi să punem în loc pe acei care este din popor! *Şanti* cine aici mai-mare?

Primarul făcu un pas spre reprezentantul noii puteri:

— Eu. Sunt primarul satului, ales de oamenii de aici.

Reprezentantul pufni:

— Ştim noi cum alegerile la voi! Cu teroarea şi banii! Gata, nu mai eşti primarul! Ai să predai documente şi pe urmă am să mai stam de vorba.

Mulțimea privea nedumerită la civilul de pe scara primăriei: parcă vorbea limba lor şi parcă altceva. Dar amenințarea ascunsă în păsărească lui o simțeau cu toții şi nimeni nu îndrăzni să spună un cuvânt în sprijinul omului care făcuse atâta pentru comuna lor.

La ocnă, Petre avusese ocazia să mai audă asemenea limbă. O vorbea un deținut condamnat pentru spionaj în folosul sovieticilor. Trecuse Nistrul înot şi fusese demascat abia peste câteva luni, datorită anume limbii pe care o vorbea, aceeaşi cu a civilului de acum...

Doi soldați, la un semn al chelnerului, îl încadrară pe primar.

Reprezentantul continuă să vorbească. Trecu în revistă situația internațională, vărsă o lacrimă pentru popoarele simple schingiuite de imperialişti, reveni la Basarabia şi povesti despre nişte grozăvii petrecute în satele şi oraşele provinciei rupte de la sânul Rusiei, de care bieții săteni nici nu-şi puteau închipui. Apoi trecu la lucruri mai concrete – cum trebuie să arate noua administrație: odată ce puterea aparținea în stat proletariatului şi sărăcimii țărăneşti, la fel va trebui să arate şi conducerea Roşcovenilor (cum rebotează satul civilul!).

— Trebuie să gândiți bine pe cine alegeți *presedatel de selsovet*. El să fie un sărac care a suferit mai mult de la Rumania burgheză şi care a luptat cu boieri!

Se lăsă o linişte profundă.

Primul o sparse Burdujan, unul care, în răstimp de treisprezece ani, reuşise să-şi tripleze hectarele primite la reforma agrară din '27 şi avea gospodăria cea mai înfloritoare din sat. Om vesel de felul lui, Burdujan găsi de cuviință să mai înveselească atmosfera:

— Da' ce-i aicea de gândit, domnule-tovarăş! Iată omul vostru: şi cel mai sărac, şi prin toate închisorile româneşti purtat, şi un polițist a omorât... Şi întinse degetul spre Petre: Nu te ruşina, omule, arată-te!

Mulțimea începu să râdă (Burdujan era şeful liberalilor din sat), dar conteni brusc de cum văzu posomorându-se fața civilului.

— Nu este de râsul, tovarăşul Stalin a fost cel mai sărac şi acum este cel mai înțelept. El conduce o țară cea mai mare din lume spre comunism! Vino aici, tovarăşe!

Petre se uită în dreapta, în stânga, se convinse că anume el era cel chemat şi se îndreptă înspre reprezentantul noii puteri.

— Cine tu eşti? întrebă civilul.

— Petre..., începu el, dar îşi luă seama. Piotr Avodanov, să trăiți!

Oamenii iar prinseră a râde.

— Cum, cum?

— Piotr Avodanov, aşa mă chema, dar românii mi-au zis Avădanei...

— Tu eşti rus?

— Mama, Dumnezeu s-o ierte, era rusoaică...

— Iaca, vedeți, boierii au schimbat şi nume la oameni! Ai fost politicos?

Deținutul spion, parcă-i zicea Pavel, îi numea la fel pe cei închişi pe motive politice, şi el, omul care trebuia să aibă o minte rapidă pentru escrocherii şi alte matrapazlâcuri, înțelese că poate fi vorba de un profit.

— Da, am fost. Am ucis în bătaie un polițist, dacă nu veneau jandarmii, îl omoram de tot!

— Şi ai stat la *katorga?*

Petre nu înțelese cuvântul.

— Ai fost închis la ocnă?

— La ocnă... Am scos sare, lua-o-ar mama naibii. Erau şi de-ai voştri acolo!

— Ştii numele lor?

— Acolo ne strigau pe numere... Stătu un pic pe gânduri: Era unul Pavel...

— Tkacenko? strigă civilul.

— Parcă aşa îl chema. Mare om...

Reprezentantul Sovietelor îi strânse mâna.

— Ai fost luptător! Să mergi cu noi la *uezd*.

Petre se urcă în camion, dar adunarea mai ţinu ceva vreme. Oamenii erau curioşi să afle ce-i aşteaptă, dacă li se vor lua pământurile, dacă se va închide biserica, dacă, dacă...

Răspunsurile celor doi oficiali erau cât se poate de pozitive, poveştile cu pământurile şi bisericile ţineau de propaganda criminală a capitalismului înfricoşat de puterea proletarilor uniţi, colhozurile au să se înfiinţeze doar la dorinţa oamenilor...

În sfârşit, reprezentantul urcă alături de şofer, iar chelnerul în coşul maşinii.

— Parcă ne cunoaştem, aşa-i? i se adresă el lui Petre.

— D-apoi cum!

— Mult s-a mai vorbit de tine când l-ai făcut pe poliţaiul cela! De fapt, şi pe mine m-ai ajutat – era şi pe urmele mele!

— Păcat că nu l-am ucis pe loc... Da de ce trebuie să merg cu voi? Poate să răspund şi acum pentru asta?

Chelnerul începu să râdă:

— Pentru asta se dau decoraţii, deşteptule!...

5

Vreme de trei zile, Roşcoveţii au trăit fără conducători. Cei mai în vârstă numeau starea aceasta „sloboda” – aşa cum şi-o aminteau din anii ’17 – ’18. În sat rămăseseră trei soldaţi şi un sergent, dormeau pe podele la primărie, unde nu avea nimeni voie să intre, mâncau hrana rece adusă cu ei, dar nu refuzau nici plăcintele sau brânza oferite de muieri mai miloase. Nu discutau cu localnicii, nu ştiau limba, dar acceptau şi compania celor bătrâni, care mai făcuseră armata şi frontul în vremea ţarului.

Iar lucrul acesta îi neliniştea pe săteni.

Doi dintre soldaţi patrulau zi şi noapte prin satul pustiu, de vreo două ori au tras în direcţia unor umbre care n-au răspuns la somaţie, dar fără să ucidă pe cineva, în prima noapte au oprit doi cai plini de spume, înhămaţi la o trăsură, pe fundul căreia zăcea mort şi umflat trupul majurului şef de post. Avea trei găuri de gloanţe în piept, despre familia lui nu se ştia nimic.

L-au înmormântat fără sicriu câţiva gospodari la marginea cimitirului, iar preotului i s-a interzis să-l prohodească.

— Iaca, dacă nu şi-a scos uniforma...

A doua zi după plecarea maşinii, a apărut în sat Mariţa, a găsit cârciuma închisă şi, după ce a mai întrebat de oameni, s-a trântit pe treptele primăriei, unde a urlat cu glas străin, chemându-şi bărbatul căpătat cu atâta greutate, până au luat-o de subsuori soldaţii şi au mutat-o în curtea bisericii.

Un oarecare Feşteliuc, lucrător pălmaş care, exact în ziua când înceta prescripţia asupra vânzării pământului

provenit din reformă, şi-a vândut parcela urmaşilor boierului Filimon şi în jumătate de an a băut toți banii, a năvălit beat la conac, unde nu se mai afla nici urmă de Filimoni – refugiați la vreme –, şi cu o armă militară neştiut cum ajunsă în mâinile lui l-a împuşcat pe vechil. Apoi, împreună cu alții de-alde el, a forțat uşa beciului, unde a găsit toate butoaiele sparte şi o mare de vin acoperind de-un metru podeaua. Soldații au pescuit un înecat ce plutea între butoaie, pe Feşteliuc şi pe ceilalți încă vii i-au adus la primărie, dar a doua zi, când s-au mai trezit, i-au eliberat. Mortul fusese argat la Filimoni, dar nu era din partea locului, aşa că a fost şi el îngropat din milă...

Puterea sovietică s-a instaurat în Roşcoveți abia a treia zi, când în două şarabane a descins pe tăpşanul din centru o delegație de la județ şi fostul gardian al primăriei a fost trimis cu toba să cheme „tot amu" satul la adunarea ce avea să le lămurească pe toate.

Petre, într-un costum nou-nouț cu panglică roşie la rever, se afla şi el printre cei sosiți, dar strigătele disperate ale Mariței „Petea, Petiuşa!" nu păreau să-l impresioneze, în orice caz, nu l-au făcut să se mişte din loc, iar pe femeie soldații au oprit-o să se apropie de omul drag.

În lipsa unei săli încăpătoare, adunarea sau, mai precis, „mitingul" – cum avea să-l boteze chelnerul, care a luat cuvântul primul – avea să se desfăşoare pe tăpşanul dintre biserică şi primărie, unde se ridica de Paşti scrânciobul şi se organizau horele...

Lume venise multă, aproape tot satul: avea loc schimbarea domnilor!

Erau de față, după spusele chelnerului, prim-secretarul de partid din județ („care are să vorbească ruseşte, el încă nu ştie limba noastră, dar eu am să vă traduc!”), preşedintele „comitetului împlinitor”, şeful enkavedeului şi încă vreo trei cinovnici, care aveau să se amestece prin mulțime.

Prim-secretarul începu cu urări de bine pentru cei ce scăpaseră de tirania moşierilor români, continuă cu mulțumiri tovarăşului Stalin, „care zi şi noapte se tot gândea la voi,” şi, în sfârşit, cu propunerea ca oamenii să-şi aleagă un conducător, care să-i poarte îndrăzneț spre comunism.

— Слово для предложения имеет председатель уездного исполкома! – sfârşi el.

Preşedintele executivului județean, venit şi el de peste Nistru, nu strălucea, ca şi cinovnicul sosit în prima zi, în ce priveşte limba.

(Cronicarul, din păcate, nu se crede în stare să redea tot coloritul *sui generis* al graiului pe care vorbitorul îl socotea moldovenesc, va face doar o modestă încercare de a extrage câte ceva din discursul ce a urmat.)

După ce făcu un încâlcit ocol al lumii ca să prezinte adunării situația internațională, accentuând în special tragica existență a muncitorilor americani, se opri la situația plugarilor locali, care au, în sfârşit, norocul să devină oameni sovietici.

— Şi aşa oameni de harnici şi de treabă au nevoia lor să aibă şi conducători buni. Iată, noi ne-am sfătuit acolo, la centru, şi am venit cu aşa o propunere: să alegeți un om călit politicos în ocnele boierilor româneşti, care nu s-a

temut pe față să lupte contra aistora explotatori. Noi vă propunem să-l alegeți pe Piotr Panteleevici Avodanov, om de al vostru!

Prin mulțime trecu un murmur ca un oftat, după care se lăsă o tăcere grea, apăsătoare.

— Nu ce? se interesă preşedintele. A să punem candidatura lui la votare? Cine este pentru să ridice mâna!

Lumea tăcea.

Şi atunci se desprinse din mulțime Burdujan. Se apropie de cei ce formau un grup compact, un fel de prezidiu, şi zâmbi:

— Domnilor-tovarăşi, oare chiar să nu înțelegeți şaga? Eu l-am propus în glumă pe Avădanei: ştie tot satul că un puturos mai mare nu se află, a stat prin puşcării încă de mititel, numai hoții şi jafuri a făcut. De sărac – a fost sărac şi el, şi neamul lui, dar au pus ei măcar o dată mâna pe sapă? Ia întrebați-l!

— Ia stai, tovarăşe, îl opri preşedintele. De ce faci demagogia? Eşti cumpărat de români? De boieri? Aiasta este provocația! *Iaceika* de partid s-a cunoscut cu biografia lui tovarăş Avodanov, el a stat la *katorga* cu Pavel Tkacenko! Cine a făcut şcoala politică la Pavel Tkacenko nu are nevoie de demagogia! Tu eşti mai călit ca Pavel Tkacenko, eroul de la Bender? Cum te cheamă?

— Burdujan. Eu nu ştiu cine a fost Tacacencu, dar îl ştiu pe Avădanei! Eu sunt contra!

— Şi noi vedem că eşti un *contra*. La noi cu contra socotelile sunt repede!

Preşedintele se aplecă la urechea secretarului şi-i vorbi ceva, agitat şi în şoaptă. Prim-secretarul dădu afirmativ din cap.

— Partidul crede, tovarăşi, că alegerea noastră este bună. Cine este pentru să ridice mâna!

Lumea tăcea. Nu se ridică nicio mână.

Ziceau mai apoi oamenii că în timpul acesta cei trei cinovnici răspândiți prin mulțime se apropiau ba de un sătean, ba de altul, mai ales de cei bătrâni, şi le şopteau, compătimindu-i parcă: „Dacă nu-l alegeți, au să vă închidă biserica...". Zvonul se răspândi ca fulgerul. Mulțimea începu să murmure, unii îşi făceau cruce. Mişcarea gloatei nu rămase neobservată.

— Ei, întrebă preşedintele, ce facem? Votăm?

Un bătrân îmbrăcat ca de sărbătoare, cu crucea Sfântului Gheorghe la piept, se apropie de prezidiu:

— Zice lumea că vreți să ne închideți biserica... Drept zice?...

Preşedintele aruncă o privire rapidă spre secretar:

— Aiasta iar provocație! Noi, comunişţii, nu credem în Dumnezeu. L-a văzut cineva? Tu l-ai văzut?

— Noi credem, zise moşul şi îşi făcu cruce.

— Poporul sovietic nu mai crede, dar voi, treaba voastră. Burghejii vrăjmaşi v-au ținut la întuneric. Dar noi – cum zice norodul!

— Adică n-o închideți?

— *Şanti* cum ne-om înțelege...

Moşul ridică din umeri şi se îndepărtă.

— Hai, tovarăşi, trece vremea şi noi nu facem treabă. Vă întreb. Cine este pentru să alegem pe Piotr Panteleevici *presedatel* de *selsovet* să ridice mâna. Hai!

Petre stătea nici mort, nici viu în mijlocul grupului de oaspeți. Privea în pământ, legănându-se când pe un picior, când pe altul.

Moşul, cu fața spre mulțime, ridică primul mâna.

Apoi, în tăcere absolută, se mai înălțară vreo zece mâini, apoi încă pe atâtea...

Preşedintele se grăbi să anunțe:

— Majoritatea! Piotr Panteleevici, primiți ale noastre felicitări! A să spuneți cevai la oameni?

Petre păşi îmbujorat în față. Aruncă roată privirea peste mulțime şi strigă:

— Iaca, v-ați temut de mine, oameni buni! Dar nu trebuie, iaca o să vedeți că o să facem treabă!

Mulțimea se împrăştia tăcută.

Delegația urcă în trăsuri şi plecă.

Noul preşedinte al sovietului sătesc intră în primărie însoțit de cei trei cinovnici, de şeful enkavedeului județean şi de doi soldați cu petlițe albastre.

Marița se repezi să-şi îmbrățişeze omul.

Piotr Panteleevici o dădu la o parte:

— Aşteaptă-mă afară. Adică nu, du-te şi-l cheamă pe primar să-mi predea documentele!

6

Ştiind prea bine setea cititorului meu de a cunoaşte, nu mă îndoiesc nici pe o clipă că a urmărit acum vreo opt-nouă ani relatările din presă despre vizita lui Stephen Hawking la

Casa Albă, la invitația preşedintelui Clinton. Din noianul de informații extraordinare oferite de acest geniu, profet al zilelor noastre, am reținut cu toții, în speță şi cronicarul, vestea că, peste aproximativ zece miliarde de ani, Universul va atinge limitele dilatării şi va începe să se contracte. Iar această „dezumflare" a lui va genera, printre altele, şi curgerea timpului în sens invers. Adică vom retrăi toate fazele creşterii noastre, dar invers. De la cuaternar vom trece la terțiar, de la capitalism vom trece la feudalism, mai departe, la societatea sclavagistă, comuna primitivă, coborârea noastră din maimuță (mai precis – urcarea îndărăt!). Ne vom retrăi viața de la celălalt capăt, cu alte cuvinte. (Pentru noi, muritorii de rând, timpul e oarecum abstract: „ceasul de la primărie", „iubito, ai întârziat cu jumătate de oră", „veniți peste un an" etc.; pentru inițiați e ceva cât se poate de material, în stare de asemenea scamatorii!)

Toate bune, nu avem niciun motiv să nu-l credem pe acest titan al gândirii ştiințifice, ceea ce ne incomodează sunt termenele numite. Recunoaşteți, zece miliarde de ani e o aşteptare cam obositoare, nu vom fi mulți să-i rezistăm...

Dar ar trebui! Numai demonstrându-ni-se practic, adică în imagini, ce şi cum am făcut, am gândit, am realizat în trecut, am fi în stare să înțelegem de ce suntem azi acolo unde ne aflăm...

De exemplu: polemizez, şi nu doar eu, cu unii sceptici care nu acceptă ideea că, deşi nu suntem o nație din lumea a treia, suntem totuşi un neam de mâna a doua. Iar argumentele subsemnatului sau, mai corect, ale noastre sunt că pricina acestei regretabile realități trebuie căutată în

factorii geopolitic şi genetic... Aflarea în mijlocul unui deşert a unei oaze cu palmieri, cu răcoare şi apă e un miracol, dar tot miracol este şi prezența noastră, cu rânza, mentalitatea păşunistă şi sărăcia noastră, în centrul unei Europe înfloritoare.

De ce?

Oponenții cred: pricina este că ne place să căutăm vinovații de eşecurile noastre în afară şi nu în noi înşine. De acord, dar asta înseamnă să confundăm cauza cu efectul!

Efectul este evident: săraci – dar leneşi, inculți – dar suficienți, mândri – dar servili, gata de orice compromisuri.

Dar n-am fost aşa întotdeauna! Dacii, oameni dintr-o bucată, şi romanii, neam subțire, tenace şi principial, au dat naştere unui hibrid sănătos, care ne-a dat, la rândul său, un Ştefan cel Mare – cu Podul Înalt, Lipnicul, Baia, un Mihai Viteazul – cu Călugărenii, Şelimbărul... Şi câte alte figuri pline de tărie ostăşească şi spirituală. Ca mai apoi, pe măsură ce se lățeau şi creşteau vecinii, s-o lăsăm tot mai moale, să împrumutăm de la ei tot ce putea fi mai rău şi mai urât...

Veți zice: vecinii, ei sunt vinovati, nu? Şi relieful țării, care nu ne-a oferit munți de apărare, nu?...

Nu! Noi! Pentru că am luat de la ei toate aceste proaste calități din oportunism şi nu obligați, am vrut să ne simțim comozi, să nu ne riscăm existența împotrivindu-ne!

Şi cu multe, cu prea multe neamuri am împărțit femeile noastre...

Iată şi factorul genetic...

A fost o experiență reuşită hibridul daco-roman. Dar nu poți hibridiza la infinit! Sunt imprevizibile rezultatele! Stalin

a interzis ştiinţa numită *genetica* şi orice cercetări în acest domeniu, nu pentru că l-ar fi supărat afirmaţia lui Voltaire că, „dacă scarpini bine un rus, afli sub pielea lui un tătar”, ci pentru că îi convenea perfect să conducă hibridul căpătat dintre Hoarda de Aur şi Oastea lui Igor, neamuri ce nu cunoscuseră niciodată libertatea!

O pledoarie, veţi zice, pentru păstrarea purităţii rasei? Ferească sfântul, ştim prea bine unde au dus aceste nebunii extreme în Germania lui Hitler şi în Rusia lui Stalin.

E o pledoarie, dacă vreţi s-o numiţi astfel, contra celeilalte extreme: de a renunţa la libertatea gândirii, contra lenei de a gândi...

Noi am ieşit întotdeauna în calea duşmanilor cu flori şi cuvântări de bun venit, cu unii ne-am învăţat să bem fără noimă, cu alţii să furăm fără ruşine, cu ceilalţi – să facem temenele şi să acceptăm fără a cârti toate condiţiile lor...

Ah, vitejii noştri ostaşi! Ce perdaf au mai tras ei turcilor (în locul ruşilor, care pierdeau!) la Smârdan şi Turtucaia, ca răsplată primind... Nu!... Nu primind, ci dând Rusiei cele trei judeţe din sudul Basarabiei...

Ar fi interesant să ştim cum s-ar fi sfârşit adunarea de pe tăpşanul din centrul Roşcoveţilor dacă blânzii săteni nu şi-ar fi încredinţat soarta unui ocnaş?

Vom aştepta timpul să se întoarcă îndărăt, conform prezicerilor lui Hawking, şi vom examina atent cadrele ce ne vor arăta unde, când şi de ce am greşit...

7

Cu toată părerea de rău, datele despre anii 1940-1941 din Roşcoveți şi Găinari sunt nu doar puține, ci şi contradictorii.

Oricum, populația Basarabiei părea înghețată. Cel puțin, majoritatea ei. Oamenii priveau fără să înțeleagă ceva cum se umplu golurile din oraşe – casele părăsite de refugiați – cu tot soiul de indivizi îmbrăcați ca vai de ei, ca numai peste câteva zile să-i vadă cu pălării care, evident, avuseseră alți stăpâni, cu cravate legate cum se leagă şireturile şi costume din stofă fină, fie prea mici, fie, dimpotrivă, atârnând pe ei. Unii încercau, spre deliciul ascultătorilor autohtoni, o românească pe care ei o numeau moldovenească, caraghioasă şi greu de înțeles.

În scurtă vreme, băştinaşii aflară că o familie poate trăi într-o singură cameră, ea şi dormitor, ea şi bucătărie, ea şi salon, celelalte trei sau patru fiind luate de la proprietari fără discuții şi umplute cu indivizi care tot veneau şi veneau din cele mai îndepărtate colțuri ale Rusiei.

Femeile acestor nou-sosiți învățară şi ele în scurtă vreme să folosească şifonierele abandonate de refugiate, ieşind în stradă, la cinema sau concerte îmbrăcate în capot sau în cămăşi de noapte transparente...

Dar partea de carnaval a colonizării nu dură mult. Mai întâi începură să circule zvonuri despre dispariția cutărui sau cutărui cetățean mai cunoscut, zvonurile deveniră realitate comentată în şoaptă pe la colțuri, apoi se făcură fapt fără comentarii...

Şi, odată cu apariția acestor zvonuri, Basarabia începea să se trezească.

Se trezi de-a binelea la începutul lui august, când la Moscova forul legislativ suprem al țării găsi de cuviință să anunțe naşterea unei noi republici în rândul „republicilor-surori”, şi anume a Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneşti, prin alipirea Basarabiei la aşa-zisa Republică Autonomă Moldovenească, până atunci încorporată în Ucraina...

* * *

La Roşcoveți, lucrurile stăteau, cum s-ar spune, tot aşa, dar un pic altfel.

Piotr Panteleevici Avodanov se mută chiar a doua zi în casa părăsită în grabă de directorul şcolii. Aduse în două căruțe mobila rămasă nejefuită din conacul Filimonilor şi ceva vite din grajdurile acestora. Enkavediştii luară în primire clădirea bine garnisită a fostului post de jandarmi, iar ca mijloc de transport, cei doi cai şi trăsura încă năclăită de sânge închegat. Se găsi spațiu şi pentru cei trei cinovnici, cum avea să se dovedească mai târziu – sosiți din Transnistria ca ajutoare sau, mai precis, în calitate de consilieri-controlori ai preşedintelui.

După această măsură de primă urgență, grupul de conducere al satului nu ieşi trei zile din sediul fostei primării, unde pusese la punct planul de activitate, ținând seama că începea curând secerişul, şi îşi împărțise funcțiile pe viitor. Se vorbi, bineînțeles, şi pe tema rolului pe care-l aveau de jucat Roşcoveții şi Găinarii din punctul de vedere al situației internaționale...

Enkavedistul-şef raportă la centru că preşedintele sovietului sătesc s-a dovedit a fi un om potrivit, deci alegerea sătenilor a fost una bună.

Mariţa nu-şi găsea locul de bucurie că-i şi ea, în sfârşit, cucoană, se tot muta de pe arcurile unei sofale pe altele şi, când bărbatul extenuat de şedinţa prelungită se prezentă acasă, fu întâmpinat cu lingurile în brâu... Nimic de mâncare. În schimb, află de la ţiitoare că ea va fi mamă şi că el trebuie să-i găsească grabnic o femeie care să se ocupe de bucătărie şi de curăţenie.

Cele trei zile de şcoală a comunismului, întrerupte din când în când de câte un pahar de vin şi ceva brumă de mâncare, pe care le aducea cârciumarul mort de spaima să nu fie naţionalizat, îl căliseră politiceşte pe Piotr Panteleevici – omul începea să se descurce mulţumitor în ceea ce înseamnă exploatarea omului de către om şi viitorul luminos, iar dacă nu-i administră Mariţei palmele cu care o obişnuise la Găinari, lucrul acesta se datora doar promisiunii ei de a-i aduce pe lume un flăcău.

Roşcoveţenii priveau cu teamă şi curiozitate la vânzoleala noilor conducători, unii vedeau în toate astea regula veche a lui „pleac-ai noştri, vin ai noştri" cu care îi deprinseseră partidele ce se succedau nu demult la putere, alţii, mai ştiutori, nu aşteptau nimic bun, dar pe cei mai mulţi îi linişti preotul, care la prima predică de după „alegeri" le vorbi despre socialism, al cărui principiu de bază este: „Cine munceşte – mănâncă", şi nu admite ca omul să paraziteze pe alt om...

Oamenii munceau, deci mâncau, iar singurul argat din sat, al lui Burdujan, nu putea spune că cineva parazitează pe munca lui. Îşi vindea munca şi n-o vindea rău...

Dar, foarte curând, scepticii, adică cei care nu aşteptau nimic bun, începură să creadă că au dreptate: de la judeţ sosi o comisie în frunte cu chelnerul, care declară cârciuma lui Grossman proprietate de stat, asemenea şi cele două băcănii. Cârciumarul plânse cât plânse, apoi, pentru întâia oară în viaţă, se îmbătă şi făcu, spre mirarea sătenilor, o mulţime de comedii.

Alegerile, „primele alegeri libere", cum le ziceau agitatorii care veneau zilnic la Roşcoveţi, se făcură într-o duminică de iulie. Agitatorii scoteau oamenii din casă de cu zori, ca să însemne, cei mai mulţi prin „punerea de deget", buletinele pe care nu le ştiau citi şi a doua zi aflară că au şi ei deputatul lor, căruia îi puteau spune toate păsurile şi care le putea rezolva orice probleme. Acest factotum nu era altul decât Piotr Panteleevici.

La sfârşitul lunii, preşedintele sovietului sătesc plecă la Moscova, împreună cu marea delegaţie a Basarabiei şi a republicii autonome, ca să ridice mâna pentru înfiinţarea unei republici şi mai mari, unionale, ce avea să se numească pentru vecie RSSM...

Plecarea şi, mai ales, sosirea delegatului avu loc cu mult zgomot. Piotr Panteleevici începea să aibă susţinători în sat, de unde cu ceva timp în urmă oamenii nici nu voiau să audă de alegerea lui, şi aceştia, în trei şarabane rechiziţionate de la gospodarii satului, îl aduseră de la judeţ cu urale şi muzică. Opriră trăsurile la sovietul sătesc, unde preşedintele, îmbrăcat într-un veston ca al tovarăşului

Stalin, încheiat la gât şi cu o şapcă de comisar pe cap, ţinu de pe scări aceloraşi însoţitori o scurtă cuvântare-informaţie despre istoricul act petrecut în capitala lumii muncitoare.

Mariţa se arătă mai puţin încântată de legătura de covrigi şi o sticluţă de parfum ieftin, pentru care primi totuşi cele două palme obişnuite, plânse cu hohote, dar nu prea mult, şi se îmbună imediat ce primi cadou şi geamantanul de carton presat, în care, zicea ea, are să ţină lucrurile băieţelului...

Şi mai tare se încruntară scepticii, şi nu numai ei, când aflară în toiul secerişului că o bună, ba chiar cea mai bună, parte din recoltă se va preda statului pentru construirea comunismului, iar încercările de a dosi câte ceva se terminau cu mare scandal: enkavedişti şi conducerea satului erau vigilenţi zi şi noapte. Şi mai serios se revoltară roşcoveţenii când li se aduse la cunoştinţă că, printre alte impozite, cunoscute şi mai înainte, în celălalt regim, trebuia să plătească şi pentru fiecare pom fructifer, indiferent dacă dădea sau nu dădea roadă. Un gospodar mai arţăgos doborî cu toporul, demonstrativ, în semn de protest, cei zece pruni din spatele casei, dar, după ce făcu cunoştinţă timp de zece zile cu beciul fostei jandarmerii, se calmă. La fel se linişti şi satul.

Iar când, la începutul lui septembrie, într-o noapte cu lună, opri o maşină neagră în faţa casei fostului primar şi peste jumătate de oră plecă împreună cu stăpânul casei – satul se linişti în totalitate. Cu atât mai mult cu cât, peste alte trei zile, aceeaşi maşină plecă într-o direcţie necunoscută cu Burdujan, fostul şef al liberalilor din sat, şi cu un învăţător, fost ţărănist...

Şcoala începu abia pe la jumătatea lui octombrie, după ce corpul didactic fu completat cu doi învățători şi directorul aduşi din Transnistria.

Copiii se minunară nespus de cărțile pe care nu le puteau citi din motiv de schimbare a alfabetului, dar şi mai tare când, după învățarea literelor ruseşti, descoperiră conținutul manualelor. Erau scrise într-o păsărească ce provoca râsul mai întâi, apoi plânsul, când îşi dădeau seama că e obligatorie... În aceeaşi limbă, pe jumătate cu cuvinte ruseşti „moldovenizate", încerca directorul să vorbească cu colegii; în aceeaşi limbă învățătorii, cu părinții şi elevii; în aceeaşi limbă le vorbi copiilor un poet sosit de la Tiraspol...

Vizitatori de la județ veneau mulți, cu tot felul de probleme. Şi toți trebuiau cazați şi hrăniți. Treaba aceasta era pusă în sarcina gospodarilor, nefiind un motiv de mare bucurie. Dar mai existau şi altfel de oaspeți: notabilitățile județene, care veneau pentru cu totul alte treburi şi personal la preşedinte. Chiolhanurile se țineau lanț. Dar era singurul mijloc de a intra în favorurile celor care decideau totul...

Astfel se născu, înregistrat în catastife ca sat aparte, Găinarii, unde, în rol de primă instituție sovietică, se ridică, la dorința lui Piotr Panteleevici şi într-un timp record, o „Casă de oaspeți". Se putea chefui şi țopăi discret, iar în martie '41, în prezența preşedintelui comitetului împlinitor şi a chelnerului, acum sef al culturii județene, ambii membri ai biroului de partid, se sărbători naşterea lui Pantelei Avodanov...

Mai departe, iată ce se ştie cu siguranţă: Piotr Panteleevici este trimis în mai la Leningrad, pentru trei luni, la nişte cursuri. În iunie, după listele alcătuite de el împreună cu enkavedistul şi, bineînţeles, confirmate la judeţ, sunt deportate din Roşcoveţi douăzeci şi patru de familii. În aceeaşi lună începe războiul, după care despre Piotr Panteleevici nu se mai aude nimic...

Cel puţin, la Roşcoveţi şi Găinari...

8

...Şi iată-ne în iulie 1941...

Cu un an în urmă, în ziua de 28 iunie, Pătrunjel-bătrânul, care avea suficiente motive să se bucure de schimbările radicale ce aveau loc în ţară (deşi timp de douăzeci şi doi de ani de stăpânire românească nu se interesase nimeni de fuga lui din Muntenia!), intrase pe la prânz în cârciuma lui Grossman şi tocmai avea de gând s-o părăsească pe la mijlocul nopţii – nu se simţea chiar bine în calitate de ultim vizitator! –, când se apropie de el stăpânul, se aşează pe un scaun şi turnă câte o ţuică pentru amândoi:

— Iaca, frate Potrunjelu! Ai fost cel mai bun client al meu şi să fii sănătos... Tu ai muncit şi ai băut, aşa că ai câştigat... Dar eu am lucrat ca un catâr ca să-mi fac o casă mare şi să mă însor la bătrâneţe... Ce-i, rău?... Şi am strâns bănuţ cu bănuţ, şi de la tine, şi de la toţi... Uite-i! Uite-o, casa mea cea mare! Uite-o pe Riva mea cea frumoasă!...

Cârciumarul răsturnă pe masă dintr-un săculeţ destul de încăpător un vraf de bancnote „ţărăncuţe” şi câteva piese de aur: ruble ruseşti şi galbeni turceşti. Adună iute monedele şi le strecură în buzunar:

— Cu ele am rămas... Poate am să cumpăr un gard... Leii ăştia nu mai trebuiesc nimănui! Am aflat că ruşii nu schimbă nicio para chioară...

Pătrunjel privea fascinat la bogăția de pe masă. Să fi strâns tot ce-a manglit el o viață şi tot n-ar fi numărat nici a zecea parte din cât vedea acum cu ochii lui.

— Şi ai adunat din vin şi rachiu atâta bănet, jupâne?

— Şi din oleacă de apă, râse cârciumarul şi începu să plângă: Na, împinse el grămada de bancnote spre client, ia-le, măcar ai să-ți închipui că ai fost şi tu bogat o noapte!...

Pătrunjel puse țărăncuțele în săculeț şi săculețul în sân:

— Am să le dau la copii, să se joace!

Grossman trase sertarul tarabei:

— Na, ia şi asta, dacă-s pentru copii! şi-i umplu buzunarele cu monede.

— Rămâi cu bine, jupâne, bodaproste că m-ai îmbogățit!

Cârciumarul îl privi trist:

— Oi, oi, Potrunjelu, nici nu ştiu, să mă împuşc ori nu...

— Da nu mai fi prost, jupâne, am auzit că ruşii beau mai dihai ca noi!...

...Iar acum, când de mai bine de două săptămâni se auzeau tunurile la Prut, doi oameni – unul din Roşcoveți, celălalt din Găinari: Grossman, în noua sa calitate de director al cantinei din sat, fosta cârciumă proprietate personală, şi Pătrunjel, în nicio calitate – ascultau canonada dinspre apus tot mai insistentă şi mai apropiată cu gânduri absolut diferite.

Directorul-cârciumar o vedea tot mai şters în visele sale pe Riva: cum ar putea o văduvă aşa de frumoasă şi de deşteaptă să se mărite cu un flăcău bătrân şi prost, atâta de

prost, că de două ori s-a ars la strângerea capitalului? Bacii de aici sunt bogați, au aur, de ce n-a cumpărat de la ei acest metal blestemat? De ce a făcut micile sale afaceri când pleca prin capitală după marfă (ori, mai ales, să vândă marfă!) cu rublele acestea căcăcioase când i se propuneau lănțișoare şi alte lucruri din metal galben? De teama enkavediştilor? Nu s-a temut el de jandarmii români, de ce trebuia să se teamă de nişte proşti care ştiu numai să urle şi să bea până fac pe ei? Mai mult ca sigur că nici românii n-au să schimbe banii sovietici şi, uite-i, peste câteva zile vin...

Pătrunjel avea şi el grijile lui şi nu griji din cele mărunte. Îşi amintea anii zece-unsprezece, înaintea primului război, când a dat lovitura vieții lui. Ascuns peste noapte în cel mai mare magazin de lângă Gara de Nord, după ce a plecat tot personalul şi s-au închis toate uşile, a îmbrăcat un costum nou pe măsură, şi-a ales pantofi şi pălărie, şi-a umplut buzunarele cu tot felul de mărunțişuri şi se îndrepta spre geamul ochit de cu ziuă pentru plecare urgentă când, prin uşa deschisă a casieriei, a văzut pe o masă nişte pachete atât de cunoscute, încât l-au întors din drum. Erau clituri de bancnote legate cu benzi de hârtie pe care scria ceva neînțeles (nu ştia să citească), dar erau milioane! N-a fost decât o joacă să facă rost de un geamantan, o altă joacă să-l burduşească, ticsit cu jumătate din pachetele de pe masă, şi o altă, ultima! joacă să coboare în curtea unui bloc adormit prin fereastra ce dădea din anticamera directorului.

Ieşit în stradă, îngheță: la câțiva paşi, lângă un tomberon gol, un sergent pipăia o servitoare. Altul ar fi rupt-o la fugă şi, urmărit de fluierul gardianului, tot ar fi picat prins, dar

Pătrunjel nu era un „altul”. Puse geamantanul jos şi-l strigă pe omul ordinii publice:

— Ascultă, musiu, nu eşti bun să-mi chemi o birjă?

— Executăm, să trăiți! Îndată v-o aduc!

Pătrunjel avea în buzunar trei poli câştigați de dimineață la barbut. Îi strecură unul serviabilului sergent, care-i mai săltă şi geamantanul în echipaj, după care împunse muscalul cu degetul:

— Pe Griviței, direcția Chibrit. Îți spun unde să opreşti...

Lângă Podul Chibrit locuia Pătrunjel, în casa lui Nae Ologu, tatăl Saftei, om stând bine pe ambele picioare, cunoscut pe vremuri în lumea borfaşilor ca un neîntrecut pungaş, acum la pensie.

Muscalul încercă să facă scandal când primi doar un pol şi, cum Pătrunjel avea toate motivele să fie darnic, i-l dădu şi pe al doilea.

Nae Ologu nu dormea. Aştepta rezultatele aplicării planului pus la punct împreună cu ginerele şi nu-l recunoscu imediat în domnul tras la şpiț, cu melon şi geamantan de piele. Şi nu se stăpâni să-l laude:

— Eşti dat în mă-ta, puțoiule! Asta zic şi eu lovitură!

Pătrunjel ar fi vrut să ridice în picioare toată casa, să-şi acopere nevasta şi progeniturile cu căldura gingaşă a biletelor de bancă, dar socrul îl opri:

— Ține minte: mulți martori, multă pârnaie! Să n-ai încredere nici în tine!

Şi săltă pe masă valiza grea.

O deschise uluitor de repede, scoase un pachet, citi ce scria pe banderolă şi se schimbă la față:

— Parastasul mâne-ta de idiot! I-am spus toantei de Safta că eşti un fraier, o căcărează! Nu m-a ascultat! Şi mi-ați umplut casa de tâmpiți ca tine! Ai citit ce scrie pe banderolele astea, boule?

— Păi eu...

— A, da! Nici să citeşti nu ştii! Scrie, iată: „Secția suvenire. Secția jucării. Doi bani bancnota!!!”. Asta scrie! Sunt paraii de la reforma trecută, cur de vacă!... Unde-ai aruncat boarfele vechi?

— Păi le-am lăsat...

— Aha, unde te-ai schimbat! Orice copoi le miroase... nasolule!...

...A doua zi de dimineață, încărcă Pătrunjel un vagon de țânci până la Brăila, un lipovean îi trecu Dunărea cu lotca într-o țară necunoscută, dar unde se puteau folosi de limba lor...

Iar acum, când tunurile băteau la poarta Găinarilor, un gând, un singur gând îl frământa pe ghinionistul Pătrunjel: nu s-au schimbat banii în țară, în România?... N-a fost vreo reformă, ceva?...

La astea se gândeau cei doi bărbați când tunurile începură să bată peste deal, fără a bănui cât de buni observatori şi cât de vigilenți sunt consătenii lor...

9

Nu ştiu, dragule cititor, dacă a mai zis-o cineva, dar, pentru orice eventualitate, o zic eu: comunismul, azi, poate fi definit – *paucis verbis* – ca o mitologie a viitorului (fireşte – cel luminos!).

Ai citit cronici, ai văzut filme, ai ascultat discursuri sovietice (deci comuniste!) despre iunie 1940 – iunie 1941 şi din toate ai aflat că „naţia moldovenească abia începea să înţeleagă ce este traiul fericit când hoardele româneşti au dat năvală” etc...

Stop! ţi-ai zis după primul cuvânt din cele puse între ghilimele şi, ca om cât se poate de corect, ai întins mâna spre poliţele cu DEX-uri şi enciclopedii normale. „Naţie, naţiune”, şi ai găsit: „Comunitate care, datorită conştiinţei unităţii istorice, lingvistice, economice şi religioase, doreşte să trăiască în aceeaşi ţară, guvernată de aceeaşi constituţie”. Şi iar ţi-ai zis: stop, ia să vedem: „Naţiune rusă”. Este. „Naţiune stalingrădeană” – niet! „Naţiune novgorodeană”... niet!! „Naţiune kurskiană”... iar niet!!! „Naţiune moldovenească” – ioc! Şi atunci ai încercat să uiţi cele citite, văzute şi ascultate, dar un mare semn de întrebare tot ţi-a rămas în cap: ce se va întâmpla cu urmaşii noştri dacă, bineînţeles, vor fi mai proşti ca noi când se va scoate de la naftalină (sunt mulţi cei ce ling coşurile de gunoi ale istoriei, o fac şi în zilele noastre!) această mitologie şi o vor integra în... istoria integrată?

Zicea bătrâna vulpe Maxim Gorki după fatala greşeală de a se fi întors în ţara de baştină: „Realismul socialist prezintă realitatea nu aşa cum este, ci aşa cum ar trebui să fie!”.

Păi, în cazul acesta, ce poate fi mai simplu? Inventează o naţiune, inventează-i o limbă, inventează-i „conştiinţa unităţii istorice” cu eschimoşii, uzbecii şi, firește, cu ruşii şi serveşte-i oricărui viitor drept proprietate a ta orice bucată de pământ, ruptă de la oricine, de preferinţă de la vecini. Şi

atunci, desigur, „hoardele româneşti” nu vor mai intra în casa lor, ci vor „da năvală” în inima imperiului...

E de la sine înțeles că cele scrise mai sus nu sunt altceva decât un exemplu de ce se poate face în plan diplomatico-istoric cu ajutorul filologiei, lexicografiei şi sintaxei mânuite de un clasic în declin de vârstă şi încolțit de împrejurări, dar şi un argument în plus pentru păstrarea celei mai severe vigilențe când vine vorba de mitologii...

10

Iar bunii observatori şi vigilenții plugari din Roşcoveți luară seamă în după-amiaza aceea că în mai multe căruțe rechiziționate de sovietul sătesc se încarcă mormane de hârtii, apoi valize şi baloturi, apoi enkavedişti şi alți cinovnici, unii cu cățel şi purcel, şi o iau pe şleahul Lăpuşnei spre răsărit. Mai spre chindii, ulițele satului se umplură pe neaşteptate de soldați sovietici, în uniforme rupte, ude de sudoare, unii fără arme, alții plini de bandaje roşii de sânge, păşind greu, în dezordine, spre pădurea de deasupra satului. Unele gospodine mai inimoase le întindeau de la portițe ba câte o bucată de pâine, ba câte un ulcior cu lapte. Soldații mâncau şi beau în tăcere, din mers. Apoi mai trecură vreo câteva tunuri mici, trase de cai osteniți, dar şi de ostaşi.

Şi, în sfârşit, când prinse a se întuneca, se lăsă liniştea. O linişte ireală, plină de spaime.

Atunci începu.

Mai întâi, din cele patru părți ale satului, apăreau câte o femeie-două. La pas, apoi în pas alergător, apoi la fugă în

toată legea. Pe urmă veni şi grosul: copii, flăcăi şi fete, bărbaţi.

Uşile şi geamurile celor două prăvălii vecine săriră din balamale ca la comandă. Păşind unii peste alţii, puhoiul pătrunse în încăperile neapărate, smulgând şi dărâmând, înghiţind şi scuipând, umplând aerul de pulberea albă a făinii care-l făcea irespirabil, amestecând orezul cu vopselele, bomboanele de ciocolată cu piunezele şi varul, manufactura cu concentratele de supe şi terciuri...

Din când în când, de sub hidra cu zeci de capete, apărea ba vreo gospodină aproape goală, strângând la piept două farfurii sparte şi un pachet cu sare, ba vreun bărbat cu un castron fără capac şi câteva rujuri de buze, ba vreun copil gemând fericit, cu o jumătate de păpuşă trofeu şi în mână cu marmelada ce i se prelingea printre degete...

Două dintre surorile Pătrunjel încercau în zadar să smulgă una din mâinile celeilalte un val de stofă stropită cu uleiul vărsat, pânza se desfăşura greu, o parte în uliţă, restul sub hidra din prăvălie, blocând mişcarea...

La început într-o muţenie absolută, încetul cu încetul, lupta prindea glas, geamăt şi urlet.

Şi, brusc, totul încetă ca prin farmec. Fericit, plin de vânătăi şi vopsele, puhoiul se risipi care încotro, lăudându-se unii altora ba cu o bucată de oglindă, ba cu câte-un flaconaş de parfum ieftin, ba cu două-trei bomboane mucede – tot ce putea oferi într-un sat o prăvălie sovietică.

Doi bărbaţi reuşiră, în cele din urmă, să scoată şuruburile de la ferestrele cu sticlele sparte şi plecară şi ei cu ramele pe umeri spre casele lor, să-şi lingă rănile.

Exemplul pecenegilor şi cumanilor, al hunilor şi tătarilor, al cazacilor nu putea să dispară înainte de a fi fructificat!

Peste Roşcoveți cobora iar, mângâietoare şi tulburătoare, liniştea...

11

Primii ostaşi români intrară în Roşcoveți şi în Găinari de dimineață. Iar primul dintre primii, un sergent-major tânăr şi subțirel, cu ceva umbră de mustață, probabil teterist, în fruntea unei grupe de soldați cu armele în bandulieră, urcă, fără să se aplece, jgheabul pe care îl escaladase pe brânci cu o sută cincizeci de ani înainte Panteleu, cel pedepsit cu vergi şi excomunicat.

Pătrunjel îi aştepta de la miezul nopții.

Când zări casca verde a sergentului apărând din râpă, se repezi ca un apucat. Ostaşul luă poziție, nedumerit, dar, deosebind în mâinile găinăreanului burluiul, zâmbi şi ordonă repaus.

— Bine ați venit, frați români! strigă Pătrunjel, turnă în ulcică şi o întinse sergentului.

— Bine v-am găsit, dar nu-i prea dimineață?

— Românul bea când are, răspunse filosofic Pătrunjel. Să dăm şi la trupă!

Sergentul goli ulcica şi o întinse unui soldat:

— Nu mai mult de una! ordonă el sever. Băbească?

— Băbească.

— Suntem la Roşcoveți, întrebă-constată majurul. Sunt ruşi în sat? Nu s-au auzit noaptea asta.

— Păi cum să se audă dacă au şters-o cu toții aseară. Ori mai fugeau, ori nu...

— Adică satul e liber... Gata, băieți, o luăm prin sat să joncționăm cu compania...

— Domnule locotenent..., începu Pătrunjel.

— Sergent-major, îl corectă zâmbind comandantul grupei.

— Păi da... Am vrut să vă întreb... Nu s-au schimbat banii în țară?

— De ce să se schimbe? Nu...

— Nu aveți ceva să-mi arătați?

Sergentul băgă mâna în buzunar, scoase ceva mărunțiş şi o țărăncuță. Pătrunjel luă bancnota. O întoarse pe toate fețele:

— Nu s-au schimbat, domnule! strigă el vesel.

— Se vede, moşule, că ai strâns ceva la ciorap! râse sergentul. Gata, băieți, pas de voie, direcția satul Roşcoveți, marş!

Pătrunjel aşteptă să dispară grupul printre pomii şi tufarii ce însoțeau drumul şi o luă la fugă spre bordei.

Până pe la prânz au tot dezlipit Pătrunjel şi numeroasa lui familie țărăncuțele şi miile lipite cu aluat pe pereții de lut ai bordeiului. Safta rădea cu un cuțit de pe bancnote coca uscată, roasă pe alocuri cu tot cu hârtie de şoareci şi gângănii, pe unde trebuia, mai dădea şi cu ceva apă (de unde se vede că spălarea banilor e o chestiune ceva mai veche!), în orice caz, până să cadă seara, tribul nu s-a mişcat de lângă cele şaizeci de mii întinse la soare să se usuce. Cam tot atâtea mii erau compromise de rozătoare, dar Pătrunjel ştia că şi acestea pot fi schimbate la bancă – sigur, contra unui anume procent.

Familia radia, jumătate de noapte au tot ţupăit şi nu puteau înţelege de ce tatăl le-a promis cele mai grave pedepse dacă vor pomeni de pleaşca ce dăduse peste ei. Şi tot mai posomorâte le-au devenit mutrele a doua zi dimineaţă, când bătrânul a făcut teanc toţi banii recuperaţi, i-a băgat în săculeţul în care-i adusese şi a pornit cu ei spre Roşcoveţi.

— Avem banii cu care aţi jucat voi „cuiul şi coroana”, i-am numărat azi-noapte, zise el copiilor. Sunt trei mii de lei, ne ajung pentru început. Mai jucaţi-vă şi cu capicile tovarăşilor. Iar pe ăştia am să-i duc la păstrare! Lumea-i plină de hoţi...

12

Cârciuma pe care Grossman o deschisese odată cu apariţia în sat a primilor ostaşi români era închisă. De la o vecină, Pătrunjel află că încă de cu seară veniseră doi jandarmi şi au plecat cu cârciumarul.

— L-au mai luat şi pe Dudel, cel cu dugheana, cu tot cu nevastă şi copii. Şi pe Feşteliuc... I-au închis în beci la enkavede...

Pătrunjel porni spre post. „Se vede că le-a turnat vin în apă”, se gândea el. „Dar pe Dudel, de ce?...”

I-a întâlnit pe uliţă. În faţă păşea, galben ca mort, un jandarm tânăr, apoi venea Grossman, în urma lui – Feşteliuc, în spatele lui – Dudel cu mâinile legate şi Rebeca cu cei doi copii plângând speriaţi. Iar în urma convoiului, şeful de post şi încă doi jandarmi.

Cârciumarul păşea şchiopătând, Feşteliuc făcea mutre la puţinii spectatori de la garduri şi portiţe.

Pătrunjel sări lângă Grossman, agitând săculețul:

— Domnu' cârciumar, ți-am adus ce mi-ai dat la păstrare! Casa, Riva!... Iată!...

Un jandarm îl împinse cu patul armei:

— Nu-i voie!

Grossman ridică privirile din pământ. Avea fața şi ochii umflați:

— Potrânjelu, nu vezi? Mă duc să mă însor!

Jandarmul îl izbi şi pe dânsul:

— Nu-i voie!

Pătrunjel rămase în drum nedumerit: „De ce n-a vrut să ia banii?...".

Se aşează pe un trunchi lăsat lângă poarta unui gospodar, tot gândindu-se cât de ciudați sunt oamenii. „A strâns, cum zicea, bănuț cu bănuț, de la mine, de la alții, şi na! Poftim! S-a lepădat de ei de parcă i-a dat cineva peste labe!"

Când, mai târziu, peste cine mai ştie câte minute, a auzit împuşcăturile dinspre lutăria de deasupra Izvoarelor şi urletele Rebecăi şi ale copiilor, a înțeles tot...

...Peste jumătate de an, în toiul iernii, când în mintea lui puțină de borfaş mărunt şi naiv tot încerca să se formuleze şi nu avea cum gândul că bietul cârciumar îi dăduse visul lui, nu banii, care nu mai aveau nicio valoare, şi că cinstit ar fi fost să-i întoarcă visul înapoi, Pătrunjel apucă toporul şi, cu toată teama de pădurar, doborî un frasin nu tocmai gros, îi tăie crengile şi târî acasă trunchiul. Cum îl duse capul, meşteri o cruce, apoi se gândi că lumea ar putea crede că-i pentru Feşteliuc. Află de la oameni mai ştiutori ce fel de cruce au ovreii şi, pe trunchiul alb şi neted, crestă cu bărdița steaua lui David. Cu chiu, cu vai – nu-l mai țineau

picioarele, era bătrân – ridică într-o noapte la lutărie lemnul cioplit şi săpă cu toporul şi cazmaua o groapă în lutul îngheţat. Potrivi simbolul în gaura pe care-o chinuise, la rădăcina lui depuse banii stricaţi de rozătoare şi bătu bine pământul cu muchia cazmalei...

— În rai au să ţi-i primească şi pe ăştia, domnu' Grossman. Îar cu cei întregi am să te pomenesc aici, pe pământ...

Se lăsă în pirostrii şi rămase aşa lungă vreme, fără să ia seama la ger...

13

La sfârşitul lui august 1944, roşcoveţenii se treziră într-o bună dimineaţă cu steagul roşu fluturând deasupra primăriei şi cu portretul regelui Mihai rupt şi aruncat în colbul din faţa clădirii. Pe scări, fostul şef al enkavediştilor, acum în uniformă de ofiţer cu epoleţi de locotenent, dădea nişte instrucţiuni unui băietan cu o tobă mică atârnată la gât, în timp ce doi soldaţi întindeau din interiorul clădirii pe stâlpii şi copacii din apropiere nişte fire de telefon.

Soarele urcase ca de vreo două sulițe, dar ardea nemilos, calul cu şaua pe el, probabil al ofiţerului, legat la conovăţul de lângă scări, pirotea, arar încercând, de alfel, fără succes, să ajungă o crenguţă din salcâmul prăfuit de alături.

Oamenii, încă năuciţi de canonadele mai mult zgomotoase decât periculoase (şi frontul din '41, şi cel de acum ocoliseră satul), se învârteau prin bătături, ba potrivind o jordie clintită din gard, ba alungând găinile scăpate în grădini, făcându-şi de treabă, cu alte cuvinte, încremeniră brusc la răpăitul de mitralieră al tobei şi ciuliră

urechile. Cu glas în schimbare de vârstă, băietanul anunța sătenii:

— Tăt norodul să vie tăt amu la primă... la selsovet pentru adunare. Cine n-a să vie are să ieie pedeapsă! Tăt norodul...

Enkavedistul trânti o înjurătură scurtă şi intră în clădire.

Curând se auzi țârâitul telefonului. Soldații stabiliseră legătura. Prin geamul deschis, lumea care începuse să se adune îl putea vedea pe ofițer strigând ceva în pâlnia aparatului şi repetând mereu „Tak tocino!”.

Cam într-o oră, piața din fața sovietului sătesc, reintegrat în drepturile strâmbe ale lui 1940, era plină de lume. Din clădire nu ieşea nimeni, locotenentul continua să strige la telefon, soarele se înfierbânta şi mai tare, dar nimeni nu îndrăznea să întrebe ceva. Oamenii păreau paralizați şi, probabil, nu doar păreau: din aprilie, cu urechile pline de bubuitul tunurilor, aşteptau clipa aceasta, de la care nu aşteptau nimic bun...

În sfârşit, enkavedistul aruncă receptorul şi ieşi pe scări. Îşi roti privirea severă peste mulțime, tuşi şi începu să strige iar, ca să fie bine auzit de toți:

— Cetățeni ai satului, vă felicitez cu alungarea moşierilor româneşti, care v-au ocupat. Amu iar sunteți sovietici, dar nu toți. Cine a sprijinit pe ocupanți va fi pedepsit. Ceilalți, patrioții sovietici, vor face totul pentru front, ca să ucidem hidra fascistă! Trăiască tovarăşul Stalin, ura!

Răsună un „ura” destul de anemic.

— Eu nu aud bine! Aşa strigați de bucurie?!

Tonul întrebării era prea serios, mulțimea reluă uralele.

— Aşa, bine... Peste zece minute are să vie să vă spuie mai multe conducerea voastră!

Într-adevăr, peste puțină vreme, pe drumul ce ducea de la județ coborî o maşină, care-şi făcu loc printre oameni şi se opri la scara sovietului.

Era un automobil din trofeele armatei, un Opel Kapitän, cu pete verzi de camuflaj, din care sări sprinten un militar fără epoleți, doar cu petlițe albastre, apoi vreo trei civili. Militarul urcă pe treptele clădirii:

— Bun găsit, consăteni! Felicitări...

Abia acum oamenii îl recunoscură: era Piotr Panteleevici cel pierdut. În aceşti trei ani şi ceva se mai împlinise. Proaspăt bărbierit, într-o uniformă îngrijită şi cu cizmele lună, amintea de placatele care slăveau invincibila armată sovietică.

Agentul sanitar Tudor, acelaşi bărbat pirpiriu despre care nu ştia nimeni cu ce se ocupă, sări alături de nou-sosit:

— Trăiască Piotr Panteleevici! Trăiască tovarăşul Stalin!

Un bătrân şopti vecinului:

— Azi pe Stalin şi pe găinarul ăsta, dar mâine pe cine-ar' să-l mai pupe-n cur?...

Vecinul se făcu că nu aude.

Preşedintele îl împinse de pe scară pe entuziastul agent:

— Lui tovarăşul Stalin să-i mulțumim! El ne-a eliberat! Iar acum să trecem la treabă. Războiul încă nu s-a terminat. Şi deviza noastră din fiecare zi are să fie: „Totul pentru front!". Nu avem timp de vorbă. Trebuie să ştiți că guvernul republicii a hotărât să lichideze județele, care erau o formă burgheză, şi să înființeze raioane, mai mici, ca puterea sovietică să fie cât mai aproape de oameni. Şi satului nostru

i-a căzut marea cinste să fie ales ca centru de raion. În fruntea raionului va fi un comitet împlinitor, iar eu, Piotr Panteleevici Avodanov, sunt ales locțiitor al preşedintelui acestui comitet. Până va veni şeful, eu sunt şeful vostru!

Agentul dădu iar să sară pe scări, dar enkavedistul îl izbi cât colo.

— Vasăzică, totul pentru front! continuă Avodanov. De mâine va veni aici o comisie a comisariatului militar, toți bărbații născuți între anii... De fapt, veți fi anunțați aparte. Tot mâine vor veni reprezentanți ai guvernului şi veți afla care este contribuția fiecăruia cu alimente şi alte bunuri... Iar acum – la muncă!

Piotr Panteleevici intră împreună cu însoțitorii în clădire, unde câteva femei mai făceau ordine; mulțimea începu să se împrăştie încetul cu încetul. Locotenentul opri câțiva săteni, cu care dispăru în urma şefilor...

Zilele care au urmat au fost ca o furtună cu vârtejuri şi grindină pentru sătenii din Roşcoveți. Şefi mari şi enkavedişti, comisariatul militar şi specialişti în construcții de la centru, poduri şi beciuri controlate şi scuturate, procese sumare în clădirea goală a şcolii, rămasă fără învățători, şi liste de colaboraționişti urcați în dube şi duşi neştiut unde... Denunțuri reciproce între vecinii, certați pentru cine ştie ce găină ce-a sărit gardul, şi lacrimi şi hohote de plâns pe treptele fostei primării... Toate acestea într-un ritm nebunesc şi neînțeles.

În prima zi, spre seară, Piotr Panteleevici opri maşina în fața bordeiului din Găinari, de unde pornise pe drumul neaştepat de luminos al vieții. Nimeni nu avusese grijă s-o

anunțe pe Marița despre ultimele evenimente, iar femeia nu prea dădea de bunăvoie prin sat.

El deschise larg uşa cam putredă a bordeiului, aşteptă câteva clipe să-şi deprindă ochii cu lumina slabă a unei lămpi ce răspândea în toată încăperea un miros greu de motorină şi, pe vechea laiță, câmpul lui de joacă în îndepărtata copilărie, o văzu pe Marița cu un copil pe genunchi.

Femeia sări speriată:

— Cine vă trebuie?

Piotr Panteleevici făcu doi paşi înainte, se aplecă şi luă în brațe copilul, care începu să plângă.

— Adică ăsta-i Pantiuşa! A crescut mare...

— Petea! Petiuşa! strigă Marița şi se repezi să-şi îmbrățişeze bărbatul.

Acesta evită îmbrățişarea, îi dădu copilul şi se aşeză pe un taburet la masa plină cu vase nespălate.

— Bine te-am găsit, Mariță. Hai, spune, cum ai dus-o cu românii. Văd că de copil ai avut grijă...

Femeia nu-şi putea reveni: că de bucuria revederii, că de faptul că nu o îmbrățişase...

— Nu eşti bucuros să ne vezi, Petea?

— Frumos băiatul... De ce n-ai plecat cu el în Rusia? De ce-ai rămas sub ocupație?

Ea îl privea cu ochi mari, fără să înțeleagă. Şi începu să plângă.

— Unde-aveam să mă duc? Cu el, de țâță? Să ne prăpădim amândoi? Iaca, trăim şi te-am aşteptat!

— Şi bine-ați făcut. Să mi-l păzeşti ca pe ochii din cap. Şi acuma, povesteşte-mi. Tot!

Marița simți cum o lasă picioarele, se așează pe marginea laiței și luă copilul în brațe.

— Iaca tata! îi zise ea și copilul repetă:

— Tata! Iaca tata!

— Vorbește?

— Are trei ani, Petea... Și începu să povestească.

...Cum a așteptat măcar o veste de la dânsul până au intrat românii în sat. Cum în aceeași zi au venit cumnatul directorului și nevasta lui Burdujan și au dat-o afară din casă, nici pelincile copilului nu au lăsat-o să le ia. Burdujanca a și lovit-o... Cum a venit cu copilul în brațe aici, la bordei, cum au dus foame și frig, pentru că bătrânii abia mai suflau și ei, iar cele două surori și fratele mai mic abia mai pridideau cu trasul sapei și căratul uscăturilor din pădure. Cum au chemat-o de vreo trei ori la postul de jandarmi și la primărie să le spună unde se ascunde fostul președinte... Cum au murit în câteva zile amândoi părinții ei și i-au îngropat alături de ai lui... Cum nu se mai știe nimic de fratele Ilie, închis la ocne... și cât ajutor au avut de la părintele Teodosie și de la un prieten de-al lui Petea, Vasile Șchiopu, care le mai aducea câte ceva demâncare, dar pe urmă l-au luat românii pe front... Și Tudor, agentul sanitar, le-a mai dat din când în când câte o găină, le primea și el de la oameni...

— Iaca, așa am trăit, Petea, dar tu îmi scoți ochii că n-am plecat după tine să ne prăpădim amândoi cu mititelul...

Piotr Panteleevici scoase din buzunarul vestonului un carnețel și își notă ceva.

— Și cine zici că te-a mai obijduit?

Marița își mai aminti vreo câteva nume.

Piotr Panteleevici se ridică:

— Trebuie să plec. Am mult de lucru.

Marița se făcu palidă:

— Cum să pleci? N-ai venit acasă?

— Hm..., făcu el. Multe s-au schimbat, Mariţo. Acuma sunt şef mare. Cu cât mai mare ajungi, cu atât mai mare-i răspunderea. Nu suntem cununați, nici înscrişi la primărie. Eu nu pot răspunde pentru tine. Ai rămas sub ocupație... Un şef mare trebuie să fie curat ca lacrima...

Marița sări în picioare, mai să scape copilul din brațe. Simțea că se sufocă:

— Dar când ai venit din puşcărie, banditule, nu erai şef? Erai ca lacrima? Nu te-am îmbrăcat şi te-am adăpat noi, din sărăcia noastră?

Bărbatul zâmbi:

— Pentru cine bandit, pentru cine deținut politic! N-ai grijă, în câteva ziele am să vă mut într-o casă ca lumea, n-are să vă lipsească nimic!

Femeia se repezi şi deschise uşa bordeiului:

— Nu ne trebuie mila ta... Bine că au murit tata şi mama şi nu ştiu cu cine m-am legat! Să nu mai calci pragul ăsta!

— Liniştește-te, făcu el împăciuitor. O să-ți treacă, am să fac tot ce-am spus. Dar să ai grijă de băiat, că nu ştiu ce-ți fac! E al meu!

— Al tău? strigă ea. Tu i-ai dat țâță? Pleacă! Du-te!...

Piotr Panteleevici trezi şoferul şi urcă în maşină. Una din problemele noului centru raional Roşcoveți era rezolvată...

14

Era jale mare în sat. Comisia comisariatului militar mobiliză optzeci şi patru de bărbaţi între optsprezece şi patruzeci şi cinci de ani, care în seara aceleiaşi zile fură îmbarcaţi în căruţele rechiziţionate de la săteni şi expediaţi la centrul de recrutare, unde aveau să fie trimişi pe front... În lipsa documentelor evacuate de primărie, se apelă la registrele părintelui Teodosie, unde se descoperiră trei cetăţeni care-şi ascunseseră anul naşterii şi urmau să fie înrolaţi în batalioanele disciplinare. Să fi avut satul o Cassandră, aceasta ar fi strigat că, din cei optzeci şi patru, aveau să se întoarcă acasă, la sfârşitul războiului, abia şapte, dar cum asemenea profetă lipsea, toţi mobilizaţii au fost petrecuţi cu acelaşi potop de lacrimi şi durere...

În Armata Roşie, în '41, nimeriseră doar opt, iar din aceştia, unul singur se ştia că mai trăieşte, dar se află într-un spital militar fără o mână şi laba unui picior... În Armata Română fuseseră chemaţi cinci, dar despre soarta lor nu se ştia nimic...

Chiar a doua zi după plecarea celor găsiţi mai mult sau mai puţin apţi de moarte, se puse pe treabă comisia, care scutură podurile şi hambarele în numele devizei: „Totul pentru front!". Şi nu mai puţine fură lacrimile şi bocetele femeilor la întrebarea: „Dar pentru spatele frontului ce rămâne?".

Zilnic apăreau în Roşcoveţi locuitori noi. Cinovnici şi şefi pentru instituţiile raionale, toate casele părăsite de refugiaţi se umpleau în mare grabă, curând gospodăriile mai arătoase trebuiră să-şi înghesuie stăpânii ca să primească oaspeţi nepoftiţi.

În cabinetul său vremelnic din clădirea fostei primării, Piotr Panteleevici instruia constructorii (unul se dădea drept arhitect!) sosiți de la centru în privința situării şi aspectului viitoarelor edificii. Părerea lui, mai bine zis, ordinul, era ca toate instituțiile să fie concentrate într-un spațiu unic, şi spațiul trebuia să fie „Dealul Luminăției", adică Găinarii. Loc liber berechet, nu trebuia dărâmat nimic sau aproape nimic, panorama împrejurimilor – plăcută... Era, de fapt, ceea ce îşi doreau şi constructorii, satul propriu-zis aflându-se pe un teren cam accidentat. Cele câteva bordeie, micul cimitir şi dependințele trebuiau mutate, urmând a fi păstrat un singur lăcaş, primul, „pentru istorie şi de învățătură generațiilor viitoare".

(Luând-o înaintea evenimentelor, voi nota că, de fapt, singurele două clădiri ce s-au înălțat – dar au rămas neterminate! – au fost locuințele pentru prim-secretarul şi preşedintele executivului, totul potrivit hotărârii „de sus" de a se renunța la raionul Roşcoveți şi altele vreo cinci mai mărunte. Din lipsă de fonduri...)

Constructorii plecară abia pe la prânz şi Piotr Panteleevici simți cu toată ființa că nu i-ar strica o masă bună şi un pui de somn. Deschise seiful, de unde scoase o sticlă de votcă abia începută, trase direct din sticlă un gât bun, se înfioră când simți licoarea răspândindu-se prin toate vinele şi se gândi că şeful acestor constructori este omul – simțea el! – cu care s-ar putea învârti o afacere pe cinste.

Astupă sticla şi tocmai îşi punea chipiul când intră secretara – o adusese cu dânsul:

— Petea...

— Ți-am spus de o sută de ori: la slujbă ori de față cu alții, eu sunt Piotr Panteleevici!

— Bine, bine, Piotr... Te aşteaptă de două ceasuri un tip. Zice că ai să te bucuri când ai să-l vezi...

— Cum îl cheamă?

— Nu vrea să spună... Nu-i prea înțolit...

— Bine... Bagă-l încoace!

Secretara zâmbi, îl pişcă tandru de fund şi ieşi. Peste câteva clipe, în pragul uşii se arătă un bărbat nu prea înalt, tuns chilug, într-un costum şi nişte încălțări care văzuseră şi zile mai bune.

— Servus, Petrache!

Piotr Panteleevici păli. Un singur om putea să i se adreseze astfel. Aşa îl saluta demult, demult, câți ani să fi trecut!

— Ilie? parcă întrebă, parcă constată el.

— El, Ilie! strigă bărbatul şi sări să-şi îmbrățişeze gazda.

Gazda se eschivă, închise uşa, apoi îşi cuprinse în brațe vizitatorul:

— Frate Ilie! Ai înviat! Bravo, asta mai zic şi eu surpriză! Stai jos şi povesteşte! Bei o votcă?

— O votcă? Nu beau, o sug!

Piotr Panteleevici scoase iar sticla din seif:

— Scuzele mele, leat! Mi-au ciordit paharele...

Ilie făcu să dispară dintr-o înghițitură jumătate din conținut:

— Ce să povestesc eu, tu ai ce povesti! Cum a dat 23 august, ne-au liberat pe toți. Aşa mai aveam jumătate de an! Ne-au dat bilete de tren unde am vrut, eu am ales Iaşii, de acolo, când am văzut cum stau lucrurile, am trecut Prutul.

Acasă! Aici m-au ținut vreo câteva zile şi mi-au făcut vânt. Cu buzunarele pline de vânt! De câteva zile trăiesc din pomeni. Nici să vrei, că nu ai unde da lovitura! Acasă n-am mai ajuns, am aflat de la oameni despre tine şi iată că am aterizat la secretara ta... Bună bucățică ți-ai găsit... Păcat că nu ştiu ruseşte... Ce fac ai mei?

— Rău... Taică-tu şi maică-ta, să le fie țărâna uşoară... Din băieți ați mai rămas tu cu Ionuț. Vasilică, mai alaltăieri, a fost mobilizat... Lora şi cu Greta au murit, celelalte fete trăiesc...

— Ai pus mâna pe Marița, fraiere, aud că ți-a fătat şi un prunc! Adică suntem neamuri?

— Marița m-a lăsat... Ştii, războiul... Am lipsit trei ani...

— Nu-i nimica, ți-o întoarcem noi... Ai fost pe front?

— Mai rău. Am fost în echipele din spatele frontului. Prindeam dezertori şi nu lăsam soldații să fugă din tranşee...

— Mare candriu mai eşti! Ştii să găseşti locul cu mişto!

— Aşa să crezi tu! Am ajuns locotenent-major!

— Dar aici cum ai ajuns? Nu ştiau tovarăşii că ai stat la pârnaie?

— Ba tocmai că ştiau! Am nimicit un polițist! Politica, fraiere!

— Atunci eu ar trebui să-ți fiu şef! Am încasat de două ori mai mult! Le-ai spus şi de rusul acela la care i-ai luat gâtul la ocnă? Stai, cum îi zicea...

— Gardienii m-au pus să-l bat. Altfel îmi luau mie gâtul!

— Şi le-ai spus?

Piotr Panteleevici simțea că nu i-i tocmai bine. Ilie a fost întotdeauna un mare flecar, asta ar mai lipsi – să-l lase în sat de capul lui, să-şi depene amintirile...

— Ilieş, zise el, să mergem, să mâncăm câte ceva şi acolo să mai vorbim. Te-au văzut mulți oameni când ai venit?

— Care mulți? Vreo două fame, de la ele am aflat totul... Satul pare pustiu...

— Aşa-i. Să mergem. Deocamdată, nu-i bine să te vadă cineva... Încă nu ştii, eşti nou în țara asta, aici îi cam altfel, al naibii...

În anticameră, secretara se chinuia să învețe dactilografia.

— Liusea, făcu Piotr Panteleevici şi mai departe îi spuse ceva ruseşte. Ilie nu înțelese.

— Fainã gagica. O regulezi tu astă-seară ori o laşi lui tetea? De mult n-am mai mirosit pizdă...

Piotr Panteleevici se încreți, dar nu zise nimic...

15

„Ochii care nu se văd...” – mai departe ştie bine informatul meu cititor... Cam la asta se gândea Piotr Panteleevici în timp ce maşina îi purta spre locuința lui, aceeaşi casă a fostului director al şcolii.

Nu ştiu dacă ați observat: zicalele, proverbele, spre deosebire de miturile bazate pe fantezii (sau, mai precis, pe teama animalică de imensitatea şi complexitatea Universului şi pe încercarea de a-l umaniza cât de cât!), proverbele, zic, au la temelie experiența vieții de zi cu zi şi, în majoritatea cazurilor, sunt un bun consilier.

În vâltoarea aiuritoare a ultimilor ani, Piotr Panteleevici uitase şi de existența ortacului, şi de unele trăsături de caracter ale lui, abia acum începea să înțeleagă că a nimerit într-o situație urâtă de tot şi că va fi nevoie de mult efort pentru a găsi o ieşire. Ilie era o bombă cu efect întârziat: ştia prea multe. În atmosfera aceasta de suspiciune generală ce domina în noua sa patrie, orice amănunt scăpat din vedere putea fi fatal. Ilie îl putea şantaja. Era de-ajuns ca în cercurile lui suspecte, pentru că nu se îndoia de faptul că aceste cercuri îl vor atrage, să se laude cu trecutul său, ca implicit să iasă la iveală şi câte ceva din trecutul fostului tovarăş... Cinici şi cruzi erau amândoi, dar Ilie îl întrecea. N-ar fi iertat-o nici pe maică-sa dacă ar fi cerut-o împrejurările...

Trebuia să facă ceva şi nu se putea hotărî ce anume. Să-l dea pe mâna enkavedistului? Acesta l-ar fi înfundat în doi timpi, dar dacă... Dacă ar fi încercat să scoată ceva de la dânsul înainte de a-i face de petrecanie? Să scape de dracul şi să dea peste tată-su?... Să-l cumpere? Ar fi fost o ieşire, dar cel cumpărat te poate vinde...

Când maşina opri în fața casei, Piotr Panteleevici încă nu hotărâse nimic...

— Laşi maşina aici. Eşti liber până dimineață, zise el şoferului.

Femeia care-i pregătea bucatele îl aşteptase la prânz, masa era întinsă. Acoperită cu un şervet curat, o bucată de friptură de porc, rumenită în cuptor, acum însă rece, ademenea cu mirosul ei pătrunzător.

— Haleşti boiereşte, râse Ilie. Ca la Jilava...

Piotr Panteleevici umplu două păhărele cu rachiu dintr-un clondir pântecos.

— Bine-ai venit, Iliuşa.

O vreme mâncară în tăcere.

— Ce ai de gând, frate? Ce planuri ai?

Ilie îşi umplu paharul. Îl dădu peste cap fără să ciocnească:

— La tribunal, dacă mai ţii minte, te-am ajutat eu. Acuma-i rândul tău... Mă aranjezi cumva aici... Pe urmă, mai vedem...

— Şi cum vezi tu să te aranjez?

— Eşti şef, tu ai cărţile în mână... După câte pricep, aici miroase a lovele. Şi, unde sunt lovele, se găseşte şi de treabă...

— Sanchi... Aici nu-i România... Gherla are să-ţi pară Predealul în comparaţie cu Siberia.

— Şi?...

— Ar trebui să te dai la fund o vreme. Până prind eu ceva cheag. Să te bagi la o fabrică, undeva, la centru. Acolo-i lume multă, nu te ştie nimeni. Am să-ţi dau ceva bani...

— Poate să mă cer la scos sare? Trebuie să aibă şi ruşii ocne. Nu, Petrică, mâinile mele nu ştiu să taie scânduri ori să împletească ciorăpei...

— Eu ştiu atâta: aici n-ai ce te fotografia. Lumea te ştie...

— În schimb, nu te prea ştie pe tine... Povestea cu spionul cela rus face toate paralele...

Piotr Panteleevici se îngălbeni la faţă:

— Ei, n-o mai lua şi tu aşa... Să ne mai gândim... Avem vreme. Hai la Găinari să-ţi vezi neamurile. Are să fie totul cum scrie la carte!

Subşeful raionului se urcă la volan.

— Iote, mă! Şi asta ai învăţat-o, se miră Ilie. Poate să mă duc la făcut drumuri, că prea mă scuturi!

Ortacul nu-i răspunse. Se gândea la hotărârea luată, o cercetă din toate părţile şi o aprobă.

Opri Opelul în faţa bordeiului. În cel al Pătrunjeilor se vedea lumină.

Mariţa se mutase totuşi în sat, dar nu în casa pe care i-o propusese tatăl copilului. Se aciuase la soţia fostului primar, rămasă singură.

— Ia să vedem bordeiaşul, nu s-a mai schimbat?

Piotr Panteleevici scăpără un chibrit şi aprinse un muc de lumânare lipit pe un colţ al mesei. Bordeiul sufla a pustiu, în vatra rece scârţâia un greier. Stăpânul bordeiului se aşează pe un taburet şi îl pofti pe Ilie să facă la fel.

— Ei, Iliuşa, iată că ne-am întâlnit. Să-ţi spun drept, nu visam la aşa ceva. Eu mi-am găsit rostul, ţi-am explicat cum stau lucrurile, dar tu nu vrei să înţelegi... M-ai ameninţat...

— Am fost amândoi ca unul, zâmbi Ilie. Eu ţi-am dat partea mea de ajutor când a trebuit, acuma-i rândul tău!

— Pleci tot acuma, cum ţi-am zis! Iată aici – şi puse pe masă un pachet cu bancnote – ai parale pe vreo jumătate de an...

— Şi dacă nu? se interesă Ilie.

— Dacă nu... Ştii legea noastră de atunci!...

Piotr Panteleevici scoase din buzunarul de la piept un revolver şi îl sprijini de masă.

— Şi chiar ai să tragi? râse Ilie.

Fostul ortac ridică din umeri.

În clipa următoare, Ilie răsturnă masa peste fratele lui de fapte.

Glonțul fratelui se opri în tăblia mesei odată cu fulgeratul şişului pe care Ilie îl adânci în pântecele fostului acolit.

Apoi îl înfipse iar, mormăind:

— Şi încă o dată, pentru doi ani de sare, şi încă o dată, pentru trei ani...

Piotr Panteleevici lunecă la pământ fără să fi înțeles ce se petrece, horcăind de fiecare dată când şişul ortacului îi penetra carnea...

Ilie ridică de pe podele pachetul cu bani, luă revolverul, stinse lumânarea şi ieşi din bordei cu aerul unui om care vrea să se mai plimbe. Scuipă pe maşina de la motorul căreia mai radia căldură şi se întoarse spre uşa larg deschisă a bordeiului:

— Aşa-i, frate Petrică, somn uşor. Ştiai legile noastre, nasolule!

Aruncă o privire spre bordeiul natal, în gemulețele căruia se mai vedea lumină, şi o luă pe cărarea de atâtea ori călcată în copilăria de mult trecută...

L-au descoperit a doua zi surorile Mariței şi țipetele lor sălbatice s-au auzi până în sat.

Doctorii din fostul centru județean i-au găsit douăsprezece lovituri de cuțit, enkavedişții au descoperit tubul cartuşului şi glontele din tăblia mesei, ambele corpuri delicte de la revolverul din dotația victimei, maşina neatinsă în fața bordeiului, după care cercetările energice s-au împotmolit. Nici părintele Teodosie, bătut crunt de enkavedist ca să spună dacă ştie ceva de la enoriaşi, nu putu ajuta cu nimic justiția pământească...

Piotr Panteleevici fu înmormântat în acelaşi fost centru judeţean, pe piatra funerară specificându-se că odihneşte dedesubt un fost ilegalist şi un tovarăş al lui Pavel Tkacenko (mort, de altfel, cu vreo zece ani înaintea condamnării inculpatului Petre Avădanei...).

16

Dacă e să facem abstracţie de faptul că în urma lui rămânea un urmaş, un copil de trei ani, dar care nu mai locuia în Găinari, aici se termină *Hronicul Găinarilor* şi al dinastiei Avădanilor, Avadonovilor sau Avodanovilor. Iar cronicarul era pe punctul să mulţumească mult răbdătorilor săi cititori şi să lanseze în zbor liber manuscrisul „copt în sertar" până în anul de graţie 1970 când o întâmplare bizară l-a făcut să revină cu un epilog, ori, mai precis, cu un

Post-Scriptum

Bizareria întâmplării constă în faptul că autorul *Hronicului*, care are idiosincrazie la presa tipărită (ca şi la celelalte – în împrejurările actuale!), rătăcind într-o zi prin piaţă, s-a gândit că nu merită să se întoarcă acasă cu mâna goală. Şi, cum la o votcă rece merge de minune o scrumbie bine afumată, pofticiosul autor a cumpărat acel peşte auriu. Scrumbia, potrivit datinilor locului, i-a fost ambalată într-o bucată de ziar. Acasă, dezvelind preţioasa gustare creată special pentru şi mai preţiosul aperitiv lichid şi rece, ochiul cronicarului s-a oprit întâmplător pe câteva litere, care în ansamblu se citeau „Roşcoveţi".

E de la sine înțeles că, învingând aversiunea față de presă, am devorat micul articol, din fericire, aflat întreg anume pe bucata de gazetă ambalaj.

Era o notă informativă despre apropiata comemorare şi inaugurarea casei memoriale a unuia dintre primii eroi, căzuți jertfă culacilor şi slugoilor acestora în anii de început ai puterii sovietice în Moldova sovietică, şi anume şaizeci de ani de la naşterea şi douăzeci şi cinci de ani de la moartea bravului comunist (fără de partid) Piotr Panteleevici Avodanov.

Ziarul apăruse de câteva zile şi vă imaginați febra de care am fost cuprins până mi s-a dat legătura cu raionul şi cu şeful lui. Auzise câte ceva despre mine, ştia, în speță, că mai răscolisem câte ceva prin arhivele lor, aşa că mă invita pentru a doua zi la comemorarea şi inaugurarea pe care nu voiam cu niciun chip să le scap.

În timp ce rupeam din scrumbie şi mă înecam sugând din sticla cu licoarea cam încălzită de aşteptare, n-am uitat să binecuvântez clipa când am păşit în vacarmul pieței şi ideea cu cumpărătura.

În dimineața zilei istorice am debarcat în fața ocârmuirii colhozului „Drumul lui Ilici", unde stăteau parcate câteva „Volgi" de toate culorile, şi, modest din fire, am rămas să aştept până vor coborî ştabii să dea start festivităților. Un milițian, posibil ofițer, se îndrepta la sigur spre mine când se dădu de perete uşa de la intrarea principală şi o copiliță bine vopsită mă strigă:

— Tovarăşe, tovarăşe din capitală! Tovarăşul prim-secretar v-a văzut pe fereastră şi vă pofteşte înăuntru la sine!

Miliţianul schimbă brusc direcţia, iar eu, sărind treptele câte două, mă repezii în cabinetul preşedintelui.

Erau vreo zece oameni, cel puţin vreo cinci nu păreau a ţine de colhoz, şi mă îndreptai la întâmplare spre unul dintre cei ce stăteau în picioare în jurul biroului:

— Tovarăşe prim-secretar, vă mulţumesc pentru invitaţia...

Îmi întinse mâna vecinul persoanei pe care o vizasem:

— Ba noi vă mulţumim! Nu-i aşa? – se adresă el către cei prezenţi.

— Aşa-i! răspunse corul.

— Nici televiziunea n-a venit... Dar o facem noi şi fără ei, nu-i aşa?

— Aşa...

— Cu alte cuvinte, are cine să oglindească evenimentul. Am citit cărţile dumneavoastră, cred că o să ne prezentaţi frumos!

În timp ce dădeam mâna cu restul celor prezenţi în cabinet, încercam să ghicesc care din cărţile mele le citiseră, pentru că nu aveam publicată niciuna! Dar contau complimentul şi atenţia.

La un colţ al biroului destul de mare pentru un preşedinte de colhoz stătea, bine făcut şi drept ca un brad, un tânăr ofiţer cu petliţe de infanterist. Mi se părea cunoscut, dar nu-mi puteam aminti de unde-l ştiu. Putea să fie de la comisariatul militar al raionului, mi-am zis, apoi mă concentrai asupra celor povestite de prim-secretar. Probabil, continua ceva întrerupt de venirea mea, dar ce anume nu puteam înţelege, prinsesem doar sfârşitul: „...l-au dat la birou o mustrare aspră şi l-au pus să plătească cei doi dinţi

câți îi dezbătuse nebunului, încolo l-au lăsat la locul lui...". Adunarea râse destul de subțire.

— Ei, se agită brusc secretarul, nu-i vremea? Iată, tovarăşe preşedinte, ceasul tău din perete arată că mai avem cinci minute. Ia să-l vedem pe al meu... Staţi, unde-i ceasul meu? Eu îl pun totdeauna pe masă, ca să-l am în faţă! E un ceas de aur, istoric, mi l-a dăruit Ivan Ivanovici când am împlinit cincizeci de ani!

Se aruncară toţi să caute ceasul, care pe podele în patru labe, care răvăşind hârtiile de pe birou.

— Nu-i, făcu preşedintele colhozului cu glas sfârşit.

— Ei, iată! Se vede că l-am uitat acasă. Că eu îl pun totdeauna pe masă, chiar şi când mănânc... Aşa mi-i obiceiul... Dar hai să mergem, poporul aşteaptă, nu-i aşa?...

Cărarea ce ducea spre Găinari era acuma drum, şi încă bine umblat. Bordeiul nu se vedea, era acoperit cu o pânză uriaşă. În faţa lui, pe o mică arie pavată cu dale de gresie, aştepta un microfon agăţat de un suport înalt, restul cătunului nu se vedea, era separat de memorial cu un gard, judecând după aspect – provizoriu.

Costişa din spatele bordeiului era plină de lume, îmbrăcată de sărbătoare. În primul rând, în cămăşi albe cu cravate roşii la gât, un şir de pionieri, care, de cum opriră maşinile, începură să cânte: „Mulţi ani trăiască!", dar, ca la un semnal al cuiva, încetară şi trecură fără pauză la imnul ţării.

Preşedintele colhozului invită oaspeţii pe dalele bine măturate şi se apropie de microfon.

Îl apucă cu amândouă mâinile, îl ciocăni ca să se convingă că funcţionează:

— Stimați consăteni! Iată, au venit oaspeți din toate părțile ca să cinstească memoria unui simplu sătean din rândurile noastre, care s-a jertfit pentru biruința socialismului ştiințific. (La ultimul cuvânt, se opri şi privi vinovat-întrebător spre secretar. Acesta îl aprobă cu un semn din cap.) Culacii şi alți duşmani ai puterii sovietice nu l-au iertat şi, iată, azi se împlinesc douăzeci şi cinci de ani de la moartea lui. Cu această ocazie, i-am făcut muzeu din bordeiul în care s-a născut şi să-l rugăm pe prim-secretarul raionului nostru să-l dezvelească şi să ne spună câteva cuvinte.

Se întoarse spre secretar şi îi întinse un capăt de frânghie ridicat de jos.

Secretarul se apropie de microfon, tuşi:

— Apoi să fie într-un ceas bun, nu-i aşa? şi trase de frânghie.

Pânza lunecă lin de pe bordei, o rafală de vânt o dădu la o parte, acoperind câțiva pionieri, şi, în timp ce corul intona „Mulți ani trăiască!", în fața oaspeților apăru un perete alb, din tuf vulcanic adus din Armenia, cu o uşă din mesteacăn de Karelia în centru şi cu o stelă din labradorit trandafiriu, la baza căreia stătea culcat un ciobănesc german sculptat în granit, alături de două găini fără capete, turnate în aluminiu, străjuind construcția din locul unde cândva se afla o uriaşă tufă de măceş – curul-boului, cum i se spune în sat.

Deşi lumea adunată în spatele memorialului nu vedea mare lucru, aplauzele şi uralele tunară să umple văile.

Secretarul ciocăni şi el microfonul, ceru linişte şi scoase din buzunar hârtiile la care trudiseră în ajun subalternii:

— Dragi roşcoveţeni! Azi Piotr Panteleevici, nu-i aşa, ...

Profitând de faptul că uşa muzeului era întredeschisă, am crezut că e bine să văd interiorul până la înghesuiala ce avea numaidecât să urmeze şi mă strecurai înăuntru. Cele văzute întreceau toate aşteptările. Pereţii din tuf bej, cuptorul din gresie cafenie, masa şi laiţa din marmură cenuşie, adusă special pentru scările casei de cultură a colhozului, iar vatra şi hornul cuptorului – din marmură neagră. Deasupra laiţei, răstignită pe perete, se găsea cămaşa celui comemorat, străpunsă în douăsprezece locuri de cuţitul criminal şi stropită de sânge, iar pe masă, într-o cutie de plastic – tubul cartuşului şi glontele care, din păcate, nu-l atinsese pe duşmanul de clasă asasin. Impresiona faptul că cele mai multe obiecte expuse erau autentice sau de epocă: şi vadra de lemn, şi copaia în care era scăldat şi legănat pruncul, şi ţolişoarele de pe cuptor şi laiţă, şi portretul lui Brejnev, decupat din revista „Ogoniok”, lipit deasupra mesei şi încadrat de un prosop brodat. Excepţie făceau doar scaunele, de la fabrica de mobilă numărul doi din capitală, şi cămaşa, de la întreprinderea „Confecţii” din Tiraspol. Posibil că şi sucul de roşii de pe cămaşă...

Am ieşit din bordeiul-memorial copleşit de tot felul de sentimente. Şi am ieşit la vreme: secretarul îi dădea cuvântul ofiţerului ce mi se păruse cunoscut:

— ...locotenentului-major Pantelei Petrovici Avodanov, fiul celui pe care l-am omagiat azi.

Tânărul ofiţer se apropie de microfon, îmbujorat de timiditate şi de aplauzele ce-l împiedicau să vorbească, îşi

îndreptă vestonul un pic cam scurt şi, în sfârşit, prinse momentul de linişte:

— Iubiți consăteni ai mei şi ai lui tata! Vă mulțumesc din toată inima...

Nu i-am putut urmări mai departe cuvântarea: din buzunarul pantalonilor de paradă, cu vipuşcă îngustă, îi atârna, la vederea oricui, licărind jucăuş şi viu în razele fierbinți ale soarelui, un lănțişor de aur, din acelea ce se prind, de obicei, la ceasornicele de buzunar...

Am ignorat banchetul planificat pentru finalul festivităților şi am alergat să prind orice mijloc de transport spre casă, ca să pot scrie acest „Post-scriptum” intermediar, pentru că istoria dinastiei celui ce a întemeiat Găinarii nu avea sfârşit şi, cu siguranță, nu se va sfârşi niciodată!

Sau, cel puțin, până în anul de grație 2006, când voi încredința tiparului prezentul *Hronic*...

S f â r ş i t